

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας
& Περιφερειακής Ανάπτυξης

Διπλωματική Εργασία

Το πλαίσιο της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.

Τάσεις και προοπτικές

του Σανιδά Αθανάσιου

The framework of green entrepreneurship in Greece.

Trends and prospects

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια : Τσιάπα Μαρία

Βόλος, Ιούνιος 2025

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή άλλου. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με τις αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λ.π., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες τις ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ονοματεπώνυμο: Σανιδάς Αθανάσιος

.

.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κυρία Μαρία Τσιάπα, για την καθοδήγηση, την υποστήριξη και την πολύτιμη βοήθειά της καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Η επιστημονική της προσέγγιση και η διαθεσιμότητά της αποτέλεσαν σημαντικό στήριγμα σε κάθε στάδιο της πορείας μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου (Ιωάννα-Ελένη και Ιορδάνη) και τον αδερφό μου (Δημήτρη) για τη συνεχή τους στήριξη, την υπομονή και την αγάπη τους όλα αυτά τα χρόνια.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την παρέα μου (Ρεγγίνα και Κωνσταντίνο) που στάθηκαν δίπλα μου σε αυτή τη διαδρομή. Για τις στιγμές ενθάρρυνσης, το χιούμορ στις δύσκολες μέρες και την αλληλεγγύη τους.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει την πράσινη επιχειρηματικότητα και τη σχέση της με τη βιώσιμη ανάπτυξη, λαμβάνοντας υπόψη το ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο πολιτικών που τη στηρίζουν. Η έρευνα επικεντρώνεται στις ευκαιρίες και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να υιοθετήσουν περιβαλλοντικά βιώσιμες πρακτικές, καθώς και στα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία που διευκολύνουν τη μετάβαση προς μια πιο πράσινη οικονομία. Μέσα από ανάλυση της βιβλιογραφίας και μελέτες περίπτωσης, εξετάζονται οι βασικές αρχές της κυκλικής οικονομίας, οι πολιτικές στήριξης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και το ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει τις πράσινες επενδύσεις. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν τη σημασία της κρατικής παρέμβασης και των κινήτρων που παρέχονται στις επιχειρήσεις για την προώθηση βιώσιμων πρακτικών, καθώς και την ανάγκη ευρύτερης κοινωνικής ευαισθητοποίησης για την επιτυχία της πράσινης επιχειρηματικότητας. Συμπερασματικά, η υιοθέτηση μιας ολιστικής προσέγγισης που συνδυάζει καινοτομία, τεχνολογία και θεσμική υποστήριξη κρίνεται απαραίτητη για τη μετάβαση σε ένα πιο βιώσιμο οικονομικό μοντέλο.

Abstract

This thesis examines green entrepreneurship and its relationship with sustainable development, taking into account the European and international policy frameworks that support it. The research focuses on the opportunities and challenges that businesses face in their effort to adopt environmentally sustainable practices, as well as the financial tools available to facilitate the transition to a greener economy. Through a literature review and case studies, the study explores the key principles of the circular economy, policies supporting renewable energy sources, and the regulatory framework governing green investments. The findings highlight the importance of government intervention and incentives provided to businesses to promote sustainable practices, as well as the need for broader social awareness to ensure the success of green entrepreneurship. In conclusion, adopting a holistic approach that integrates innovation, technology, and institutional support is deemed essential for the transition to a more sustainable economic model.

Πίνακας περιεχομένων

Κεφάλαιο 1 . Εισαγωγή.....	10
Κεφάλαιο 2. Η έννοια και ο ρόλος της πράσινης επιχειρηματικότητας.....	13
Εισαγωγή.....	13
2.1 Επιχειρηματικότητα.....	13
2.2 Φέρουσα Ικανότητα.....	14
2.3 Αειφορική Ανάπτυξη-Βιώσιμη Ανάπτυξη- Δύο έννοιες που συχνά χρησιμοποιούνται ως συνώνυμες.....	15
2.3.1 Αειφορική Ανάπτυξη.....	15
2.3.2 Βιώσιμη Ανάπτυξη- Έκθεση Brundtland.....	16
2.3.3 Οι 17 στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης που έχουν τεθεί από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.....	17
2.4 Πράσινη Επιχειρηματικότητα και η σύνδεσή της με την έννοια της βιωσιμότητας.....	19
2.5 Τα πεδία που περιλαμβάνει η Πράσινη Επιχειρηματικότητα.....	20
2.6 Πλεονεκτήματα της Πράσινης Επιχειρηματικότητας.....	22
2.7 Πράσινη Οικονομία.....	23
2.8 Πράσινη Επιχειρηματικότητα - Μια βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	24
Κεφάλαιο 3 Το ευρωπαϊκό πλαίσιο πολιτικών.....	28
3.1 Ιστορική Εξέλιξη των Πολιτικών Βιώσιμης Χρηματοδότησης.....	28
3.2 Πολιτικές και Εργαλεία Στήριξης Πράσινης Επιχειρηματικότητας.....	29
3.2.1 Πολιτικές που δίνουν κίνητρα στις πράσινες επιχειρήσεις.....	30
3.2.2 Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία (Circular Economy Action Plan)	30
3.2.3 Στρατηγική για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Renewable Energy Directive).....	30
3.2.4 Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης.....	30
3.3 Πολιτικές για την μείωση του Περιβαλλοντικού αποτυπώματος και Χρηματοδοτικά εργαλεία.....	31
3.3.1 Κοινοτικό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπής (EU ETS).....	31
3.3.2 Ταμείο Καινοτομίας και Ταμείο Εκσυγχρονισμού.....	31
3.3.3 Στρατηγική για τη Βιώσιμη Χρηματοδότηση (Sustainable Finance Strategy)	32
3.4 Πολιτικές που δίνουν κίνητρα στις πράσινες επιχειρήσεις και προάγουν την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος.....	34
3.4.1 Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal).....	34
3.4.2 Πρόγραμμα Horizon Europe.....	35

3.4.3 Πράσινες Δημόσιες Συμβάσεις (Green Public Procurement)	35
Κεφάλαιο 4. Το περιβάλλον της πράσινης Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα	36
4.1 Η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα.....	36
4.1.1 Ελληνικό πλαίσιο πολιτικών και χρηματοδοτικών εργαλείων για την βιώσιμη ανάπτυξη και την πράσινη επιχειρηματικότητα	36
4.1.2 Εθνικές χρηματοδοτικές πηγές και χρηματοδοτικά εργαλεία για την πράσινη επιχειρηματικότητα	38
4.1.3 Πλεονεκτήματα της Ελλάδας για ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας.....	40
4.1.4 Τομείς στους οποίους εστιάζει η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα	41
4.1.5 Προοπτικές και Τάσεις Πράσινης Επιχειρηματικότητας στον Ελληνικό χώρο	42
4.2 Προβλήματα-Ανάγκες.....	43
4.3 Φορείς που εμπλέκονται.....	44
Κεφάλαιο 5. Η συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Τάσεις και προοπτικές.	48
5.1 Συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στο ΑΕΠ.....	49
5.2 Η απασχόληση της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα	56
5.3 Έργα ΕΣΠΑ 2014-2020 με θέμα την πράσινη διάσταση.....	61
5.4 Προοπτικές για τη Μελλοντική Ανάπτυξη	65
Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα.....	67
Βιβλιογραφία	71

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ 1:ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ. ΠΗΓΗ: (ΖΟΠΟΥΝΙΔΗΣ AND ΕΣΚΑΝΤΑΡ, 2021)	16
ΕΙΚΟΝΑ 2:17 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ,ΠΗΓΗ: (ΓΚΟΥΤΕΡΕΣ, 2015)	19
ΕΙΚΟΝΑ 3: ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΜΙΑΣ ΑΝΕΡΧΟΜΕΝΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΠΗΓΗ: (ΜΟΑΤΣΟΣ, 2020)	37
ΕΙΚΟΝΑ 4: ΜΕ ΠΛΗΡΗ ΣΕΒΑΣΜΟ ΣΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΜΕ ΑΞΟΝΕΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ, ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ,ΠΗΓΗ : (ΔΕΗ, 2024)	46

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1:ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΕΣ ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΙΣ ΑΠΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΟΥ ΕΣΕΚ, ΠΗΓΗ: (ΣΕΒ, 2021).....	60
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ , ΠΗΓΗ : ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ	62
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ «ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ» ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΣΕ ΜΕ, ΠΗΓΗ : (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011).....	63

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑ 1: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΦΑΣΗΣ Α (ΜΕ), ΠΗΓΗ: (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011).....	50
ΓΡΑΦΗΜΑ 2: ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ (ΜΕ), ΠΗΓΗ: (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011)	51
ΓΡΑΦΗΜΑ 3: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΦΑΣΗΣ Β (ΜΕ), ΠΗΓΗ: (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011)	52
ΓΡΑΦΗΜΑ 4:ΤΟ ΚΑΘΟΛΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΑΣΗ (ΜΕ),ΠΗΓΗ: (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011).....	53
ΓΡΑΦΗΜΑ 5: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΟΣ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΟΛΙΚΟΥ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΦΑΣΗΣ (ΜΕ),ΠΗΓΗ: (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011).	53
ΓΡΑΦΗΜΑ 6: ΤΟ ΚΑΘΟΛΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΗ (ΜΕ),ΠΗΓΗ: (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011).	54
ΓΡΑΦΗΜΑ 7:Ο ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΟΣ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ (ΜΕ),ΠΗΓΗ : (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011).....	55
ΓΡΑΦΗΜΑ 8:ΤΟ ΚΑΘΟΛΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ (ΜΕ),ΠΗΓΗ : (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011).	55
ΓΡΑΦΗΜΑ 9: ΟΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΥΡΙΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΣΕ ΜΕ (2010-2020), ΠΗΓΗ : (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011).....	57
ΓΡΑΦΗΜΑ 10: ΟΙ «ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ» ΣΤΟ ΥΠΟ ΕΞΕΤΑΣΗ ΣΕΝΑΡΙΟ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (2010-2020), ΠΗΓΗ : (ΛΑΛΑΣ ΕΤ ΑΛ., 2011).....	58
ΓΡΑΦΗΜΑ 11: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΑΠΕ (ΑΜΕΣΗ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΗ), ΠΗΓΗ : (ΣΕΒ, 2021).....	59
ΓΡΑΦΗΜΑ 12:ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ, ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΥΛΙΚΩΝ, ΠΗΓΗ: (ΣΕΒ, 2021).....	60
ΓΡΑΦΗΜΑ 13: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ , ΠΗΓΗ : ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ.....	62

Κεφάλαιο 1 . Εισαγωγή

Η πράσινη επιχειρηματικότητα συγκροτεί έναν από τους σημαντικούς πυλώνες της σύγχρονης οικονομίας, ενώ ανταποκρίνεται στις απειλές που προκύπτουν από την αλλαγή του κλίματος, την σπατάλη των φυσικών πόρων και την ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό, οι επιχειρήσεις καλούνται να προσαρμοστούν σε νέα μοντέλα παραγωγής και κατανάλωσης που βασίζονται στην εξοικονόμηση ενέργειας, στη χρήση ανανεώσιμων πηγών και στη μείωση του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος. Η μετάβαση προς μια πράσινη οικονομία δεν συγκροτεί απλά μια επιλογή, αλλά απαρτίζει αναγκαιότητα για την εξασφάλιση της οικονομικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία διερευνά τον ρόλο της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, τις προοπτικές ανάπτυξής της και τα εμπόδια που αντιμετωπίζει. Παρά το γεγονός ότι η χώρα μας ακολουθεί τις διεθνείς και ευρωπαϊκές τάσεις, η εφαρμογή βιώσιμων πρακτικών στις ελληνικές επιχειρήσεις παραμένει περιορισμένη. Η έλλειψη θεσμικών κινήτρων, η δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδοτικά εργαλεία και η απουσία εκτεταμένης περιβαλλοντικής συνείδησης αποτελούν βασικές προκλήσεις που δυσχεραίνουν τη μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία. Παράλληλα, η καινοτομία και η τεχνολογική εξέλιξη προσφέρουν νέες δυνατότητες ανάπτυξης, καθώς επιτρέπουν την υιοθέτηση βιώσιμων επιχειρηματικών μοντέλων που μπορούν να καταστήσουν τις επιχειρήσεις ανταγωνιστικές σε διεθνές επίπεδο.

Η εργασία αυτή εστιάζει στην ανάλυση του θεσμικού και οικονομικού πλαισίου της πράσινης επιχειρηματικότητας, εξετάζοντας πως οι επιχειρήσεις είναι δυνατόν να αξιοποιήσουν τα υπάρχοντα εργαλεία και τις πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους. Μέσα από τη μελέτη περιπτώσεων και την ανάλυση σύγχρονων τάσεων, επιχειρείται να διερευνηθεί η συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας, καθώς και οι παράγοντες που μπορούν να επιταχύνουν την υιοθέτησή της. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις ευκαιρίες που προσφέρει η κυκλική οικονομία, η αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) και η εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών στον επιχειρηματικό κόσμο.

Ειδικότερα στην παρούσα πτυχιακή εργασία, έγινε μία αναφορά στην έννοια, καθώς και στις βασικές αρχές της πράσινης επιχειρηματικότητας. Πρώτα έγινε μια εκτενής ανάλυση της σύνδεσης της επιχειρηματικότητας, τόσο με τη βιωσιμότητα, όσο και με το περιβάλλον. Στην ανάλυση αυτή εξετάστηκαν οι βασικές αρχές της πράσινης επιχειρηματικότητας, όπως για παράδειγμα η κερδοφόρα χρήση των πόρων, η ελαχιστοποίηση των απορριμμάτων και οι επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ). Επομένως έγινε σαφές ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα δεν αποτελεί απλά μια τάση, αλλά έναν ιδιαίτερα αναγκαίο άξονα για την εκπλήρωση της βιώσιμης ανάπτυξης. Ύστερα, πραγματοποιήθηκε ανάλυση της σύνδεσης της πράσινης επιχειρηματικότητας με την κυκλική οικονομία, αλλά και με ποιο τρόπο η μετάβαση σε αυτή την οικονομική μονάδα μπορεί να επιφέρει ένα θετικό αντίκτυπο για την ελληνική οικονομία και κοινωνία.

Ακολούθησε η εξέταση της κατάστασης της πράσινης επιχειρηματικότητας εντός του Ελλαδικού περιβάλλοντος, ενώ δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στους τομείς που έχουν αναδειχθεί σε σημαντικούς πυλώνες ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, αναλύθηκαν οι τομείς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), της ανακύκλωσης και της διαχείρισης αποβλήτων, καθώς και η στροφή της ελληνικής βιομηχανίας προς την εφαρμογή

καθαρών και πράσινων τεχνολογιών. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην αύξηση των επενδύσεων στους κλάδους των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) και στην ανάπτυξη της ενεργειακής αποδοτικότητας. Η ανάλυση αυτή επισημαίνει ότι, παρά τις όποιες δυσκολίες που ενδέχεται να αντιμετωπιστούν, η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, φαίνεται πως παρουσιάζει αυξημένες προοπτικές ανάπτυξης, λόγω της υποστήριξης από ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά προγράμματα, καθώς και στρατηγικές.

Εν συνεχεία το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη μετάβαση της Ελλάδας σε μια κυκλική οικονομία και στη σημασία της εφαρμογής των σχετικών πολιτικών. Οι πολιτικές αυτές, είναι ιδιαίτερα προσανατολισμένες στην υποστήριξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που μπορούν να συνδυάσουν τη βιωσιμότητα και την καινοτομία, με την υποστήριξη έργων, καθώς και τομέων που είναι δυνατό να συμβάλλουν τόσο στην οικολογική προστασία, όσο και στην υποστήριξη της κοινωνικής ευημερίας. Ειδικότερα καταγράφηκαν και αναλύθηκαν οι στρατηγικές εκείνες και τα εργαλεία που κρίνονται απαραίτητα για την επιτυχή χρήση των θεμελιωδών κανόνων της κυκλικής οικονομίας στον Ελλαδικό χώρο, καθώς και οι προκλήσεις, που είναι πιθανό να προκύψουν από την εφαρμογή τους. Η κυκλική οικονομία, η οποία βασίζεται στη μείωση των αποβλήτων, στην επαναχρησιμοποίηση των υλικών, καθώς και στην ανακύκλωση, παρουσιάζεται ως το βασικό κλειδί για την ορθολογική και αποτελεσματική χρήση των πόρων, αλλά και την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Επιπλέον αναδείχθηκε ότι η εφαρμογή αυτού του είδους πρακτικών στην Ελλάδα μπορεί να οδηγήσει σε νέα επιχειρηματικά μοντέλα και να ενισχύσει τις δυνατότητες της χώρας για βιώσιμη ανάπτυξη, ιδιαίτερα στους κλάδους της βιομηχανίας και της ενέργειας. Επιπροσθέτως διαπιστώθηκε πως, η εφαρμογή κατάλληλης στρατηγικής για τη βιώσιμη χρηματοδότηση, η ενίσχυση της διαφάνειας και η ενσωμάτωση των ESG κριτηρίων σε επιχειρηματικά μοντέλα, μπορούν να δημιουργούν νέες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις εκείνες που θέλουν να ενσωματώσουν τις αρχές της βιωσιμότητας στην καθημερινότητά τους.

Ακόμη, η έρευνα της εργασίας εστίασε στις πολιτικές, τα χρηματοδοτικά εργαλεία, και τις στρατηγικές που έχουν ως κεντρικό σκοπό την προβολή της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω καινοτόμων και περιβαλλοντικά φιλικών πρακτικών. Αρχικά πραγματοποιήθηκε η ανάλυση των προοπτικών και των στρατηγικών, που έχουν ως σκοπό να ενισχύσουν την πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, καθώς και τη στήριξη της πράσινης ανάπτυξης μέσω των ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών. Στη συνέχεια, αναδείχθηκε ο ρόλος των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων και προγραμμάτων, όπως για παράδειγμα το ΕΣΠΑ, με στόχο την ενθάρρυνση μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων να υιοθετήσουν πιο βιώσιμες πρακτικές. Συμβάλλοντας καθ' αυτόν τον τρόπο, γενικότερα στην υποστήριξη των πράσινων επενδύσεων. Επιπλέον, εξετάστηκε η ανάγκη για ενίσχυση των υποδομών και της εκπαιδευτικής διαδικασίας για την ανάπτυξη πράσινων δεξιοτήτων, στοχεύοντας στην ενδυνάμωση της αγοράς εργασίας και την προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις απαιτήσεις της πράσινης οικονομίας. Η στρατηγική αυτή ενσωματώνει την ανάγκη για διακρατική συνεργασία, καθώς και τη δημιουργία ενός πιο ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, το οποίο θα ενθαρρύνει τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Τέλος, αναλύθηκαν οι στρατηγικές πολιτικής που είναι αναγκαίες για τη στήριξη της πράσινης επιχειρηματικότητας στο ελληνικό περιβάλλον. Εξετάστηκαν οι πολιτικές υποστήριξης των «πράσινων» επιχειρήσεων και η σημασία της διασύνδεσης του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Η πολιτική αυτή υπογραμμίζει τη σημασία της συνεργασίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη και ενισχύει τη στρατηγική μετάβαση από τη

γραμμική στην κυκλική οικονομία. Η ανάλυση αυτή ανέδειξε πως, η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα αποτελεί έναν τομέα με μεγάλες προοπτικές, που ωστόσο παραμένει υποεκμεταλλεμένος, κυρίως λόγω των περιορισμένων γνώσεων και της ανεπαρκούς υποστήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Παρά τις δυνατότητες που προσφέρει, η ενσωμάτωση εναλλακτικών πηγών ενέργειας από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που καθιστά αναγκαία την αναβάθμιση της εκπαίδευσης, της καινοτομίας και της υποστήριξης σε αυτόν τον κλάδο. Η ανάπτυξη «πράσινων επενδύσεων» έχει ήδη καταδείξει τα οφέλη της, με σημαντική συμβολή στην οικονομία και την απασχόληση, καθώς τα έργα που χρηματοδοτούνται μέσω του ΕΣΠΑ 2014-2020 ενισχύουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και την καινοτομία σε διάφορους τομείς. Η διατομεακή προσέγγιση των «πράσινων επενδύσεων» και η κατανομή τους σε διαφορετικά Επιχειρησιακά Προγράμματα επιβεβαιώνει ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα δεν αποτελεί μόνο έναν ξεχωριστό πυλώνα, αλλά ενσωματώνεται σε ευρύτερες στρατηγικές για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας στην οικονομία. Παρά την έλλειψη εξειδικευμένου άξονα για την πράσινη επιχειρηματικότητα, οι επενδύσεις έχουν επιτύχει σημαντική διάχυση σε κλάδους όπως είναι οι κατασκευές, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), και οι υπηρεσίες ακινήτων, υπογραμμίζοντας τη σημασία αυτών των τομέων για τη διατήρηση της οικονομικής δραστηριότητας και της κοινωνικής συνοχής. Είναι σημαντικό πως, για την ενίσχυση της πράσινης ανάπτυξης, απαιτείται μια πιο στοχευμένη πολιτική, η οποία θα εστιάζει στη μεγιστοποίηση των οφελών από τις υπάρχουσες επενδύσεις, θα ενισχύει τις αναγκαίες υποδομές και θα προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη σε όλους τους κλάδους της οικονομίας, διασφαλίζοντας έτσι τη μακροπρόθεσμη ανθεκτικότητα και ανάπτυξη της χώρας.

Η σπουδαιότητα της παρούσας έρευνας συνίσταται στην ανάδειξη των στρατηγικών που μπορούν να ενισχύσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της επιχειρηματικότητας, καθώς και στη διαμόρφωση προτάσεων για την προώθηση πράσινων πρακτικών στην ελληνική αγορά. Η ανάλυση των δεδομένων και η αξιοποίηση της διεθνούς εμπειρίας συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός πλαισίου που θα μπορούσε να τεθεί σε ισχύ για την υποστήριξη των ελληνικών επιχειρήσεων στη μετάβασή τους προς ένα βιώσιμο και ανταγωνιστικό οικονομικό μοντέλο. Μέσω αυτού, η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι πιθανό να συγκροτήσει βασικό μοχλό ανάπτυξης, συμβάλλοντας στην οικονομική σταθερότητα, στη διαμόρφωση νέων θέσεων εργασίας και στην οικολογική προστασία.

Κεφάλαιο 2. Η έννοια και ο ρόλος της πράσινης επιχειρηματικότητας

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξετάσουμε βασικές έννοιες που σχετίζονται με την πράσινη επιχειρηματικότητα. Η επιχειρηματικότητα αποτελεί τον κύριο παράγοντα για την προώθηση της οικονομικής προόδου και της καινοτομίας, δημιουργώντας νέες επιχειρήσεις, προϊόντα και υπηρεσίες, και προσφέροντας ευκαιρίες οικονομικής προόδου. Στο σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον, η επιχειρηματικότητα καλείται να προσαρμοστεί στις ανάγκες του πλανήτη και των φυσικών πόρων, με την έννοια της Φέρουσας Ικανότητας να παίζει καθοριστικό ρόλο. Η Φέρουσα Ικανότητα αναφέρεται στο ανώτατο όριο εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων που μπορεί να αντέξει ένα οικοσύστημα χωρίς να διαταραχθεί η ισορροπία του, και είναι κρίσιμη για τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και την περιβαλλοντική τους συμβατότητα (Wetzel and Wetzel, 1995; B-CAPP, 2024).

Η Πράσινη Οικονομία προάγει ένα οικονομικό μοντέλο που συνταιριάζει την ανάπτυξη με την προάσπιση του περιβάλλοντος, βασισμένο στην εξοικονόμηση πόρων, την ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) και την ελαχιστοποίηση των ρύπων. Η Πράσινη Επιχειρηματικότητα αναδύεται ως μια μορφή επιχειρηματικής δραστηριότητας που εστιάζει στη βιωσιμότητα και την περιβαλλοντική καινοτομία, προάγοντας επιχειρηματικά μοντέλα που λειτουργούν εντός των οικολογικών ορίων και ενισχύουν την κοινωνική ευημερία. Εντός αυτού του πλαισίου, οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) παρέχουν ένα πλαίσιο για την ενίσχυση της βιωσιμότητας και την προώθηση καινοτόμων λύσεων για την καταπολέμηση των περιβαλλοντικών προκλήσεων (Τοπαλίδου, 2012; Söderholm, 2020; EPT, 2024).

Οι αναφερόμενες έννοιες της πράσινης επιχειρηματικότητας, της Πράσινης Οικονομίας, και της Φέρουσας Ικανότητας θα αναλυθούν ενδελεχώς στα επόμενα κεφάλαια της εργασίας.

2.1 Επιχειρηματικότητα

Ως επιχειρηματικότητα νοείται η ίδρυση μιας επιχείρησης που αποσκοπεί στο οικονομικό όφελος, στην αναγνώριση και στην δημιουργία και κάλυψη μιας ανάγκης μέσω της επιχείρησης. Προκειμένου να επιτευχθεί το οικονομικό όφελος και να αποδώσει η επιχείρηση καθίσταται αναγκαία η σύλληψη, η έναρξη, η διαχείριση μίας νέας επιχειρηματικής προσπάθειας καθώς και η αντιμετώπιση των κινδύνων που την συνοδεύουν. Η επιστήμη των οικονομικών διευρύνει την επιχειρηματικότητα και αναφέρεται στον επιχειρηματία, ο οποίος νοείται ως ένα άτομο με ικανότητες εντοπισμού και αξιοποίησης ευκαιριών μετατροπής τεχνολογιών, ιδεών και καταστάσεων σε εμπορικά βιώσιμες καινοτομίες. Στις αρχές του 19ου αιώνα ο Γάλλος οικονομολόγος Jean -Baptiste Say ανέφερε ότι οι οικονομικοί πόροι μετακινούνται από περιοχές χαμηλότερης σε περιοχές υψηλότερης παραγωγικότητάς και απόδοσης από τον επιχειρηματία. Υπάρχει και μια διαφορετική θεώρηση του ορισμού της επιχειρηματικότητας η οποία δίνει έμφαση στο επιχειρηματικό πνεύμα που διακατέχεται

από ένα τρόπο σκέψης που επιτρέπει στο άτομο την εισαγωγή καινοτομιών και ριζικών αλλαγών σε έναν τομέα ή στην βιομηχανία. Ο Αυστριακός οικονομολόγος Joseph Schumpeter, θεωρεί τον επιχειρηματία ως ένα άτομο που μετατρέπει τις ιδέες του ή τις εφευρέσεις του σε επιτυχημένες καινοτομίες. Έτσι η επιχειρηματικότητα δεν στοχεύει μόνο σε οικονομικά κέρδη αλλά εκφράζει και έναν τρόπο σκέψης που δεν συνδέεται με το κεφάλαιο απαραίτητα. Η επιχειρηματικότητα επικεντρώνεται στην κοινωνική αναβάθμιση και στην προάσπιση του περιβάλλοντος στρέφοντας τις επιχειρήσεις στην πράσινη επιχειρηματικότητα επιφέροντας θετικές αλλαγές στην κοινωνία παραμερίζοντας το οικονομικό όφελος (B-CAPP, 2024; Μόρφη, 2024).

2.2 Φέρουσα Ικανότητα

Η σημασία της «Φέρουσας Ικανότητας» αποτελεί θεμελιώδη έννοια στην αλληλεπίδραση επιχειρηματικότητας και περιβάλλοντος, καθώς αναφέρεται στο μέγιστο επίπεδο εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων που μπορεί να αντέξει ένα οικοσύστημα χωρίς να διαταραχθεί η ισορροπία του. Η Φέρουσα Ικανότητα έχει καθοριστική σημασία για τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό και τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων, καθώς οι επιχειρηματικές δραστηριότητες πρέπει να παραμένουν εντός των φυσικών ορίων, προκειμένου να εξασφαλιστεί η μακροχρόνια βιωσιμότητά τους (Wetzel and Wetzel, 1995).

Η έννοια αυτή ενσωματώνεται και στη νομοθεσία με τον ορισμό της Φέρουσας Ικανότητας ενός χωρικού συστήματος, όπως προσδιορίζεται στο άρθρο 64 του νόμου 4964/2022. Σύμφωνα με αυτό, η Φέρουσα Ικανότητα ορίζεται ως το ανώτατο όριο επιβάρυνσης ή αλλαγής στις υπάρχουσες συνθήκες που μπορεί να αντέξει ένα σύστημα, χωρίς να διαταραχθεί η ισορροπία μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος, της οικονομίας και της κοινωνίας που το κατοικεί. Η υπέρβαση αυτού του ορίου μπορεί να επιφέρει σοβαρές, ή ακόμη και μη αναστρέψιμες, βλάβες στο περιβάλλον και να εντείνει τις αρνητικές επιπτώσεις στο δομημένο περιβάλλον και την κοινωνία (ΥΠΕΝ, 2022).

Η έννοια της Φέρουσας Ικανότητας λαμβάνεται υπόψη κατά την αναθεώρηση των πολεοδομικών προτύπων και εφαρμόζεται στο πολεοδομικό σχεδιασμό πρώτου επιπέδου, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 12 του νόμου 4447/2016. Σκοπός είναι η εξισορρόπηση της ανάπτυξης με την προστασία των οικοσυστημάτων και της κοινωνικής ευημερίας, λαμβάνοντας υπόψη τις φυσικές, κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους του εκάστοτε χωρικού συστήματος (ΥΠΕΝ, 2022).

Αυτή η έννοια της Φέρουσας Ικανότητας, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 95 του Νόμου 5106/2024, με ισχύ από 1/5/2024, αναδεικνύει την ανάγκη για βιώσιμες πολιτικές και στρατηγικές που να σέβονται τα όρια των φυσικών και κοινωνικών συστημάτων, ενισχύοντας τη συνετή και υπεύθυνη ανάπτυξη (ΥΠΕΝ, 2022).

2.3 Αειφορική Ανάπτυξη-Βιώσιμη Ανάπτυξη- Δύο έννοιες που συχνά χρησιμοποιούνται ως συνώνυμες

Σύμφωνα με τα όσα προαναφέρθηκαν η φέρουσα ικανότητα αφορά στο μέγιστο επίπεδο εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων που ένα οικοσύστημα μπορεί να αντέξει χωρίς να διαταραχθεί η ισορροπία του. Αντίστοιχα, η αειφορία επικεντρώνεται στη διατήρηση αυτής της ισορροπίας, εξασφαλίζοντας τη συνεχιζόμενη χρήση των φυσικών πόρων για τις επόμενες γενιές, χωρίς να εξαντλούνται ή να καταστρέφονται. Επομένως, η αειφορία επιδιώκει τη βιώσιμη ανάπτυξη, συνδυάζοντας την οικονομική πρόοδο με την υπεράσπιση του περιβάλλοντος και την κοινωνική ευημερία, ώστε να εξασφαλιστεί ότι η ανάπτυξη δεν θα ξεπεράσει τις φυσικές δυνατότητες του πλανήτη.

Η αειφορική ανάπτυξη και η βιώσιμη ανάπτυξη είναι δύο έννοιες που συχνά χρησιμοποιούνται ως συνώνυμες, αλλά στην πραγματικότητα έχουν ορισμένες διαφορές, παρόλο που βασίζονται σε κοινές αρχές.

Η αειφορική ανάπτυξη επικεντρώνεται στη διατήρηση των φυσικών αποθεμάτων και του περιβάλλοντος με μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Στόχος της είναι οι πόροι να παραμείνουν διαθέσιμοι όχι μόνο για τη παρούσα γενιά αλλά και για τις μετέπειτα. Ο όρος "αειφορία" προέρχεται από την ελληνική λέξη "αεί", που σημαίνει "πάντα", υποδεικνύοντας κάτι που μπορεί να διατηρείται συνεχώς. Έμφαση δίνεται στη διαφύλαξη της οικολογικής ισορροπίας και της βιοποικιλότητας, προκειμένου να μην εξαντληθούν οι φυσικοί πόροι.

Η βιώσιμη ανάπτυξη έχει μια πιο ευρεία προσέγγιση. Προσπαθεί να συνδυάσει την περιβαλλοντική προστασία με την οικονομική πρόοδο και την κοινωνική ευημερία. Βάσει του γνωστού ορισμού της Επιτροπής Brundtland το 1987, η βιώσιμη ανάπτυξη αφορά την ικανοποίηση των αναγκών της σημερινής γενιάς, χωρίς όμως να τίθεται σε κίνδυνο η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Περιλαμβάνει, λοιπόν, κοινωνική δικαιοσύνη, οικονομική σταθερότητα και περιβαλλοντική ισορροπία (Φωτιάδης, 2024). Εναντιωματικά η αειφορική ανάπτυξη επικεντρώνεται πρωτίστως στη διατήρηση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων ενώ η βιώσιμη ανάπτυξη υιοθετεί μια ολιστική προσέγγιση, συνδυάζοντας περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους.

Συμπερασματικά, η αειφορία αποτελεί έναν από τους πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης. Ωστόσο, η βιώσιμη ανάπτυξη εξετάζει το θέμα από μια πιο ολοκληρωμένη σκοπιά, συνυπολογίζοντας την ανάπτυξη της κοινωνίας και της οικονομίας, πέρα από το περιβάλλον (Ανδρικοπούλου *et al.*, 2024).

2.3.1 Αειφορική Ανάπτυξη

Η ανάγκη για περιορισμούς στην ανάπτυξη προέκυψε από τα σοβαρά περιβαλλοντικά, κοινωνικά και άλλης φύσης προβλήματα που δημιουργήσαν οι αυξανόμενες πιέσεις από την ανεξέλεγκτη οικονομική μεγέθυνση. Αυτό οδήγησε στην αναγνώριση της ανάγκης για μια ισορροπη σχέση μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης, της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της κοινωνίας. Η αειφόρος ανάπτυξη προτείνει μια νέα θεώρηση, όπου οι τρεις αυτοί παράγοντες συνυπάρχουν και αλληλοσυνδέονται με σκοπό την επίτευξη ενός πιο δίκαιου και βιώσιμου μέλλοντος. η αειφόρος ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που καλύπτει τις παροντικές ανάγκες , χωρίς να υπονομεύει την

ικανότητα των μελλοντικών γενεών να εξυπηρετήσουν τις δικές τους ανάγκες. Ο όρος αυτός αναδεικνύει τη σημασία της διαγενεακής αλληλεγγύης, τονίζοντας ότι η κάλυψη των ουσιαστικών αναγκών των φτωχών και η προτεραιότητα στις κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανάγκες είναι καθοριστικής σημασίας για τη δημιουργία μιας πιο δίκαιης και ισχυρής κοινωνίας (Φωτιάδης, 2024).

Η Αειφόρος Ανάπτυξη στηρίζεται στους εξής βασικούς πυλώνες: την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική δικαιοσύνη και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Οι στρατηγικές που επικεντρώνονται σε αυτούς τους πυλώνες απαιτούν τη συνεργασία των κρατών, της κοινωνίας και του επιχειρηματικού τομέα, με σκοπό να επιτευχθούν βελτιώσεις στις συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων, παράλληλα με τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος (Φωτιάδης, 2024).

Η επίτευξη αυτών των στόχων απαιτεί συγκεκριμένες δράσεις. Οι δημόσιες αρχές είναι απαραίτητο να θέσουν μέτρα για τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων των μεταφορών, να αναβαθμίσουν τη χρήση των φυσικών αποθεμάτων και να μειώσουν τη σπατάλη τους. Επιπλέον, η εξάλειψη της φτώχειας και της κοινωνικής απομόνωσης σε παγκόσμιο επίπεδο και η δράση για την καταπολέμηση των αιτίων και των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής είναι επίσης κρίσιμα βήματα (Φωτιάδης, 2024).

Στο πλαίσιο αυτών των προσπαθειών, προγράμματα όπως η «Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη», που ξεκίνησε το έτος 2005 και ολοκληρώθηκε το έτος 2014 σε συνεργασία με την UNESCO, προάγουν νέες αξίες, συμπεριφορές και δεξιότητες που ενισχύουν την ικανότητα των ανθρώπων να ζουν αρμονικά με το περιβάλλον. Αυτή η εκπαίδευση συμβάλλει στην επίλυση παγκόσμιων προβλημάτων, όπως η φτώχεια, η σπατάλη πόρων, η περιβαλλοντική υποβάθμιση, η αστική παρακμή, η ανισότητα των φύλων και η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το πρόγραμμα προώθησε τη δημιουργία μιας συνειδητοποίησης που βασίζεται στη βιωσιμότητα και την κοινωνική ευθύνη, δίνοντας έμφαση στη συμμετοχή όλων των πολιτών στον αγώνα για ένα πιο βελτιωμένο και ευοίωνα μέλλον (Φωτιάδης, 2024).

Η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί, επομένως, μια προσέγγιση που να συνδυάζει την οικονομική ευπορία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την οικολογική προστασία, και να εξασφαλίζει ότι οι ανάγκες των παρόντων και των μελλοντικών γενεών θα καλύπτονται με υπευθυνότητα και αλληλεγγύη (Φωτιάδης, 2024).

2.3.2 Βιώσιμη Ανάπτυξη- Έκθεση Brundtland

Ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης εμπερικλείει την ύπαρξη ορίων – όχι απόλυτων, αλλά περιορισμών – που καθορίζονται από το τρέχον επίπεδο τεχνολογίας, την κοινωνική οργάνωση και τους διαθέσιμους περιβαλλοντικούς πόρους, καθώς και από

Εικόνα 1: Διαστάσεις της Βιωσιμότητας. Πηγή: (Ζοπουνίδης and Εσκαντάρ, 2021)

την ικανότητα της βιόσφαιρας να απορροφά τις επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ωστόσο, τόσο η τεχνολογία όσο και η κοινωνική οργάνωση είναι παράγοντες που μπορούν να αλλάξουν και να βελτιωθούν, οδηγώντας σε μια νέα φάση οικονομικής ανάπτυξης. Η Επιτροπή θεωρεί πως η εκτενής

φτώχεια δεν συγκροτεί πια μια αμετάβλητη πραγματικότητα. Η βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει την κάλυψη των βασικών αναγκών όλων των ανθρώπων και να δοθούν ίσες ευκαιρίες σε όλους για να πραγματοποιήσουν τις φιλοδοξίες τους για μια καλύτερη ζωή. Σε έναν κόσμο όπου η φτώχεια είναι διάχυτη, οι οικολογικές και άλλες κρίσεις θα είναι πάντα παρούσες. Για να καλυφθούν οι θεμελιώδεις ανάγκες, δεν χρειάζεται μόνο να ξεκινήσει μια νέα περίοδος οικονομικής ανάπτυξης στις χώρες όπου κυριαρχεί η φτώχεια, αλλά και να διασφαλιστεί πως οι φτωχοί θα λάβουν ένα δίκαιο μερίδιο από τους πόρους που είναι απαραίτητα για την υποστήριξη αυτής της ανάπτυξης. Αυτή η ισότητα μπορεί να προωθηθεί μέσω πολιτικών συστημάτων που εξασφαλίζουν ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις και μέσω μεγαλύτερης δημοκρατίας στη διεθνή διακυβέρνηση (Ανδρικοπούλου *et al.*, 2024). Η οικουμενική βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει από τους πιο ευκατάστατους να ασπασθούν τρόπους ζωής που να είναι πιο συμβατοί με τα οικολογικά όρια του πλανήτη, όπως παραδείγματος χάριν στη διαχείριση της ενέργειας. Επιπλέον, οι ταχέως αυξανόμενοι πληθυσμοί μπορούν να επιβαρύνουν τους διαθέσιμους πόρους και να επιβραδύνουν την όποια πρόοδο στα επίπεδα διαβίωσης. Επομένως, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι δυνατόν να επιτευχθεί μόνο όταν το πληθυσμιακό σύνολο και η οικονομική ανάπτυξη είναι σε ισορροπία με την μεταβαλλόμενη ικανότητα των οικοσυστημάτων να υποστηρίζουν την παραγωγή (Agenda 21, 2024).

Τελικά, η βιώσιμη ανάπτυξη δεν αποτελεί μια στατική κατάσταση, αλλά μια δυναμική διαδικασία αλλαγής, στην οποία η διαχείριση των πόρων, οι επενδυτικές επιλογές και οι θεσμικές προσαρμογές είναι αναγκαίο να ευθυγραμμίζονται τόσο με τις σημερινές όσο και με τις μελλοντικές ανάγκες της κοινωνίας (Ανδρικοπούλου *et al.*, 2024).

2.3.3 Οι 17 στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης που έχουν τεθεί από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), που καθορίστηκαν από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών(ΟΗΕ), αποτελούν ένα παγκόσμιο σχέδιο δράσης για τον χειρισμό των μεγαλύτερων προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα. Στοχεύουν στην καταπολέμηση της φτώχειας, στην εξασφάλιση της ευημερίας για όλους και στην προστασία του πλανήτη, με ορίζοντα το 2030.

1. **Μηδενική φτώχεια:** Στόχος είναι η πλήρης εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές της, αναγνωρίζοντας ότι η φτώχεια αποτελεί βασικό εμπόδιο για την ανάπτυξη και την ευημερία.
2. **Μηδενική πείνα:** Η εξασφάλιση τροφικής ασφάλειας και η βελτίωση της διατροφής είναι απαραίτητη για την υγεία και την ευημερία, ειδικά των πιο ευάλωτων πληθυσμών.
3. **Καλή υγεία και ευημερία:** Απώτερος στόχος είναι η πρόσβαση σε υγειονομικές υπηρεσίες και η προώθηση της υγιεινής ζωής για όλους, χωρίς αποκλεισμούς.
4. **Ποιοτική εκπαίδευση:** Η εκπαίδευση είναι θεμέλιο για την ανάπτυξη. Στόχος είναι η πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση για όλους, προκειμένου να ενισχυθεί η ισότητα ευκαιριών.

5. **Ισότητα των φύλων:** Η προώθηση της ισότητας των φύλων και η ενίσχυση των γυναικών κρίνεται ως ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης.
6. **Καθαρό νερό και αποχέτευση:** Η κάλυψη πρόσβασης σε καθαρό νερό και αποχέτευση είναι θεμελιώδης για την υγεία και την ευημερία των κοινοτήτων.
7. **Αξιοπρόσεκτη και προσιτή ενέργεια:** Ο στόχος αυτός εστιάζει στη διασφάλιση της πρόσβασης σε βιώσιμες και αξιόπιστες πηγές ενέργειας για όλους.
8. **Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη:** Προάγεται η οικονομική ανάπτυξη μέσω της διαμόρφωσης αξιοπρεπών θέσεων εργασίας και βιώσιμων οικονομικών προτύπων.
9. **Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές:** Η ενίσχυση της βιομηχανίας και της καινοτομίας, καθώς και η δημιουργία ανθεκτικών υποδομών, είναι κρίσιμη για την οικονομική ανάπτυξη.
10. **Μειωμένες ανισότητες:** Η μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των χωρών είναι σημαντική για την κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη.
11. **Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες:** Η ανάπτυξη βιώσιμων πόλεων και κοινοτήτων είναι απαραίτητη για την ποιότητα ζωής και την προφύλαξη του περιβάλλοντος.
12. **Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή:** Η προώθηση υπεύθυνων προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής είναι κρίσιμη για τη διαχείριση των φυσικών πόρων.
13. **Δράση για το κλίμα:** Ο χειρισμός της αλλαγής κλίματος απαιτεί επείγοντως δράση σε παγκόσμιο επίπεδο.
14. **Ζωές κάτω από το νερό:** Η τήρηση και η βιώσιμη διαχείριση των θαλάσσιων πόρων είναι ζωτικής σημασίας για την υγεία του πλανήτη.
15. **Ζωές στη ξηρά:** Η προστασία των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας είναι θεμελιώδης για την ισορροπία της φύσης.
16. **Ειρηνικές και συμπεριληπτικές κοινωνίες:** Η προώθηση της ειρήνης και της δικαιοσύνης είναι αναγκαία για την ανάπτυξη ανθεκτικών κοινωνιών.
17. **Συνεργασία για τους στόχους:** Η ενίσχυση της διεθνούς συνέργειας είναι κρίσιμη για την επίτευξη των ΣΒΑ και την αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων.

Οι στόχοι αυτοί είναι αλληλένδετοι και απαιτούν συλλογική δράση, συνεργασία και δέσμευση από κυβερνήσεις, οργανισμούς και πολίτες, ώστε να διασφαλιστεί μια βιώσιμη και δίκαιη ανάπτυξη για όλους. Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) αναγνωρίζουν ότι οι προκλήσεις της φτώχειας, της ανισότητας και της περιβαλλοντικής υποβάθμισης είναι στενά συνδεδεμένες και απαιτούν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση. Είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί μια διαλειτουργική στρατηγική που θα επιτρέπει στις χώρες να προσαρμόσουν τις πολιτικές τους ώστε να ανταποκριθούν στις τοπικές ανάγκες και προτεραιότητες.

Η επιτυχία των ΣΒΑ εξαρτάται από τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών εταίρων κυβερνήσεων, ιδιωτικού τομέα, μη κυβερνητικών οργανώσεων και πολιτών. Η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση του κοινού για τη σημασία της βιωσιμότητας είναι επίσης κρίσιμη για την υποστήριξη αυτών των στόχων.

Καθώς προχωρούμε προς το 2030, είναι επιτακτική ανάγκη να ενισχυθεί η συνεργασία σε όλα τα επίπεδα, ώστε να εξασφαλιστεί ότι κανείς δεν μένει πίσω. Οι ΣΒΑ

προσφέρουν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για να εργαστούμε μαζί για έναν καλύτερο, πιο δίκαιο και βιώσιμο κόσμο για τις μελλοντικές γενιές (ΕΡΤ),(Γκουτέρες, 2015).

Εικόνα 2:17 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης, Πηγή: (Γκουτέρες, 2015)

2.4 Πράσινη Επιχειρηματικότητα και η σύνδεσή της με την έννοια της βιωσιμότητας

Η Πράσινη Επιχειρηματικότητα είναι μια στρατηγική συνδυασμού αφενός της βιώσιμης ανάπτυξης και αφετέρου της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Πρωταρχικός στόχος της είναι η δημιουργία και η διαχείριση των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν όχι μόνο τις περιβαλλοντικές προκλήσεις αλλά παράλληλα παράγουν οικονομικά οφέλη. Υπάρχουν διάφοροι ορισμοί της πράσινης επιχειρηματικότητας η οποία από την φύση της αποδεικνύεται πολυσύνθετη. Παρακάτω αναφέρονται μερικοί ορισμοί σχετικά με την πράσινη επιχειρηματικότητα (Ζαχαράκης, 2023).

- ❖ Σύμφωνα με τους Dean και McMullen (2007), η πράσινη επιχειρηματικότητα επικεντρώνεται στην αξιοποίηση επιχειρηματικών ευκαιριών που συνεισφέρουν στη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος, με έμφαση στις θετικές επιπτώσεις που έχουν τα εγχειρήματα αυτά στην οικολογία(Ζαχαράκης, 2023).
- ❖ Ο ορισμός των Schaper και Volery (2007) τονίζει τη σημασία της ταυτόχρονης δημιουργίας οικονομικής και περιβαλλοντικής αξίας, αναδεικνύοντας την ανάπτυξη και την προσφορά πρωτοπόρων προϊόντων και υπηρεσιών που αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικά ζητήματα(Ζαχαράκης, 2023).
- ❖ Οι Hockerts και Wüstenhagen (2010) εστιάζουν στον εντοπισμό και την αξιοποίηση ευκαιριών για την προσφορά φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων και υπηρεσιών, ενώ τονίζουν τη διττή ωφέλεια, τόσο οικονομική όσο και περιβαλλοντική, που προκύπτει από την πράσινη επιχειρηματικότητα(Ζαχαράκης, 2023).
- ❖ Οι Kuckertz και Wagner (2010) βλέπουν την πράσινη επιχειρηματικότητα ως έναν συνδυασμό ενεργειών που προάγουν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα μέσω της καινοτομίας, είτε πρόκειται για προϊόντα, υπηρεσίες, είτε για επιχειρηματικά μοντέλα, εστιάζοντας στην αξιοποίηση ευκαιριών που συμβαδίζουν με οικολογικές αρχές(Ζαχαράκης, 2023).

Με αυτό τον τρόπο, οι ορισμοί αυτοί βοηθούν να κατανοήσουμε την πολύπλευρη φύση της πράσινης επιχειρηματικότητας και τη συμβολή της στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Συνοψίζοντας η Πράσινη Επιχειρηματικότητα συμβάλει τα μέγιστα στην βιώσιμη ανάπτυξη (Ζαχαράκης, 2023).

Στον χώρο της Πράσινης Επιχειρηματικότητας η καινοτομία, η συνεργασία, η περιβαλλοντική διαχείριση, η οικονομική επιτυχία και ο κοινωνικός αντίκτυπος αποτελούν τους κυριότερους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης. Οι επιχειρηματίες μπορούν να προάγουν την πρόοδο της κοινωνίας με την διαμόρφωση στρατηγικών που συνδυάζουν την κοινωνική αξία με την περιβαλλοντική υπευθυνότητα. Για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προβλημάτων και την αξιοποίηση ευκαιριών είναι αναγκαία η συνεργασία μεταξύ επιχειρηματιών, κυβερνήσεων, επενδυτών και της κοινωνίας. Έτσι η ευθυγράμμιση της επιχειρηματικότητας με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης ανοίγει τον δρόμο για ένα δίκαιο μέλλον, με μια οικονομία που σέβεται τόσο την γη όσο και τους ανθρώπους. Στις επιχειρηματικές στρατηγικές η βιωσιμότητα καθίσταται αναγκαία για την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων, αλλά και για την επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων για την κοινωνία και το περιβάλλον. Σύμφωνα με την άποψη των Cohen και Winn 2007, οι επιχειρηματικές στρατηγικές οφείλουν να διορθώνουν τις ζημιές τόσο στην κοινωνία όσο και στην φύση. Έτσι θα δημιουργείται ένα πιο ασφαλές μέλλον και θα υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στην οικονομική εξέλιξη, στην προφύλαξη του περιβάλλοντος και στην κοινωνική πρόοδο. Παράλληλα οι επιχειρήσεις εξασφαλίζουν μακροχρόνια κερδοφορία και προωθούν την καινοτομία και την συνεργασία δημιουργώντας ένα μέλλον στο οποίο κοινωνία, περιβάλλον και οικονομία είναι αλληλένδετα (Ιωσιφίδης, 2023).

2.5 Τα πεδία που περιλαμβάνει η Πράσινη Επιχειρηματικότητα

Η πράσινη επιχειρηματικότητα αποτελεί μια ολοένα αυξανόμενη τάση στις σύγχρονες επιχειρηματικές στρατηγικές, η οποία εστιάζει στην αειφορία και στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, χωρίς να απαιτεί απαραίτητα την ίδρυση νέων επιχειρήσεων ή την ανάπτυξη εντελώς καινούργιων εγχειρημάτων. Αντίθετα, ακόμη και υφιστάμενες επιχειρήσεις μπορούν να προχωρήσουν στη μετάβασή τους σε πιο βιώσιμες και περιβαλλοντικά υπεύθυνες πρακτικές, υιοθετώντας ορισμένες μικρές, αλλά ουσιαστικές αλλαγές στη λειτουργία και την οργάνωσή τους. Έτσι, το νέο επιχειρηματικό πρότυπο που προάγει τη "πράσινη" επιχειρηματικότητα ενσωματώνει την ορθολογική εκμετάλλευση των υπαρχόντων εργαλείων και τακτικών που καθιστούν την επιχείρηση πιο φιλική προς το περιβάλλον (Χασαπλαδάκης, 2023).

1. Ενέργεια και Αποδοτικότητα

Η εξοικονόμηση ενέργειας και η αναβάθμιση της ενεργειακής αποδοτικότητας συχνά απαιτούν μικρές αλλαγές στην καθημερινή λειτουργία της επιχείρησης. Αν και αυτές οι ενέργειες μπορεί να φαίνονται απλές, επιφέρουν σημαντικά οφέλη τόσο στην ελαχιστοποίηση του κόστους όσο και στην ελάττωση των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων. Κάποιες βασικές ενέργειες περιλαμβάνουν:

1.1 Κλιματισμός και Θέρμανση

Η κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση και ψύξη ενός χώρου μπορεί να μειωθεί δραστικά μέσω:

- ❖ Τακτικής συντήρησης των συστημάτων κλιματισμού και θέρμανσης.
- ❖ Αντικατάστασης παλαιών λεβήτων πετρελαίου με λέβητες φυσικού αερίου, που είναι πιο αποδοτικοί.
- ❖ Χρήσης καυστήρων και λέβητων με ενεργειακή πιστοποίηση CE.

- ❖ Μείωσης της χρήσης του κλιματισμού όταν ο χώρος δεν χρησιμοποιείται και τοποθέτησης διπλών τζαμιών για μείωση των ενεργειακών αναγκών (Χασαπλαδάκης, 2023).

1.2 Πράσινα Κτίρια

Η δημιουργία πράσινων κτιρίων επικεντρώνεται στην αποδοτική χρήση των πόρων, κύριος σκοπός είναι η αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και την ελαχιστοποίηση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Κάποιες βασικές πρακτικές περιλαμβάνουν:

- ❖ Χρήση διπλών τζαμιών και θερμομόνωσης για μείωση των ενεργειακών αναγκών θέρμανσης και ψύξης.
- ❖ Σωστή χρήση δέντρων και φυτών για σκίαση, η οποία περιορίζει την ανάγκη για τεχνητό κλιματισμό.
- ❖ Εγκατάσταση Συστημάτων Ενεργειακού Ελέγχου Κτιρίων (BEMS) για την παρακολούθηση και τη διαχείριση της κατανάλωσης ενέργειας (Χασαπλαδάκης, 2023).

1.3 Ηλεκτρικές Συσκευές και Φωτισμός

Η χρήση συσκευών με υψηλή ενεργειακή απόδοση και η σωστή διαχείριση των ηλεκτρικών συσκευών μπορούν να επιφέρουν σημαντική εξοικονόμηση ενέργειας:

- ❖ Αντικατάσταση κοινών λαμπτήρων με λαμπτήρες χαμηλής κατανάλωσης.
- ❖ Εγκατάσταση ηλιακών θερμοσιφώνων για τη χρήση ηλιακής ενέργειας.
- ❖ Σύνδεση συσκευών σε πολύμπριζα και χρήση αισθητήρων φωτός ή κίνησης για εξοικονόμηση ενέργειας (Χασαπλαδάκης, 2023).

2. Μείωση Αποβλήτων, Ανακύκλωση και Κυκλική Οικονομία

Η κυκλική οικονομία στοχεύει στην ελαχιστοποίηση των απορριμμάτων μέσω της ανακύκλωσης, της εκ νέου χρήσης και της αξιοποίησης ανανεώσιμων πόρων. Αυτό όχι μόνο βοηθά στη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, αλλά ενισχύει την αποδοτικότητα της επιχείρησης μειώνοντας το κόστος πρώτων υλών (Χασαπλαδάκης, 2023).

2.1 Διαχείριση Αποβλήτων

Οι επιχειρήσεις είναι δυνατόν να μειώσουν τα απόβλητά τους με τα εξής βήματα:

- ❖ Κατάρτιση στρατηγικής περιορισμού και διαχείρισης αποβλήτων, με προτεραιότητα στην ανακύκλωση.
- ❖ Αντικατάσταση υλικών συσκευασίας όπως το πλαστικό με πιο φιλικά προς το περιβάλλον υλικά (π.χ. χαρτί ή γυαλί).
- ❖ Εφαρμογή διαδικασιών κομποστοποίησης και ανακύκλωσης υλικών όπως το χαρτί (Χασαπλαδάκης, 2023).

2.2 Διαχείριση Νερού

Η εξοικονόμηση νερού είναι εξίσου σημαντική για την πράσινη στρατηγική μιας επιχείρησης:

- ❖ Χρήση αυτόματων συστημάτων παροχής νερού με αισθητήρες για την αποφυγή σπατάλης.
- ❖ Άμεση επισκευή τυχόν διαρροών και υιοθέτηση πιο αποδοτικών συστημάτων καθαρισμού νερού (Χασαπλαδάκης, 2023).

3. Πράσινες Προμήθειες

Η πράσινη επιχειρηματικότητα δεν περιορίζεται μόνο στην εσωτερική λειτουργία της επιχείρησης. Η στρατηγική των πράσινων προμηθευτών είναι εξίσου σημαντική, καθώς επιτρέπει στις επιχειρήσεις να συμβάλλουν στην ενίσχυση της βιωσιμότητας σε όλη την αλυσίδα αξίας. Κάποιες βασικές πρακτικές περιλαμβάνουν:

- ❖ Επιλογή προμηθευτών που χρησιμοποιούν πιστοποιημένα βιολογικά ή αγροτικά προϊόντα.
- ❖ Συνεργασία με προμηθευτές που έχουν πιστοποιήσεις περιβαλλοντικής διαχείρισης, όπως το ISO 14001, EMAS ή το FSC για προϊόντα ξυλείας (Χασαπλαδάκης, 2023).

4. Πράσινες Μεταφορές

Οι μεταφορές αποτελούν έναν από τους μεγαλύτερους παράγοντες περιβαλλοντικής επιβάρυνσης στις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Η ενσωμάτωση πράσινων μεταφορών στην επιχείρηση βοηθά στη μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος και στην εξοικονόμηση κόστους. Ορισμένα μέτρα περιλαμβάνουν:

- ❖ Επιλογή οικολογικών μέσων μεταφοράς (όπως ηλεκτρικά οχήματα).
- ❖ Χρήση τεχνολογιών GPS για τη βελτιστοποίηση των διαδρομών και τη μείωση των εκπομπών CO₂.
- ❖ Εκπαίδευση των οδηγών για την εφαρμογή τεχνικών αποδοτικής οδήγησης.

Η πράσινη επιχειρηματικότητα δεν είναι απλώς μια μελλοντική πρόκληση, αλλά μια πρακτική στρατηγική που μπορεί να ενσωματωθεί ακόμη και σε υφιστάμενες επιχειρήσεις με μικρές και εύκολες προς εφαρμογή αλλαγές. Μέσα από την υιοθέτηση πράσινων τεχνολογιών και την εφαρμογή αποδοτικών πρακτικών, οι επιχειρήσεις είναι δυνατόν να ελαττώσουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα, να εξοικονομήσουν πόρους και να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους στην αγορά. Η πράσινη μετάβαση είναι ένας συνεχής και εξελισσόμενος στόχος που απαιτεί τη συντονισμένη δράση όλων των επιχειρηματικών επιπέδων, από την παραγωγή μέχρι τη διανομή, και από τις προμήθειες μέχρι τις μεταφορές (Χασαπλαδάκης, 2023).

2.6 Πλεονεκτήματα της Πράσινης Επιχειρηματικότητας

Η πράσινη επιχειρηματικότητα προσφέρει μια σειρά από αξιόλογα προνόμια για τις επιχειρήσεις, τα οποία γίνονται αισθητά τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα.

❖ **Μείωση του Λειτουργικού Κόστους**

Η υιοθέτηση πρακτικών ενεργειακής αποδοτικότητας επιτρέπει στις επιχειρήσεις να μειώσουν σημαντικά τα λειτουργικά τους έξοδα. Μέσω της χρήσης ενεργειακά αποδοτικών συσκευών, της ανακύκλωσης υλικών, της βελτιωμένης διαχείρισης του νερού και της μείωσης των απορριμμάτων, οι επιχειρήσεις μπορούν να ελαχιστοποιήσουν τις δαπάνες για συντήρηση και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. Αυτό έχει ως συνέπεια την οικονομική βιωσιμότητα και τη βελτίωση της κερδοφορίας.

❖ **Μείωση των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων**

Οι επιχειρήσεις διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην οικολογική προστασία. Με την εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών, όπως η εξοικονόμηση ενέργειας, η διαχείριση υδάτων, η ανακύκλωση και η διαχείριση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), δύνανται να περιορίσουν το αρνητικό τους αποτύπωμα. Αυτές οι ενέργειες συμβάλλουν στη βιωσιμότητα του πλανήτη και στην προφύλαξη των φυσικών αποθεμάτων.

❖ **Βελτίωση της Δημόσιας Εικόνας**

Η υιοθέτηση περιβαλλοντικά υπεύθυνων πρακτικών μπορεί να ενισχύσει τη δημόσια εικόνα μιας επιχείρησης. Οι επιχειρήσεις που επενδύουν σε πράσινες πρωτοβουλίες μπορούν να επικοινωνούν τις δράσεις τους μέσω εκδηλώσεων, διαφήμισης και συσκευασιών, προσελκύοντας καταναλωτές που προτιμούν βιώσιμα προϊόντα. Αυτή η στρατηγική ενισχύει τη φήμη τους και προσφέρει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

❖ **Φορολογικά Κίνητρα και Επιδοτήσεις**

Η πράσινη επιχειρηματικότητα συχνά επωφελείται από κυβερνητικές πολιτικές που παρέχουν οικονομικά κίνητρα, όπως φορολογικές ελαφρύνσεις και επιδοτήσεις. Αυτές οι υποστηρικτικές πολιτικές βοηθούν τις επιχειρήσεις να επενδύσουν σε βιώσιμες πρακτικές με μειωμένο κόστος, ενθαρρύνοντας την υιοθέτηση περιβαλλοντικά υπεύθυνων προτύπων.

❖ **Νέες Επιχειρηματικές Ευκαιρίες**

Επιχειρήσεις που λειτουργούν σύμφωνα με πράσινα πρότυπα έχουν συχνά περισσότερες ευκαιρίες συνεργασίας και πρόσβασης σε νέες αγορές. Οργανισμοί και κυβερνήσεις προτιμούν να συνεργάζονται με εταιρείες που σέβονται το περιβάλλον. Η συμμόρφωση με εθελοντικά περιβαλλοντικά πρότυπα, πέρα από τις νομικές απαιτήσεις, μπορεί να ανοίξει νέους δρόμους για συνεργασίες και συμβάσεις (Δημητρέλη, 2023).

2.7 Πράσινη Οικονομία

Η Πράσινη Επιχειρηματικότητα και η Πράσινη Οικονομία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και αλληλοσυμπληρώνονται, καθώς και οι δύο επιδιώκουν να ενσωματώσουν περιβαλλοντικές και κοινωνικές αξίες στην οικονομική δραστηριότητα. Η Πράσινη Επιχειρηματικότητα αναφέρεται στην ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που επικεντρώνονται στη βιωσιμότητα, την καινοτομία και την προάσπιση του περιβάλλοντος, ενώ η Πράσινη Οικονομία προσφέρει το ευρύτερο οικονομικό πλαίσιο που στηρίζει και ενθαρρύνει τέτοιες δραστηριότητες.

Η αλληλεπίδραση μεταξύ της Πράσινης Επιχειρηματικότητας και της Πράσινης Οικονομίας είναι ζωτικής σημασίας για την προβολή μιας βιώσιμης ανάπτυξης, όπου η οικονομική πρόοδος δεν έρχεται σε αντιπαράθεση με την οικολογική προστασία. Μέσα από τη δημιουργία νέων πράσινων τεχνολογιών, τη στήριξη βιώσιμων επιχειρηματικών μοντέλων και τη μετατροπή της πράσινης καινοτομίας σε εμπορικά βιώσιμες λύσεις, οι επιχειρηματίες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην οικοδόμηση ενός οικονομικού συστήματος που προάγει τη βιωσιμότητα και τη μακροπρόθεσμη ευημερία.

Συγκεκριμένα η Πράσινη Οικονομία επιδιώκει την επέκταση των αρχών της αειφορίας, προωθώντας ένα οικονομικό μοντέλο που εναρμονίζει την οικολογική προστασία με την οικονομική ανάπτυξη. Βασίζεται στην εξοικονόμηση φυσικών πόρων, την ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) και τη μείωση των ρύπων και των αποβλήτων. Πρόκειται για ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης, που μπορεί να δημιουργήσει οικονομική πρόοδο και να αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, ενισχύοντας παράλληλα την περιβαλλοντική και κοινωνική ευημερία. Στοχεύει στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών ρίσκων, την αποφυγή της υπερεκμετάλλευσης των φυσικών αποθεμάτων και την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων. Σύμφωνα με τον ορισμό των Ηνωμένων Εθνών, η πράσινη οικονομία ενισχύει την ανθρώπινη ευημερία και προάγει την κοινωνική ισότητα, ενώ παράλληλα μειώνει τις οικολογικές απειλές και τα ελλείμματα (Söderholm, 2020; Μόρφη, 2024).

Στόχος της είναι η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, η κοινωνική δικαιοσύνη και η αποδοτική χρήση των φυσικών πόρων, ενώ προάγει τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας. Μέσω της πράσινης οικονομίας βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο και ενισχύονται οι θέσεις εργασίας και το εισόδημα, κυρίως μέσω των ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων που εστιάζουν στην ενεργειακή αποδοτικότητα και την βιώσιμη χρήση των πόρων (Söderholm, 2020; Μόρφη, 2024).

Οι επενδύσεις αυτές προωθούνται από κρατικές δαπάνες και πολιτικές, με κύριες προϋποθέσεις την παροχή κινήτρων στις επιχειρήσεις και την υιοθέτηση νομοθετικών πλαισίων. Η μετάβαση στην πράσινη οικονομία είναι ζωτικής σημασίας για την εξασφάλιση ισορροπίας μεταξύ παραγωγής και φυσικών πόρων. Στην παγκόσμια διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Rio+20), η πράσινη οικονομία αποτέλεσε το κεντρικό θέμα συζήτησης, ενώ η Ευρώπη 2020 έχει θέσει ως στόχο την αποδοτική χρήση των φυσικών πόρων για ανάπτυξη και απασχόληση. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύει στην ελάττωση των εκπομπών ρύπων κατά 55% έως το 2030 και στην επίτευξη μηδενικών καθαρών εκπομπών έως το 2050 (Söderholm, 2020; Μόρφη, 2024).

2.8 Πράσινη Επιχειρηματικότητα - Μια βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η πράσινη επιχειρηματικότητα αποτελεί έναν κρίσιμο πυλώνα της αειφόρου ανάπτυξης, καθώς συνδυάζει την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση της επιχειρηματικότητας, προάγοντας την ανάπτυξη βιώσιμων προϊόντων, υπηρεσιών και διαδικασιών που εστιάζουν στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων και την προβολή της κοινωνικής ευημερίας. Στην πράσινη επιχειρηματικότητα, οι επιχειρηματίες δεν στοχεύουν μόνο στη δημιουργία οικονομικών κερδών, αλλά επιδιώκουν και τη διατήρηση των φυσικών αποθεμάτων και την αναβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης στην κοινωνία. Σύμφωνα με τους Cohen και Winn (2007), η πράσινη επιχειρηματικότητα αφορά τη δημιουργία καινοτόμων λύσεων που συνδυάζουν τη βιωσιμότητα με τη δημιουργία κοινού οφέλους (Neumann, 2022; Misztal and Kowalska, 2023). Αυτή η προσέγγιση προωθεί τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές αξίες, με αποτέλεσμα να ενισχύεται η κοινωνική δικαιοσύνη και να δημιουργούνται βιώσιμες θέσεις εργασίας (Xie et al., 2016; Chuang & Yang, 2014).

Η βιβλιογραφία τονίζει ότι οι πράσινοι επιχειρηματίες εντοπίζουν ευκαιρίες για την ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρηματικών μοντέλων που ενσωματώνουν την οικολογική αειφορία σε όλα τα στάδια της παραγωγής και της επιχειρηματικής διαδικασίας. Όπως αναφέρει ο Schaltegger (2002), οι πράσινοι επιχειρηματίες στοχεύουν όχι μόνο στην αποδοτικότητα και την κερδοφορία, αλλά και στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, δημιουργώντας παράλληλα νέες ευκαιρίες στην αγορά και προσφέροντας τεχνολογικές καινοτομίες που ενισχύουν τη βιώσιμη ανάπτυξη (Neumann, 2022; Misztal and Kowalska, 2023).

Η σχέση της πράσινης επιχειρηματικότητας με τη μακροοικονομική σταθερότητα και τις πολιτικές στήριξης είναι επίσης θεμελιώδης. Όπως επισημαίνουν οι Schaltegger και Wagner (2011), οι στρατηγικές και οι θεσμικές ρυθμίσεις που ενθαρρύνουν τις πράσινες επιχειρηματικές δραστηριότητες είναι κρίσιμες για τη διαμόρφωση ενός ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Πολιτικές που προάγουν την επένδυση σε βιώσιμες τεχνολογίες και παρέχουν χρηματοδοτική στήριξη για την προστασία του περιβάλλοντος ενισχύουν τη βιωσιμότητα των πράσινων επιχειρήσεων. Όπως αναφέρουν οι Xie et al. (2016) και Chuang & Yang (2014), η δυνατότητα των επιχειρηματιών να καινοτομούν και να αξιοποιούν νέες τεχνολογίες για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας και τη διαμόρφωση νέων θέσεων εργασίας (Neumann, 2022; Misztal and Kowalska, 2023).

Αν και η θετική σύνδεση της πράσινης επιχειρηματικότητας με την οικονομική ανάπτυξη είναι γενικά αποδεκτή, η επίδρασή της στο περιβάλλον παραμένει αμφιλεγόμενη, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Ορισμένες μελέτες, όπως αυτές των Fritsch και Wyrwich (2017), δείχνουν ότι η περιβαλλοντική επίδραση των πράσινων επιχειρήσεων μπορεί να είναι περιορισμένη αρχικά, καθώς οι θετικές αλλαγές στο περιβάλλον απαιτούν χρόνο για να εμφανιστούν. Ο Schumpeter (1942) υποστηρίζει ότι οι τεχνολογικές καινοτομίες που προάγουν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα χρειάζονται χρόνο για να υλοποιηθούν και να αποδώσουν πλήρως τα οφέλη τους (Neumann, 2022; Misztal and Kowalska, 2023).

Συνολικά, η πράσινη επιχειρηματικότητα αναδεικνύεται ως βασικός παράγοντας για την επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης, καθώς εναρμονίζει την οικονομική ευδαιμονία με την κοινωνική δικαιοσύνη και την οικολογική προστασία. Η ανάπτυξή της, ωστόσο, εξαρτάται από τη δημιουργία ευνοϊκού θεσμικού πλαισίου, τη χρηματοδότηση της καινοτομίας και την εκπαίδευση των επιχειρηματιών, έτσι ώστε να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη επιχειρηματικότητα σε όλες τις χώρες και κοινωνίες. Απαιτείται περαιτέρω έρευνα για να κατανοηθεί καλύτερα η δυναμική της πράσινης επιχειρηματικότητας και οι μακροπρόθεσμες περιβαλλοντικές της επιπτώσεις, ώστε να διαμορφωθούν στρατηγικές που θα επιταχύνουν τη μετάβαση σε έναν πιο βιώσιμο και κοινωνικά υπεύθυνο οικονομικό σύστημα (Neumann, 2022; Misztal and Kowalska, 2023).

Η συνεργασία με τους δημόσιους φορείς φαίνεται επίσης να είναι καθοριστική για την προώθηση της πράσινης επιχειρηματικότητας. Οι δημόσιες αρχές παίζουν σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της ζήτησης για πράσινα προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και στην ανάπτυξη των κατάλληλων πολιτικών που θα προωθήσουν τις βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές. Η ενίσχυση της ζήτησης για πράσινα προϊόντα από την πλευρά της δημόσιας διοίκησης και η δημιουργία ευνοϊκών πολιτικών και ρυθμίσεων μπορούν να λειτουργήσουν ως κινητήριοι δυνάμεις για τη διεύρυνση της πράσινης επιχειρηματικότητας (Nikolaou, Ierapetritis and Tsagarakis, 2011; Vasilescu, Dimian and Gradinaru, 2022).

Τέλος, η έρευνα καταδεικνύει τη σημασία της εκπαιδευτικής καινοτομίας και της μετάδοσης καλών πρακτικών μεταξύ επιχειρηματιών. Αν και οι νέοι επιχειρηματίες σε αναπτυσσόμενες χώρες φαίνεται να είναι πιο ευαισθητοποιημένοι στις περιβαλλοντικές προκλήσεις, οι εκπαιδευτικά καταρτισμένοι και καινοτόμοι επιχειρηματίες σε λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες μπορούν επίσης να επιτύχουν εάν τους παρασχεθεί η κατάλληλη υποστήριξη και τα απαραίτητα κεφάλαια (Nikolaou, Ierapetritis and Tsagarakis, 2011; Vasilescu, Dimian and Gradinaru, 2022).

Εν κατακλείδι, η πράσινη επιχειρηματικότητα αποτελεί μια βιώσιμη λύση για την οικονομική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική προάσπιση, αλλά απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες από τις επιχειρήσεις, τις κυβερνήσεις και άλλους φορείς για την υπέρβαση των προκλήσεων που σχετίζονται με τη χρηματοδότηση, την εκπαίδευση και την τεχνολογική υποστήριξη. Οι συνεχείς πολιτικές στήριξης, συνδυαστικά με την καινοτομία και την οικολογική συνείδηση, μπορούν να επιταχύνουν τη μετάβαση προς μια πιο πράσινη και βιώσιμη επιχειρηματική πραγματικότητα (Nikolaou, Ierapetritis and Tsagarakis, 2011; Vasilescu, Dimian and Gradinaru, 2022).

Η βιβλιογραφία για την πράσινη επιχειρηματικότητα υπογραμμίζει διάφορους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξή της, με έμφαση στις δυνάμεις, τα μειονεκτήματα, τις ευκαιρίες και τους κινδύνους που εντοπίζονται μέσω της ανάλυσης (Nikolaou, Ierapetritis and Tsagarakis, 2011; Vasilescu, Dimian and Gradinaru, 2022).

Μία σημαντική κατηγορία παραμέτρων που εντοπίστηκε είναι οι θετικοί παράγοντες για την προώθηση της πράσινης επιχειρηματικότητας, όπως η ύπαρξη κατάλληλων φυσικών πόρων, περιοχών προστατευμένων από το περιβάλλον, καθώς και η κοινωνική συνοχή. Αυτά τα στοιχεία ενδυναμώνουν τις δυνατότητες για εκμετάλλευση των τοπικών φυσικών πόρων με βιώσιμο τρόπο. Η βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι η ύπαρξη προστατευμένων περιοχών και προϊόντων με ονομασία προέλευσης (PDO) και γεωγραφικής ένδειξης (PGI) δημιουργεί ένα ευνοϊκό πλαίσιο για την ανάπτυξη πράσινης επιχειρηματικότητας (Anderson, 1998; Parrish, 2010). Επιπλέον, η διαχείριση των ευρωπαϊκών κονδυλίων και η αύξηση της χρηματοδότησης από εθνικούς και διεθνείς πόρους ενισχύουν τη βιωσιμότητα αυτών των πρωτοβουλιών (Nikolaou, Ierapetritis and Tsagarakis, 2011; Vasilescu, Dimian and Gradinaru, 2022).

Αντίθετα, οι αδυναμίες και απειλές που εντοπίζονται από τις Αναπτυξιακές Υπηρεσίες (DAs) περιλαμβάνουν τη περιορισμένη διαθεσιμότητα φυσικών πόρων, την απουσία ενός κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου, καθώς και την απόσταση από τις σημαντικές αγορές. Ειδικά για τις αγορές πράσινων προϊόντων, η αντίληψη ότι αυτά είναι "πολυτελή αγαθά" και η περιορισμένη ζήτηση κατά τη διάρκεια οικονομικών κρίσεων αποτελούν σημαντικούς φραγμούς στην ανάπτυξή τους. Αυτά τα ευρήματα συνάδουν με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, η οποία αναγνωρίζει ότι οι περιορισμοί στη ζήτηση και η έλλειψη κατάλληλων ρυθμίσεων αποτελούν σοβαρές προκλήσεις για την πράσινη επιχειρηματικότητα (Kyro, 2001; Beverdige & Guy, 2005).

Συγκεκριμένα για το τομέα της ανανεώσιμης ενέργειας, η έρευνα καταδεικνύει ότι οι χρηματοδοτικές ενισχύσεις δεν είναι επαρκείς για την ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας. Η βιωσιμότητα αυτού του τομέα εξαρτάται περισσότερο από τις ευρύτερες αξίες της βιωσιμότητας και την κοινωνική ευαισθητοποίηση, παρά από τα οικονομικά κίνητρα. Αυτό υποστηρίζεται και από τις μελέτες του Parrish (2010), οι οποίες επισημαίνουν ότι οι πραγματικοί κίνητροι για την πράσινη επιχειρηματικότητα δεν σχετίζονται μόνο με τις οικονομικές ωφέλειες, αλλά και με την κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη (Nikolaou, Ierapetritis and Tsagarakis, 2011; Vasilescu, Dimian and Gradinaru, 2022).

Ένας άλλος τομέας που εξετάστηκε είναι η ανακύκλωση, όπου η ζήτηση για περιβαλλοντικά φιλικά προϊόντα εκτιμάται ότι θα αυξηθεί στο μέλλον, παρά την περιορισμένη ζήτηση κατά τη διάρκεια οικονομικών κρίσεων. Η κοινωνική συνοχή, η εκπαίδευση και η εμπλοκή των τοπικών κοινωνιών παίζουν κρίσιμο ρόλο στη βιωσιμότητα αυτών των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Οι μελέτες υπογραμμίζουν τη σημασία της τοπικής κοινωνικής κεφαλαιακής διάστασης για τη βιωσιμότητα των εταιρειών ανακύκλωσης, κάτι που επιβεβαιώνεται και από την έρευνα του Tsai (2008), η οποία συνδέει τη ζήτηση και την υποστήριξη της ανακύκλωσης με την κοινωνική και περιβαλλοντική εκπαίδευση (Nikolaou, Ierapetritis and Tsagarakis, 2011; Vasilescu, Dimian and Gradinaru, 2022).

Η αναγκαιότητα συνεργασίας με τις τοπικές κοινωνίες είναι επίσης εμφανής στον τομέα της επεξεργασίας των λυμάτων, όπου οι διαφανείς και σαφείς ρυθμιστικοί κανονισμοί αποτελούν κλειδί για την ενθάρρυνση των επενδύσεων. Η ανάγκη για ακριβείς κανονιστικές ρυθμίσεις και την τοπική αποδοχή της επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι σημαντική, καθώς οι επιχειρήσεις σε αυτόν τον τομέα συχνά αντιμετωπίζουν αντιδράσεις λόγω των δυσάρεστων οσμών και άλλων περιβαλλοντικών παραμέτρων (Brockner et al., 2004).

Τέλος, σε τομείς όπως η βιοποικιλότητα, η συνεργασία των πανεπιστημίων δεν θεωρείται τόσο σημαντική από τις Αναπτυξιακές Υπηρεσίες της Ελλάδας για την

ανάπτυξη πράσινης επιχειρηματικότητας. Αυτή η αντίληψη φαίνεται να συνδέεται με τις δομικές και κοινωνικές προκλήσεις που υπάρχουν στην Ελλάδα, όπως η κρατική φύση των πανεπιστημίων και η διαρκής χρηματοδότηση από το κράτος, οι οποίες εμποδίζουν την πιο ενεργή συνεργασία με τις επιχειρήσεις (Markman et al., 2005; Powers & McDougall, 2005).

Συνολικά, η βιβλιογραφία για την πράσινη επιχειρηματικότητα επισημαίνει τη σημασία της εξεύρεσης ισχυρών συνεργειών μεταξύ των δημόσιων πολιτικών, των φυσικών πόρων, της κοινωνικής συνοχής και της χρηματοδότησης για την ενδυνάμωση της πράσινης επιχειρηματικότητας, ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζει τις προκλήσεις που συνδέονται με τις υπάρχουσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες σε κάθε χώρα (Nikolaou, Ierapetritis and Tsagarakis, 2011; Vasilescu, Dimian and Gradinaru, 2022).

Κεφάλαιο 3 Το ευρωπαϊκό πλαίσιο πολιτικών

Η βιώσιμη επιχειρηματικότητα έχει αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία τα τελευταία χρόνια, ανταποκρινόμενη στις αυξανόμενες περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η παγκόσμια κοινότητα. Αυτή η αναδυόμενη μορφή επιχειρηματικότητας εστιάζει σε πρακτικές που προάγουν την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιδράσεων στο περιβάλλον, ενισχύουν την κοινωνική ευθύνη και εξασφαλίζουν τη μακροπρόθεσμη οικονομική βιωσιμότητα. Οι επιχειρήσεις που ακολουθούν βιώσιμες στρατηγικές συχνά υιοθετούν περιβαλλοντικά φιλικές τεχνολογίες, εφαρμόζουν διαδικασίες με αποδοτικότητα στους πόρους και ενσωματώνουν κοινωνικές αξίες στα επιχειρηματικά τους μοντέλα. Μέσα από αυτές τις πρακτικές, οι επιχειρηματίες μπορούν να συμβάλουν στην προστασία των φυσικών αποθεμάτων, στη ελαχιστοποίηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και τη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας (Ιωσιφίδης, 2023).

Στην Ευρώπη, η πράσινη επιχειρηματικότητα έχει αυξήσει την απήχυσή της ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, κυρίως εξαιτίας του παγκόσμιου προβληματισμού σχετικά με την συνεχόμενη αλλαγή του κλίματος και την ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη. Ευρωπαϊκές πολιτικές που προωθούν την πράσινη επιχειρηματικότητα εστιάζουν στην καινοτομία, τη βιωσιμότητα, την κυκλική οικονομία και την ανάπτυξη πράσινης τεχνολογίας. Αυτές οι πολιτικές, οι οποίες έχουν εξελιχθεί και συνεχώς μετασχηματίζονται, στοχεύουν στην υλοποίηση των κλιματικών στόχων της ΕΕ και στην υποστήριξη πρωτοβουλιών βιώσιμης επιχειρηματικότητας (Ιωσιφίδης, 2023).

Παράλληλα, οι πολιτικές βιώσιμης χρηματοδότησης έχουν υποστεί σημαντικές μεταβολές, ανταποκρινόμενες στις αλλαγές που επιφέρει η παγκόσμια οικονομία και οι περιβαλλοντικές ανάγκες. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται με τη διεθνή κινητοποίηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος, η οποία έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη στρατηγικών και πρωτοβουλιών από κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς και τον χρηματοοικονομικό τομέα, προκειμένου να στηρίξουν βιώσιμες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες (Ιωσιφίδης, 2023).

3.1 Ιστορική Εξέλιξη των Πολιτικών Βιώσιμης Χρηματοδότησης

Η Ιστορία της Βιώσιμης Χρηματοδότησης και Η Σύνδεσή της με την Περιβαλλοντική και Κοινωνική Ευθύνη

Η βιώσιμη χρηματοδότηση αναδείχθηκε ως βασικός παράγοντας στον σύγχρονο οικονομικό κόσμο, εστιάζοντας σε τρεις κύριους άξονες: το περιβάλλον, την κοινωνική ευθύνη και τη διακυβέρνηση (ESG). Η ιστορία της βιώσιμης χρηματοδότησης εκτείνεται σε αιώνες και έχει αναπτυχθεί σταδιακά μέσω διαφορετικών πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών αναγκών (Global Network for Sustainability Professionals: Connecting, Supporting, and Growing Together, 2024).

Αρχές και Ηθικές Ρίζες (18ος-19ος αιώνας)

Η έννοια της ηθικής χρηματοδότησης δεν είναι νέα και αναφέρεται σε θρησκευτικές και κοινωνικές πρακτικές που παρακινούσαν τους ανθρώπους να επενδύουν με υπευθυνότητα. Από τον 18ο αιώνα, οι Κουάκεροι αναγνώρισαν την ανάγκη για ηθικές αποφάσεις στην οικονομική δραστηριότητα, όπως για παράδειγμα μέσω του μποϊκοτάζ του δουλεμπορίου. Τον 19ο αιώνα, θρησκευτικές οργανώσεις, όπως οι Μεθοδιστές, άρχισαν να αποκλείουν επενδύσεις σε βιομηχανίες που θεωρούνταν επιβλαβείς, όπως

το αλκοόλ και ο καπνός (Global Network for Sustainability Professionals: Connecting, Supporting, and Growing Together, 2024).

Η Περιβαλλοντική Συνείδηση και Η Ανάπτυξη της Πράσινης Χρηματοδότησης (1970-1980)

Η δεκαετία του 1970 αποτέλεσε καμπή για τη βιώσιμη χρηματοδότηση, με την εμφάνιση των πρώτων «πράσινων» ταμείων και την καθιέρωση της Ημέρας της Γης το 1970. Αυτή η περίοδος έθεσε σε προτεραιότητα τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των επενδύσεων. Η πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας αυτής ώθησε τη στροφή προς ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τη μεγαλύτερη συνειδητοποίηση των κινδύνων από μη βιώσιμες πηγές (Global Network for Sustainability Professionals: Connecting, Supporting, and Growing Together, 2024) .

Η Θεσμοθέτηση και Η Διεθνής Συμφωνία (1980-1990)

Η θεσμοθέτηση της βιώσιμης χρηματοδότησης εδραιώθηκε τη δεκαετία του 1980 και του 1990. Το 1987, η Έκθεση Brundtland παρουσίασε το μοντέλο της βιώσιμης ανάπτυξης, ενώ η Σύνοδος Κορυφής για τη Γη στο Ρίο το 1992 επικεντρώθηκε στην περιβαλλοντική προστασία και προώθησε διεθνείς συμφωνίες που επηρέασαν τις παγκόσμιες επενδυτικές πρακτικές (Global Network for Sustainability Professionals: Connecting, Supporting, and Growing Together, 2024).

Η Σύνδεση Χρηματοδότησης και Βιωσιμότητας στον 21ο Αιώνα

Με την έλευση του 21ου αιώνα, η βιώσιμη χρηματοδότηση αποκτά ευρύτερη αποδοχή. Η ίδρυση των Αρχών των Ηνωμένων Εθνών για Υπεύθυνη Επένδυση (UN PRI) το 2006 και η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, η οποία ανέδειξε τα κενά στις πρακτικές διακυβέρνησης, ενίσχυσαν την ανάγκη για υπεύθυνες επενδυτικές αποφάσεις. Το 2007, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων εξέδωσε τα πρώτα πράσινα ομόλογα, υπογραμμίζοντας τη στροφή προς τη βιωσιμότητα (Global Network for Sustainability Professionals: Connecting, Supporting, and Growing Together, 2024).

Το Παρίσι και η Στροφή σε Αναγεννητικά Μοντέλα (2015 και Μετά)

Η Συμφωνία του Παρισιού το 2015 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης διαμόρφωσαν το σύγχρονο πλαίσιο για τη βιώσιμη χρηματοδότηση. Οι επιχειρήσεις, όπως η IKEA και η Microsoft, προχωρούν σε καθαρές θετικές και αναγεννητικές στρατηγικές, προσπαθώντας να βελτιώσουν ενεργά την κοινωνία και το περιβάλλον μέσω των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων. Η εστίαση μετατοπίζεται από την απλή αποφυγή ζημιών στη δημιουργία θετικών αποτελεσμάτων για την κοινωνία και το περιβάλλον (Global Network for Sustainability Professionals: Connecting, Supporting, and Growing Together, 2024) .

Το Μέλλον της Βιώσιμης Χρηματοδότησης

Η βιώσιμη χρηματοδότηση θα συνεχίσει να εξελίσσεται, ενισχυόμενη από τις αυξανόμενες κανονιστικές πιέσεις και τη ζήτηση από καταναλωτές και επενδυτές για βιώσιμες πρακτικές. Οι χρηματοπιστωτικοί τομείς, σε συνεργασία με τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς, διαμορφώνουν τις πολιτικές και τις στρατηγικές για τη δημιουργία ενός βιώσιμου και υπεύθυνου χρηματοπιστωτικού συστήματος (Global Network for Sustainability Professionals: Connecting, Supporting, and Growing Together, 2024).

3.2 Πολιτικές και Εργαλεία Στήριξης Πράσινης Επιχειρηματικότητας

Οι Ευρωπαϊκές πολιτικές που αφορούν στην πράσινη επιχειρηματικότητα μπορούν να κατανεμηθούν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τις πολιτικές, που δίνουν κίνητρα για τις πράσινες επιχειρήσεις και η δεύτερη αναφέρεται στις πολιτικές, που βοηθούν στην μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος . Αξιοσημείωτο είναι πως υπάρχουν πολιτικές οι οποίες υπάγονται και στις 2 κατηγορίες, οι πολιτικές αυτές είναι η

Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal), το Πρόγραμμα Horizon Europe ,οι Πράσινες Δημόσιες Συμβάσεις (Green Public Procurement).

3.2.1 Πολιτικές που δίνουν κίνητρα στις πράσινες επιχειρήσεις

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν το Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία (Circular Economy Action Plan), η Στρατηγική για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Renewable Energy Directive) και το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης .Παρακάτω ακολουθεί ανάλυση των πολιτικών αυτών.

3.2.2 Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία (Circular Economy Action Plan)

Το Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία της ΕΕ, που υιοθετήθηκε το 2020, στοχεύει στη μεταπήδηση από το παραδοσιακό γραμμικό μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης σε ένα βιώσιμο σύστημα όπου οι πόροι επαναχρησιμοποιούνται και τα απόβλητα μειώνονται. Αυτό ανοίγει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες στους τομείς της επανεπεξεργασίας υλικών, της χρήσης δευτερογενών πρώτων υλών και της ανάπτυξης νέων επιχειρηματικών μοντέλων που ενσωματώνουν την κυκλικότητα και τη βιωσιμότητα. Η στρατηγική προωθεί επίσης την ενίσχυση των ανανεώσιμων πόρων και της ανακύκλωσης, δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για καινοτόμες λύσεις και νέες αγορές. Επιπλέον, η ΕΕ υποστηρίζει τη χρηματοδότηση έργων που συμβάλλουν στην προώθηση της κυκλικής οικονομίας μέσω διαφόρων χρηματοδοτικών εργαλείων, επιδιώκοντας να μετατρέψει την κυκλικότητα σε βασικό πυλώνα της ευρωπαϊκής οικονομίας (European Commission, 2024c).

3.2.3 Στρατηγική για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Renewable Energy Directive)

Η Οδηγία για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας της ΕΕ, η οποία αναθεωρήθηκε το 2023, καθορίζει τον στόχο για την αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μείγμα της ΕΕ σε τουλάχιστον 42,5% έως το 2030, με τον στόχο να φτάσει το 45%. Αυτή η αναθεώρηση προέρχεται από την ανάγκη επιτάχυνσης της μετάβασης στην καθαρή ενέργεια και της ενίσχυσης της ενεργειακής ασφάλειας της ΕΕ. Η νέα οδηγία εισάγει πιο αυστηρά μέτρα για την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών, περιλαμβάνοντας νέους στόχους για τη θέρμανση, ψύξη, μεταφορές και βιομηχανία, ενώ προάγει τη χρήση ανανεώσιμων καυσίμων και υδρογόνου σε τομείς όπου η ηλεκτροκίνηση δεν είναι ακόμα εφικτή. Στο πλαίσιο αυτό, αναμένεται να διευκολυνθεί η αδειοδότηση για έργα ανανεώσιμων πηγών, με την δημιουργία «περιοχών επιτάχυνσης» για τα έργα αυτά, ώστε να μειωθεί ο χρόνος αδειοδότησης και να επιτευχθούν οι στόχοι που έχει θέσει η ΕΕ περί κλιματικής ουδετερότητας έως το έτος 2050 (European Commission, 2024a).

3.2.4 Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης

Ο κανονισμός για το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (ΤΔΜ) έχει ως στόχο να στηρίξει τις περιοχές και τις κοινότητες που πλήττονται από τη μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη Ευρώπη, προσφέροντας χρηματοδότηση για την αναχαίτηση των κοινωνικών, οικονομικών και οικολογικών ζητημάτων που προκύπτουν. Το ΤΔΜ χρηματοδοτεί

βιώσιμες επενδύσεις σε τομείς όπως η ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η ενεργειακή απόδοση, η έξυπνη τοπική κινητικότητα και η αποκατάσταση εγκαταλελειμμένων περιοχών, ενώ παράλληλα στηρίζει την επανειδίκευση εργαζομένων και την κοινωνική ένταξη. Η χρηματοδότηση, ύψους 8,4 δισ. ευρώ για το χρονικό διάστημα 2021–2027, συνδυάζεται με επιπλέον πόρους από το μέσο ανάκαμψης της ΕΕ, ενώ τα κράτη μέλη που επιτυγχάνουν ταχύτερη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου θα λαμβάνουν επιπλέον πόρους μέσω ενός μηχανισμού «οικολογικής επιβράβευσης» (European Commission, 2021).

3.3 Πολιτικές για την μείωση του Περιβαλλοντικού αποτυπώματος και Χρηματοδοτικά εργαλεία

Στην συγκεκριμένη κατηγορία ανήκουν η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal), το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (Just Transition Fund), το Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπής (EU ETS), η Στρατηγική για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Renewable Energy Directive), το Ταμείο Καινοτομίας και Ταμείο Εκσυγχρονισμού και οι Πράσινες Δημόσιες Συμβάσεις (Green Public Procurement). Παρακάτω, στα επόμενα υποκεφάλαια αναλύονται οι βασικές πολιτικές που σχετίζονται με την πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη.

3.3.1 Κοινοτικό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπής (EU ETS)

Το Σύστημα Εμπορίας Εκπομπών της ΕΕ (EU ETS) είναι το μεγαλύτερο σύστημα του είδους του παγκοσμίως, και στοχεύει στη μείωση των εκπομπών CO₂, επιβάλλοντας στις επιχειρήσεις να αγοράζουν άδειες για τις εκπομπές τους. Ξεκίνησε το 2005 και καλύπτει τομείς όπως η παραγωγή ενέργειας, η βιομηχανία και οι αερομεταφορές, που ευθύνονται για το 40% των εκπομπών της ΕΕ. Το σύστημα βασίζεται στην αρχή του «ανώτατου ορίου και εμπορίου», όπου το συνολικό όριο εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα μειώνεται κάθε χρόνο, περιορίζοντας τη διαθεσιμότητα δικαιωμάτων εκπομπής και σχηματίζοντας κίνητρο για τις επιχειρήσεις να μειώσουν τις εκπομπές τους. Οι τελευταίες μεταρρυθμίσεις του 2023 αυξάνουν τη φιλοδοξία του συστήματος, με σκοπό τον περιορισμό των εκπομπών κατά ποσοστό 62% με χρονικό όριο το 2030, ενώ επεκτείνουν το σύστημα στις θαλάσσιες μεταφορές και δημιουργούν νέες αγορές εκπομπών για κτίρια και οδικές μεταφορές από το 2027 (European Commission, 2024b).

3.3.2 Ταμείο Καινοτομίας και Ταμείο Εκσυγχρονισμού

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενισχύει τους χρηματοδοτικούς πόρους για την υποστήριξη της πράσινης μετάβασης μέσω του Ταμείου Καινοτομίας και του Ταμείου Εκσυγχρονισμού. Το Ταμείο Καινοτομίας χρηματοδοτεί καινοτόμες λύσεις για την ελάττωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, προκειμένου να προωθηθούν τεχνολογίες που ενισχύουν την ενεργειακή αποδοτικότητα και την πράσινη ανάπτυξη. Από την άλλη πλευρά, το Ταμείο Εκσυγχρονισμού υποστηρίζει τις χώρες της ΕΕ με χαμηλότερους οικονομικούς δείκτες, ενισχύοντας τις υποδομές τους και επιταχύνοντας τη μετάβαση προς βιώσιμες μορφές ενέργειας και οικονομίας.

Επιπλέον, δημιουργείται το Ταμείο Κοινωνικού Κλίματος, το οποίο στοχεύει να στηρίξει τους πιο ευάλωτους πολίτες και περιοχές στην προσαρμογή στο νέο οικονομικό και ενεργειακό πλαίσιο. Μέσω αυτού του ταμείου, παρέχεται οικονομική βοήθεια για την αντιμετώπιση των κοινωνικών επιπτώσεων της πράσινης μετάβασης,

διασφαλίζοντας ότι όλοι οι πολίτες είναι εφικτό να ωφεληθούν από τις αλλαγές χωρίς να επιβαρυνθούν οι πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (European Commission, 2024b).

3.3.3 Στρατηγική για τη Βιώσιμη Χρηματοδότηση (Sustainable Finance Strategy)

Επιπλέον, η Στρατηγική για τη Βιώσιμη Χρηματοδότηση (Sustainable Finance Strategy) αναφέρεται στο σύνολο των πολιτικών και των κατευθυντήριων γραμμών που αποσκοπούν στη διαχείριση των χρηματοοικονομικών πόρων στοχεύοντας στην ισχυροποίηση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, της κοινωνικής ισότητας και της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανθεκτικότητας. Η βασική της αποστολή είναι να ενσωματώσει τις αρχές βιωσιμότητας στα χρηματοοικονομικά συστήματα, ενθαρρύνοντας τη χρηματοδότηση τομέων που συμβάλλουν στην πράσινη μετάβαση, τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την αποδοτική χρήση των πόρων. Τα κύρια στοιχεία της Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Χρηματοδότηση αναφέρονται παρακάτω στο κείμενο (European Commission, 2024a).

1. **Η Ευθυγράμμιση Χρηματορροών με Στόχους Βιωσιμότητας**

Η στρατηγική επικεντρώνεται στην ανακατεύθυνση των κεφαλαίων προς έργα που ευθυγραμμίζονται με διεθνείς και περιφερειακούς στόχους βιωσιμότητας, όπως η Συμφωνία των Παρισίων για το κλίμα και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ. Οι επενδύσεις στοχεύουν σε κλάδους όπως για παράδειγμα η ανανεώσιμη ενέργεια, η βιώσιμη γεωργία και οι πράσινες υποδομές, προκειμένου να περιοριστούν οι εκπομπές CO₂ και να ενισχυθεί η βιοποικιλότητα (European Commission, 2024a).

2. **Η Χρηματοδότηση της Μετάβασης σε Βιώσιμη Οικονομία**

Η στρατηγική της ΕΕ για τη βιώσιμη χρηματοδότηση προτείνει τη χρηματοδότηση της μετάβασης σε μια οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα. Αυτό περιλαμβάνει τη στήριξη για τη κρατική επιχορήγηση έργων σε κλάδους όπως η καθαρή ενέργεια, η κυκλική οικονομία και οι βιώσιμες υποδομές. Στο πλαίσιο αυτό, τα πράσινα ομόλογα παίζουν κεντρικό ρόλο, ενώ το Ευρωπαϊκό Πρότυπο Πράσινων Ομολόγων (EUGBS) αποσκοπεί στην ενίσχυση της διαφάνειας και της αξιοπιστίας των χρηματοοικονομικών προϊόντων που χρηματοδοτούν φιλόδοξα πράσινα έργα (European Commission, 2024a).

3. **Η Προώθηση Βιώσιμων Χρηματοοικονομικών Προϊόντων**

Η στρατηγική ενθαρρύνει τη χρήση πράσινων ομολόγων, βιώσιμων ομολόγων και επενδύσεων με κοινωνικό αντίκτυπο, που προορίζονται για τη χρηματοδότηση έργων με περιβαλλοντικά και κοινωνικά οφέλη. Αυτά τα χρηματοοικονομικά προϊόντα πρέπει να είναι πλήρως διαφανή και να παρέχουν σαφείς ορισμούς για το τι θεωρείται "πράσινο" ή "βιώσιμο" (European Commission, 2024a).

4. **Τα Φορολογικά Κίνητρα για Βιώσιμες Δραστηριότητες**

Ένα βασικό στοιχείο της στρατηγικής είναι η καθιέρωση συστήματος φορολογικής κατηγοριοποίησης για τις περιβαλλοντικά βιώσιμες δραστηριότητες. Αυτή η ταξινόμηση παρέχει σαφείς ορισμούς για το τι συνιστά βιώσιμη οικονομική δραστηριότητα, επικεντρωμένη σε τομείς όπως η

προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η προστασία των υδάτων, η κυκλική οικονομία και η διατήρηση της βιοποικιλότητας (European Commission, 2024a).

5. **Η Ενίσχυση της Εταιρικής Βιωσιμότητας**

Η στρατηγική ενθαρρύνει τις εταιρείες να ενσωματώσουν τις κατάλληλες προδιαγραφές περιβαλλοντικής, κοινωνικής και διακυβερνητικής διακυβέρνησης (ESG) στις στρατηγικές τους. Αυτό επιτρέπει την αναφορά του αντίκτυπου των δραστηριοτήτων τους και τη βελτίωση της διαφάνειας για τους επενδυτές. Η νέα νομοθεσία της ΕΕ, όπως η Οδηγία περί Μη Χρηματοοικονομικής Αναφοράς (NFRD) και η Οδηγία Εταιρικής Βιωσιμότητας (CSRD), ενισχύει τις απαιτήσεις για τη δημοσιοποίηση πληροφοριών βιωσιμότητας (European Commission, 2024a).

6. **Η Διαχείριση Κινδύνων και Χρηματοοικονομικών Κινδύνων Συνδεδεμένων με το Κλίμα**

Η στρατηγική υπογραμμίζει την ανάγκη για τον χειρισμό των χρηματοοικονομικών κινδύνων που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, όπως οι φυσικοί κίνδυνοι (π.χ. ακραία καιρικά φαινόμενα) και οι κίνδυνοι μετάβασης (π.χ. πολιτικές που προωθούν τη μετάβαση σε οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα). Η Επιτροπή για την Κλιματική Χρηματοοικονομική Αναφορά (TCFD) παρέχει ένα πλαίσιο για τη διαχείριση αυτών των κινδύνων (European Commission, 2024a).

7. **Οι Δημόσιες-Ιδιωτικές Συμπράξεις για τη Χρηματοδότηση Βιώσιμων Έργων**

Η στρατηγική ενθαρρύνει τις συνεργασίες ανάμεσα στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα για τη χρηματοδότηση βιώσιμων έργων μεγάλης κλίμακας. Οι κυβερνήσεις είναι δυνατόν να προσφέρουν επιχορηγήσεις ή επιδοτήσεις για να μειώσουν τους κινδύνους που συνδέονται με τέτοιες επενδύσεις, ενώ ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να αναλάβει την κυριότερη χρηματοδότηση μέσω πράσινων δανείων και βιώσιμων χρηματοοικονομικών προϊόντων (European Commission, 2024a).

Στόχοι της Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Χρηματοδότηση

1. **Η Μετάβαση σε μια Πράσινη Οικονομία**

Ο κεντρικός στόχος της στρατηγικής είναι η δημιουργία ενός χρηματοοικονομικού συστήματος που να στηρίζει την πράσινη και βιώσιμη οικονομία, μειώνοντας τις αρνητικές επιδράσεις της αλλαγής του κλίματος και ενισχύοντας τη κοινωνική ισότητα (European Commission, 2024a).

2. **Η Ενίσχυση Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας**

Η στρατηγική αποσκοπεί στη μείωση των χρηματοοικονομικών κινδύνων που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή και τη μείωση των φυσικών πόρων, ενισχύοντας τη μακροπρόθεσμη σταθερότητα των χρηματοοικονομικών αγορών (European Commission, 2024a).

3. **Η Κινητοποίηση Επενδύσεων για Βιώσιμη Ανάπτυξη**

Η στρατηγική επιδιώκει να ενισχύσει τη χρηματοδότηση σε τομείς που είναι καίριοι για τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως η ανανεώσιμη ενέργεια, η κυκλική οικονομία και η βιώσιμη γεωργία (European Commission, 2024a).

Η στρατηγική για τη βιώσιμη χρηματοδότηση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διασύνδεση των χρηματοοικονομικών ροών με τους στόχους βιωσιμότητας, εξασφαλίζοντας την κατεύθυνση του κεφαλαίου προς επενδύσεις που προσφέρουν περιβαλλοντικά και κοινωνικά οφέλη. Υποστηρίζει τη μετάβαση σε μια πράσινη και ανθεκτική οικονομία και ενισχύει τη διαφάνεια και τη διαχείριση των κινδύνων, προάγοντας την οικονομική ευημερία μακροπρόθεσμα (European Commission, 2024a).

3.4 Πολιτικές που δίνουν κίνητρα στις πράσινες επιχειρήσεις και προάγουν την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος

3.4.1 Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal)

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal) είναι η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον μετασχηματισμό της Ευρώπης σε μια πιο καθαρή, υγιέστερη και κλιματικά ουδέτερη περιοχή. Παρουσιάστηκε το 2019 και αποσκοπεί στη δραστική μείωση των εκπομπών CO₂ και στην επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας μέχρι το 2050. Η Πράσινη Συμφωνία στοχεύει στη δημιουργία ενός βιώσιμου και ανταγωνιστικού οικονομικού μοντέλου, ενσωματώνοντας την πράσινη μετάβαση σε κάθε πτυχή της παραγωγής και κατανάλωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2024).

Η στρατηγική αυτή ανταποκρίνεται στην ανάγκη να προστατευθεί ο πλανήτης από τον αρνητικό αντίκτυπο της κλιματικής αλλαγής, όπως οι ακραίοι καιρικοί φαινόμενοι και οι καταστροφικές συνέπειες για τη φύση και την ανθρώπινη ζωή. Η συμφωνία συνάδει με τις δεσμεύσεις που αναλήφθηκαν από την ΕΕ στην Συμφωνία του Παρισιού, που ορίζει τη συγκράτηση της παγκόσμιας υπερθέρμανσης σε 1,5°C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2024).

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αποσκοπεί στην ανάπτυξη βιώσιμων λύσεων σε όλους τους τομείς της οικονομίας, όπως η ενέργεια, οι μεταφορές, η βιομηχανία και η γεωργία, προωθώντας παράλληλα τη χρηματοδότηση έργων που σέβονται το περιβάλλον. Οι βασικοί στόχοι της συμφωνίας για το 2050 περιλαμβάνουν την ελάττωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την πραγματοποίηση κλιματικής ουδετερότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθιστώντας την πρώτη περιοχή στον κόσμο με μηδενικές εκπομπές. Επιπλέον, προωθείται το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας, το οποίο αποβλέπει στη μείωση των αποβλήτων και στην αποτελεσματική χρήση των πόρων μέσα από την ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίηση των προϊόντων (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2024).

Σημαντικός στόχος είναι η ενίσχυση της πράσινης βιομηχανίας με τη χρήση βιώσιμων και ενεργειακά αποδοτικών τεχνολογιών, προκειμένου να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε διεθνές επίπεδο, ενώ ταυτόχρονα να προωθηθεί η αειφορία. Η αποκατάσταση των οικοσυστημάτων και η μείωση της ρύπανσης αποτελούν επίσης κεντρικές προτεραιότητες για την εξασφάλιση ενός υγιούς περιβάλλοντος για τις επόμενες γενιές. Επιπλέον, η εφαρμογή οικολογικών γεωργικών πρακτικών είναι υψίστης σημασίας για την εξασφάλιση της βιώσιμης παραγωγής τροφίμων και τη διατήρηση των φυσικών πόρων (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2024). Ένας ακόμα σημαντικός στόχος της Πράσινης Συμφωνίας είναι η δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς μετάβαση, παρέχοντας υποστήριξη στις περιοχές και τα άτομα που πλήττονται περισσότερο από τις αλλαγές, ώστε κανείς να μην μείνει πίσω στη διαδικασία (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2024).

Η συμφωνία αυτή δεν περιορίζεται μόνο σε περιβαλλοντικούς στόχους, αλλά δημιουργεί νέες ευκαιρίες για την επιχειρηματικότητα, ειδικά σε τομείς με υψηλό δυναμικό ανάπτυξης. Η ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), όπως παραδείγματος χάριν η ηλιακή και η αιολική ενέργεια, ενθαρρύνει τις επενδύσεις σε καινοτόμες πράσινες τεχνολογίες και υποδομές. Παράλληλα, η ανάπτυξη βιώσιμων λύσεων μετακίνησης, όπως τα ηλεκτρικά οχήματα και οι έξυπνες υποδομές, ενδυναμώνει τον τομέα των μεταφορών. Επίσης, η μετάβαση στην κυκλική οικονομία δημιουργεί ευκαιρίες στον κλάδο της ανακύκλωσης, της επαναχρησιμοποίησης και της βιώσιμης διαχείρισης των πόρων. Αυτές οι πρωτοβουλίες ενισχύουν την ανάπτυξη νέων

θέσεων εργασίας, ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα και τη βιωσιμότητα της οικονομίας, ενώ ταυτόχρονα μειώνουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των επιχειρήσεων (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2024).

3.4.2 Πρόγραμμα Horizon Europe

Το πρόγραμμα Horizon Europe είναι το μεγαλύτερο χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία, που καλύπτει την περίοδο 2021-2027 με προϋπολογισμό 95,5 δισ. ευρώ. Στόχος του είναι να ενισχύσει τη βάση γνώσεων και τεχνολογίας της Ευρώπης, συνδέοντας την έρευνα με κρίσιμες προτεραιότητες, όπως η κλιματική αλλαγή, ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η ευημερία των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, χρηματοδοτούνται έργα που ενισχύουν την πράσινη επιχειρηματικότητα, όπως η ανάπτυξη καινοτόμων πράσινων τεχνολογιών, η εφαρμογή λύσεων για την ελάττωση των εκπομπών CO₂ και τη δημιουργία βιώσιμων προϊόντων και υπηρεσιών, συμβάλλοντας έτσι στην ταχύτερη εξέλιξη της μετάβασης προς μια πιο βιώσιμη και ανταγωνιστική οικονομία στην ΕΕ (Horizon Europe, 2024).

3.4.3 Πράσινες Δημόσιες Συμβάσεις (Green Public Procurement)

Οι Πράσινες Δημόσιες Συμβάσεις (ΠΔΣ) συγκροτούν σημαντικό παράγοντα για την προώθηση της βιωσιμότητας και της κυκλικής οικονομίας, καθώς στοχεύουν στη μείωση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιδράσεων των αγαθών, υπηρεσιών και έργων που προμηθεύονται οι δημόσιοι φορείς. Μέσω αυτών, ενισχύεται η ζήτηση για «πράσινα» προϊόντα και υπηρεσίες, συνεισφέροντας στην προάσπιση του περιβάλλοντος και στην υλοποίηση των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Επιπλέον, η εφαρμογή των ΠΔΣ έχει θετικό αντίκτυπο στην καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα, καθώς δημιουργεί κίνητρα για την διαμόρφωση νέων, φιλικότερων προς το περιβάλλον προϊόντων. Τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται στις ΠΔΣ επικεντρώνονται όχι μόνο στη χρήση ανανεώσιμων ή οικολογικών υλικών, αλλά και στη συνολική περιβαλλοντική επίδοση των προϊόντων καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους. Οι δημόσιοι φορείς καλούνται να λάβουν υπόψη το κόστος του κύκλου ζωής, όχι μόνο την αρχική τιμή, ενισχύοντας τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή αγαθών. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις ΠΔΣ προσδιορίζει στόχους και δράσεις για την ενσωμάτωση των πράσινων κριτηρίων σε προμήθειες, ενώ προωθεί την ενημέρωση και εκπαίδευση των εμπλεκόμενων φορέων, εξασφαλίζοντας τη συμμόρφωση και τη συνεχιζόμενη βελτίωση των πρακτικών των δημόσιων συμβάσεων (Γενική Γραμματεία Εμπορίου, 2024).

Κεφάλαιο 4. Το περιβάλλον της πράσινης Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

4.1 Η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα

Η ελληνική κυβέρνηση έχει εφαρμόσει διάφορα προγράμματα για την υποστήριξη της πράσινης επιχειρηματικότητας με επιδίωξη την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και την οικονομική ανάπτυξη. Ένα παράδειγμα αυτών των προσπαθειών είναι η αναμόρφωση δύο προγραμμάτων του ΕΣΠΑ από το Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, τα οποία επικεντρώνονται στην ενίσχυση των «Πράσινων Υποδομών 2010» και «Πράσινων Επιχειρήσεων». Αυτά τα προγράμματα εντάσσονται στο «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας 2007-2013» και είχαν σκοπό να ενσωματώσουν περιβαλλοντικές πρακτικές στις επιχειρηματικές διαδικασίες, βοηθώντας τις να βελτιώσουν τη βιωσιμότητά τους και να εξασφαλίσουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην αγορά. Η χρηματοδότηση για τα προγράμματα αυτά κυμαίνεται από 35% έως 45% και απευθύνεται σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που ενεργούν στον τομέα της μεταποίησης ή των υπηρεσιών και πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια (Τσαντικίδης, 2022).

Αντίστοιχα, το πρόγραμμα «Ενίσχυση των πράσινων επιχειρήσεων και ανακύκλωσης στη Δυτική Ελλάδα», το οποίο εντάσσεται στο πλαίσιο του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος «ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 2014-2020», στόχευε στη στήριξη μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων για την υιοθέτηση πρακτικών που μειώνουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα και ενισχύουν την παραγωγικότητά τους. Στο πλαίσιο αυτών των πρωτοβουλιών, τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα προσέφεραν πράσινα χρηματοδοτικά προϊόντα και συμβουλευτικές υπηρεσίες για την υποστήριξη επιχειρηματιών (Τσαντικίδης, 2022).

4.1.1 Ελληνικό πλαίσιο πολιτικών και χρηματοδοτικών εργαλείων για την βιώσιμη ανάπτυξη και την πράσινη επιχειρηματικότητα

Η πράσινη επιχειρηματικότητα απαρτίζει πλέον ένα αναγκαίο βήμα για την ενίσχυση της βιωσιμότητας και της ανταγωνιστικής ικανότητας των επιχειρήσεων σε ένα συνεχώς εξελισσόμενο παγκόσμιο περιβάλλον. Η ανάγκη για υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών και τεχνολογιών σε επίπεδο παραγωγής, κατανάλωσης και διαχείρισης πόρων, εντάσσεται στις βασικές προτεραιότητες της σύγχρονης οικονομίας, η οποία επιδιώκει να αντιμετωπίσει τις περιβαλλοντικές προκλήσεις και να προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας απαιτεί συντονισμένες πολιτικές και χρηματοδοτικά εργαλεία που θα επιτρέψουν στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις να επενδύσουν σε νέες, πράσινες τεχνολογίες, και να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις της πράσινης μετάβασης. Ταυτόχρονα, η ανάπτυξη κατάλληλου θεσμικού πλαισίου και η στήριξη της καινοτομίας μέσω δημόσιων πολιτικών ενίσχυσης της βιωσιμότητας είναι κρίσιμη για την προώθηση και εφαρμογή βιώσιμων πρακτικών σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Μέσω της στρατηγικής αυτής, οι επιχειρήσεις μπορούν να συμβάλλουν ενεργά στην προστασία του περιβάλλοντος, ενώ ταυτόχρονα να αποκομίζουν τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη που προκύπτουν από την ενίσχυση της πράσινης ανάπτυξης.

Η Ελληνική Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη και Δίκαιη Ανάπτυξη 2030 καθορίζει τα θεμέλια για τη στροφή σε ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο, το οποίο θα είναι βιώσιμο,

Εικόνα 3: Βιώσιμη ανάπτυξη: η ταυτότητα μιας ανερχόμενης φιλοσοφίας, Πηγή: (Μοάτσος, 2020)

δίκαιο και χωρίς αποκλεισμούς. Η στρατηγική επικεντρώνεται στην αναμόρφωση της δημόσιας πολιτικής με έναν ολιστικό τρόπο, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών εταίρων. Στόχος είναι η ενίσχυση της σύνδεσης των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών διαστάσεων της ανάπτυξης, με έμφαση στη συνεχιζόμενη αξιολόγηση και στους μετρήσιμους στόχους (gov.gr, 2019).

Η Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια, έχει βρεθεί αντιμέτωπη με τις συνέπειες της αποδυνάμωσης του παραγωγικού της ιστού και της αποβιομηχάνισης, λόγω ενός παλαιού αναπτυξιακού μοντέλου που στηρίχθηκε σε μεγάλα έργα και φθηνό δανεισμό. Το μοντέλο αυτό απέτυχε να εξασφαλίσει βιώσιμη ανάπτυξη και να επιλύσει τα διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας. Η ένταξη της χώρας στην Ευρωζώνη, μαζί με την απώλεια της δυνατότητας υποτίμησης του νομίσματος, καθιστούσαν το πρόβλημα πιο σύνθετο, καθώς ο προϋπολογισμός επιβαρυνόταν από ελλείμματα και αυξανόμενο δημόσιο χρέος. Η οικονομική κρίση των τελευταίων δεκαετιών ανέδειξε τη δυσκολία της χώρας να προσαρμοστεί σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία, λόγω των στρεβλώσεων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα (gov.gr, 2019).

Η Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη και Δίκαιη Ανάπτυξη 2030 επιδιώκει να αντιστρέψει αυτή την αρνητική πορεία. Κεντρικός στόχος της είναι η ενίσχυση των εγχώριων δυνατοτήτων και η στήριξη της μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας, με ταυτόχρονη προώθηση της κυκλικής οικονομίας και ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων. Παράλληλα, η στρατηγική αυτή αποβλέπει στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, όπως το Διαδίκτυο των Πραγμάτων (IoT) και τα Μεγάλα Δεδομένα (Big Data), με στόχο την ανάπτυξη τομέων όπως η ενέργεια, οι μεταφορές και η φαρμακευτική βιομηχανία (gov.gr, 2019).

Η στρατηγική αυτή δίνει ξεχωριστή βαρύτητα στην ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας, της εκπαίδευσης και των επαγγελματικών ευκαιριών, προκειμένου να δημιουργηθούν δίκαιες συνθήκες ανάπτυξης για όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως κοινωνικής ή γεωγραφικής θέσης. Οι στόχοι περιλαμβάνουν την ελαχιστοποίηση των κοινωνικών ανισοτήτων και την εξάλειψη της ακραίας φτώχειας, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η ανάπτυξη ωφελεί όλους (gov.gr, 2019).

Ένα από τα πιο κρίσιμα σημεία της στρατηγικής είναι η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας. Στόχος είναι η βελτίωση της παραγωγικής βάσης της χώρας και η ενίσχυση του τομέα της μεταποίησης, ενώ παράλληλα προωθείται η υιοθέτηση περιβαλλοντικά φιλικών πρακτικών. Στρατηγική προτεραιότητα είναι η ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων και η σύνδεσή τους με διεθνείς αγορές, καθώς και η στήριξη της ψηφιακής μετάβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για να ανταποκριθούν στις παγκόσμιες προκλήσεις και να παραμείνουν ανταγωνιστικές (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, 2024).

Η ψηφιακή αναβάθμιση της βιομηχανίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι κρίσιμη για την ανταπόκριση στις απαιτήσεις της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης. Η στρατηγική εστιάζει στην ανάπτυξη στρατηγικών ψηφιακού μετασχηματισμού, επιτρέποντας στις επιχειρήσεις να επενδύσουν σε καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες. Επιπλέον, προωθεί την κυκλική οικονομία, με στόχο τη μείωση της εξάρτησης από μη ανανεώσιμους πόρους και την προώθηση της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, 2024).

Η κυκλική οικονομία προσφέρει μια σειρά από πλεονεκτήματα, όπως τη μείωση του κόστους για τις επιχειρήσεις, τον σχηματισμό νέων θέσεων εργασίας και την υποστήριξη της κοινωνικής συνοχής. Επιπροσθέτως, προάγει την καινοτομία και τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, μειώνοντας την ανάγκη για εισαγωγές πρώτων υλών και ενισχύοντας την περιβαλλοντική υπευθυνότητα. Στην ελληνική στρατηγική κυκλικής οικονομίας εντάσσονται πρωτοβουλίες όπως η επεξεργασία απορριμμάτων και η χρήση ανακυκλωμένων υλικών στην τσιμεντοβιομηχανία, με σκοπό την ενδυνάμωση της βιωσιμότητας της χώρας και τη γένεση νέων επιχειρηματικών ευκαιριών (ΥΠΕΝ, 2018).

Για την επιτυχή μετάβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην πράσινη οικονομία, είναι απαραίτητο να εντοπίζουν και να αξιοποιούν τις κατάλληλες χρηματοδοτικές ευκαιρίες, τόσο από εθνικές όσο και από ευρωπαϊκές πηγές. Οι χρηματοδοτήσεις αυτές παρέχουν τα εργαλεία για την υλοποίηση στρατηγικών πράσινης ανάπτυξης και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων (Χασαπλαδάκης, 2023).

4.1.2 Εθνικές χρηματοδοτικές πηγές και χρηματοδοτικά εργαλεία για την πράσινη επιχειρηματικότητα

Αναπτυξιακός Νόμος 3299/2004 και οι αναθεωρημένες διατάξεις του: Στόχος του Νόμου είναι να ενισχύσει τις επενδύσεις που αποσκοπούν στην οικονομική ανάπτυξη και περιφερειακή σύγκλιση, με ιδιαίτερη έμφαση σε πράσινους στόχους. Ο Νόμος προσφέρει χρηματοδοτικά εργαλεία για (Χασαπλαδάκης, 2023):

- ❖ Τη χρήση σύγχρονων πράσινων τεχνολογιών στην παραγωγή (Χασαπλαδάκης, 2023).
- ❖ Τον σχεδιασμό και εφαρμογή οικολογικών συστημάτων και τη σχετική πιστοποίησή τους (Χασαπλαδάκης, 2023).
- ❖ Μελέτες για την εφαρμογή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) και έργα για την ορθολογική αξιοποίηση των συσκευασιών και των προϊόντων. Ο μέγιστος επιτρεπόμενος βαθμός ενίσχυσης ανέρχεται στο 55%, ενώ η ολοκλήρωση του επενδυτικού σχεδίου μπορεί να παραταθεί για δύο χρόνια υπό ορισμένες προϋποθέσεις (Χασαπλαδάκης, 2023).

Νέος Αναπτυξιακός Νόμος 4399/2016: Ο Νόμος αυτός ενισχύει τις επενδύσεις με στόχο την περιφερειακή ανάπτυξη, παρέχοντας δυνατότητες χρηματοδότησης για ιδιώτες και επιχειρήσεις, ενώ παράλληλα οι προθεσμίες έγκρισης μπορούν να παραταθούν μέχρι το 2022 (Χασαπλαδάκης, 2023).

Αναπτυξιακός Νόμος 4887/2022: Ο πιο πρόσφατος αναπτυξιακός νόμος προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον ψηφιακό μετασχηματισμό της οικονομίας, ενσωματώνοντας στόχους για τις νέες τεχνολογίες και τη σύγκλιση γενεών (Χασαπλαδάκης, 2023).

Εθνικά Στρατηγικά Πλαίσια Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.): Τα Ε.Σ.Π.Α. παρέχουν χρηματοδότηση από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ε.Ε., όπως για παράδειγμα το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Η χρηματοδότηση κατανέμεται μέσω Περιφερειακών και Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και προορίζεται για την τόνωση της πράσινης επιχειρηματικότητας, την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της αειφορίας. Ειδικότερα, τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Π.Ε.Π.) επικεντρώνονται στη χρηματοδότηση έργων που σχετίζονται με την διαχείριση απορριμμάτων, τη βιοποικιλότητα και τη διαχείριση περιβαλλοντικών κινδύνων σε τοπικό επίπεδο (Χασαπλαδάκης, 2023).

Η αποτελεσματική αξιοποίηση αυτών των χρηματοδοτικών εργαλείων μπορεί να συγκροτήσει θεμελιώδες μέσο για την υλοποίηση της πράσινης μετάβασης και την ενίσχυση της βιωσιμότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα (Χασαπλαδάκης, 2023).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η ανεπαρκής χρηματοδότηση στην Ελλάδα δηλώνει ότι πολλές επιχειρήσεις στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εξασφάλιση χρηματοδότησης, γεγονός που περιορίζει την ανάπτυξή τους και τις δυνατότητες επέκτασής τους. Ο σκοπός του προγράμματος Δ.ΥΠ.Α (Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης) είναι η διαμόρφωση 5.000 νέων θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης πάνω στον κλάδο της πράσινης οικονομίας, δίνοντας προτεραιότητα στην πρόσληψη των εγγεγραμμένων ανέργων στο μητρώο της Δ.ΥΠ.Α., εστιάζοντας στις ηλικιακές ομάδες 18-66 και ιδιαίτερα στις γυναίκες. Η διάρκεια του προγράμματος είναι έως το τέλος του 2025. Δικαιούχοι αποτελούν ιδιωτικές επιχειρήσεις και εργοδότες του ιδιωτικού τομέα που ασκούν τακτική οικονομική δραστηριότητα και δραστηριοποιούνται ή πρόκειται να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της πράσινης οικονομίας. Οι επωφελούμενοι του προγράμματος είναι κυρίως εγγεγραμμένοι άνεργοι στα μητρώα της Δ.ΥΠ.Α., από ηλικία 18 έως 66 ετών. Αν η επιχείρηση διαλέξει το καθεστώς κρατικής ενίσχυσης *de minimis*, τότε είναι απαραίτητο να μην έχει μειώσει το προσωπικό της τους τελευταίους τρεις μήνες πριν από την αίτηση και να μην έχει λάβει χρηματοδότηση από κρατική ενίσχυση άνω των 200.000 ευρώ τα τρία τελευταία χρόνια (τρέχον και δύο προηγούμενα) (ΔΥΠΑ, 2023) .

Εάν επιλέξει το καθεστώς κρατικής ενίσχυσης του Γενικού Απαλλακτικού Κανονισμού (ΓΑΚ), η επιχείρηση πρέπει να μην έχει μειώσει το προσωπικό της τους τελευταίους 12 μήνες και να μην έχει δεχθεί κρατική ενίσχυση άνω των 5.000.000 ευρώ ετησίως. Το καθεστώς ΓΑΚ καλύπτει τους άνεργους σε μειονεκτική θέση (ηλικίας 18-24 ετών, άνω των 50, άνεργοι που είναι εγγεγραμμένοι για 6 μήνες και άνω, απόφοιτοι υποχρεωτικής εκπαίδευσης ή άνεργοι που ζουν μόνοι τους με εξαρτώμενα μέλη) και σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση (άνεργοι που είναι εγγεγραμμένοι στα μητρώα για 24 μήνες και άνω ή για 12 μήνες και άνω αν ανήκουν σε κάποια από τις προηγούμενες κατηγορίες) (ΔΥΠΑ, 2023) .

Η διάρκεια της επιχορήγησης διαφέρει ανάλογα με το καθεστώς κρατικής ενίσχυσης που θα επιλέξει η επιχείρηση. Εάν επιλεγεί το καθεστώς *de minimis*, η διάρκεια είναι 15 μήνες με την υποχρέωση διατήρησης των θέσεων εργασίας για 5 επιπλέον μήνες μετά τη λήξη της επιχορήγησης. Εάν επιλεγεί το καθεστώς ΓΑΚ, η διάρκεια είναι 12 μήνες για άνεργους σε μειονεκτική θέση, με την υποχρέωση διατήρησης των θέσεων για 4 μήνες μετά τη λήξη, και 15 μήνες για άνεργους σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση, με υποχρέωση διατήρησης για 5 επιπλέον μήνες (ΔΥΠΑ, 2023) .

Η επιχορήγηση είναι ποσοστό του μισθολογικού και μη μισθολογικού κόστους της επιχείρησης, με ανώτατα όρια μηνιαίας επιχορήγησης τα εξής:

- Εάν επιλεγεί το καθεστώς *de minimis*, η επιχορήγηση είναι 80% του μισθολογικού κόστους, με ανώτατο όριο 817,60 € για πρόσληψη γυναικών και 70% για λοιπούς ανέργους, με ανώτατο όριο τα 715,40 €.
- Εάν επιλεγεί το καθεστώς ΓΑΚ, η επιχορήγηση είναι 50% του μισθολογικού κόστους, με ανώτατο όριο 750 € για ανέργους σε μειονεκτική θέση και 800 € για άνεργες γυναίκες.

Η επιχορήγηση περιλαμβάνει τα Δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα, καθώς και το Επίδομα Αδείας (ΔΥΠΑ, 2023) .

Επιπλέον οι χρηματοδοτικοί μηχανισμοί όπως οι τράπεζες στηρίζουν τις πράσινες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες μέσω δανειοδοτικών προγραμμάτων και πράσινων ομολόγων. Δηλαδή , Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2023/2631 εισάγει ένα πλαίσιο για τα ευρωπαϊκά πράσινα ομόλογα (EuGB), καθορίζοντας σαφείς απαιτήσεις για τους εκδότες που επιθυμούν να χρησιμοποιούν την ονομασία «ευρωπαϊκό πράσινο ομόλογο». Αυτός ο κανονισμός δημιουργεί ένα σύστημα καταχώρισης και εποπτείας για εξωτερικούς αξιολογητές των EuGB και ορίζει υποχρεώσεις δημοσιοποίησης, όπως η παροχή εκθέσεων πριν και μετά την έκδοση των ομολόγων. Σκοπός του Κανονισμού είναι ο καθορισμός απαιτήσεων για τους εκδότες που θέλουν να χρησιμοποιούν την ονομασία «ευρωπαϊκό πράσινο ομόλογο», η δημιουργία συστήματος καταχώρισης και εποπτείας για εξωτερικούς αξιολογητές των EuGB και η πρόβλεψη υποδειγμάτων δημοσιοποίησης, κυρίως για εκθέσεις πριν και μετά την έκδοση, καθώς και για τη διάθεση των εσόδων. Τα βασικά σημεία του κανονισμού περιλαμβάνουν την επιλεξιμότητα, σύμφωνα με την οποία οι εκδότες είναι απαραίτητο να επενδύουν τα έσοδα των EuGB σε περιβαλλοντικά βιώσιμες δραστηριότητες, με βάση τη νομοθεσία ταξινόμησης της ΕΕ, τη διαφάνεια, με την οποία οι εκδότες οφείλουν να παρέχουν λεπτομερείς εκθέσεις για τη διαχείριση των κεφαλαίων και την περιβαλλοντική τους επίπτωση, και τους εξωτερικούς αξιολογητές, οι οποίοι πρέπει να καταχωριστούν στην Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ESMA) και να πληρούν αυστηρές απαιτήσεις για τη διασφάλιση της ποιότητας των αξιολογήσεων τους. Ο κανονισμός τίθεται σε εφαρμογή στις 21 Δεκεμβρίου 2024 και προωθεί τη διαφάνεια και τη συνέπεια στην αγορά των πράσινων ομολόγων, μειώνοντας τον κίνδυνο προβολής «ψευδοοικολογικών» επενδύσεων (European Union, 2024).

4.1.3 Πλεονεκτήματα της Ελλάδας για ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας

Η Ελλάδα, με τα πλούσια φυσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της, προσφέρει μοναδικές ευκαιρίες στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας. Η χώρα συνδυάζει τα πλεονεκτήματα της γεωγραφίας της, που ευνοεί την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με την παραδοσιακή κληρονομιά και τον οικότουρισμό, ανοίγοντας νέους δρόμους για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτών των προοπτικών, η ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας καθίσταται βασική προτεραιότητα για την Ελλάδα, με στόχο την αξιοποίηση των φυσικών πόρων και την προώθηση καινοτόμων πρακτικών στον επιχειρηματικό τομέα. Επιπλέον, η παραδοσιακή και η πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτει προσφέρουν ευκαιρίες για την αναβίωση παραδοσιακών επαγγελμάτων με σύγχρονες και βιώσιμες μεθόδους (Τσαντικίδης, 2022).

Οι απαιτήσεις για την προφύλαξη του περιβάλλοντος, αλλά και η αναγκαιότητα βιώσιμης ανάπτυξης δημιουργούν νέες ευκαιρίες για τη χώρα, όχι απλώς για την ανάκαμψη της βιομηχανίας αλλά και για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων σε διεθνές επίπεδο. Η πράσινη επιχειρηματικότητα μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική πηγή ανάπτυξης, ενισχύοντας την οικονομία, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην προφύλαξη του περιβάλλοντος και την διαχείριση των αλλαγών του κλίματος (Τσαντικίδης, 2022).

Η Ελλάδα παρουσιάζει αξιόλογα συγκριτικά πλεονεκτήματα αναφορικά με τον τομέα της πράσινης οικονομίας και επιχειρηματικότητας, αξιοποιώντας τον πλούτο του φυσικού και πολιτιστικού της περιβάλλοντος. Η χώρα μας, με το μοναδικό οικοσύστημα και την πλούσια βιοποικιλότητα, αποτελεί ιδανικό πεδίο για οικοτουριστικές και οικοεπιστημονικές δραστηριότητες. Τα ελληνικά τοπία, με την ποικιλία του γεωγραφικού ανάγλυφου, προσφέρουν άριστες προοπτικές για την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού και οικοτουρισμού (Κενανίδου, 2013) .

Επιπλέον, σε σχέση με άλλες χώρες, η περιβαλλοντική κατάσταση στην Ελλάδα παραμένει σε αρκετά καλό επίπεδο, παρά τις προκλήσεις όπως η ρύπανση και οι φυσικές καταστροφές, γεγονός που δημιουργεί περιθώρια βελτίωσης και ανάπτυξης βιώσιμων πρακτικών. Η διατήρηση της ελληνικής παράδοσης και του τοπικού πολιτισμού, σε συνδυασμό με τα σημαντικά πολιτιστικά μνημεία, προσφέρει πρόσθετες ευκαιρίες για την ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας (Κενανίδου, 2013) .

Η γεωγραφική θέση της χώρας μας, στο σταυροδρόμι της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής, ενισχύει τη στρατηγική της θέση για τις διεθνείς αγορές, ενώ οι ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις συνεχίζουν να παρέχουν στήριξη για βιώσιμες και πράσινες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Η Ελλάδα, με την ανάγκη ολοκλήρωσης του θεσμικού πλαισίου προστασίας του περιβάλλοντος, προσφέρει περιθώρια για τη δημιουργία και εφαρμογή νέων πολιτικών και στρατηγικών στον τομέα της πράσινης ανάπτυξης (Κενανίδου, 2013) .

Η ανάπτυξη τομέων όπως η ανανεώσιμη ενέργεια, η οικολογική γεωργία και η ολοκληρωμένη διαχείριση απορριμμάτων, σε συνδυασμό με τις αυξανόμενες περιβαλλοντικές ανάγκες, προσφέρουν σημαντικές ευκαιρίες για την ενίσχυση και ενδυνάμωση της πράσινης βιομηχανίας και την οικονομική ανάκαμψη της χώρας. Οι μορφές αειφορικής ενέργειας, όπως η αιολική και ηλιακή ενέργεια, συνιστούν έναν ακόμα τομέα όπου η Ελλάδα διαθέτει υψηλό συγκριτικό πλεονέκτημα (Κενανίδου, 2013) .

Συνολικά, η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα μπορεί να λειτουργήσει ως κινητήριος δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη και την προάσπιση του περιβάλλοντος, δημιουργώντας νέες ευκαιρίες τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η χώρα μας βρίσκεται σε μια ευνοϊκή θέση να επενδύσει σε βιώσιμες πρακτικές, ενισχύοντας την παραγωγική της βιωσιμότητα και διευρύνοντας την παρουσία της στις διεθνείς αγορές (Κενανίδου, 2013) .

4.1.4 Τομείς στους οποίους εστιάζει η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα

Η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα επικεντρώνεται σε τομείς που συνδυάζουν καινοτόμες τεχνολογίες με περιβαλλοντική ευαισθησία, όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η ανακύκλωση, η οικολογική γεωργία και η βιώσιμη μετακίνηση. Οι ελληνικές εταιρείες στον τομέα αυτό προωθούν προϊόντα και υπηρεσίες που ελαχιστοποιούν την περιβαλλοντική επιβάρυνση, όπως:

- ❖ Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ηλιακή, αιολική, υδροηλεκτρική)

- ❖ Ηλεκτρικά οχήματα και βιώσιμες μεταφορές
- ❖ Πράσινες κατασκευές και βιώσιμα κτίρια
- ❖ Ανακύκλωση και αξιοποίηση απορριμμάτων
- ❖ Βιώσιμη γεωργία και αγροδιατροφή

Αν και η Ελλάδα δεν έχει εκμεταλλευτεί πλήρως τις προοπτικές που έχουν οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), ειδικά λόγω του πλούτου ηλιοφάνειας και ανέμων, υπάρχει σημαντικό δυναμικό για την ανάπτυξη τομέων όπως η βιομάζα και τα βιοκαύσιμα. Παρά το γεγονός ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις στο πεδίο της πράσινης τεχνολογίας είναι λίγες και κυρίως μικρομεσαίες, υπάρχει η ανάγκη να δημιουργηθεί ένα πιο ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη του κλάδου, μέσω κινήτρων και στοχευμένων δράσεων για τη δημιουργία πράσινων προϊόντων και τεχνολογιών (ΕΚΤ, 2008).

4.1.5 Προοπτικές και Τάσεις Πράσινης Επιχειρηματικότητας στον Ελληνικό χώρο

Οι πράσινες τεχνολογίες και οι βιώσιμες πρακτικές συνεχίζουν να υποστηρίζονται μέσω κρατικών και ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων, ενισχύοντας την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) και τη μετάβαση σε ένα πιο βιώσιμο μοντέλο. Η κοινωνική ευαισθητοποίηση γύρω από περιβαλλοντικά ζητήματα αυξάνει την ανάγκη για διαμόρφωση φιλικών και οικολογικών προϊόντων και υπηρεσιών, δημιουργώντας νέες ευκαιρίες για επιχειρήσεις που επιθυμούν να καινοτομήσουν (Μόρφη, 2024).

Η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικές ευκαιρίες για ανάπτυξη, με τις επενδύσεις σε αυτόν τον τομέα να αναμένεται να αυξηθούν τα επόμενα χρόνια, συνεργώντας στην οικονομία, καθώς και στην υπεράσπιση του περιβάλλοντος. Η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα βρίσκεται σε ανοδική τροχιά, καθώς συσχετίζει την περιβαλλοντική υπευθυνότητα με την οικονομική ανάπτυξη. Οι νέες επενδυτικές ευκαιρίες επικεντρώνονται στη βιώσιμη διαχείριση πόρων, την παραγωγή ενέργειας μέσω της αξιοποίησης των δυνατοτήτων των ανανεώσιμων πηγών και την κυκλική οικονομία, με την υποστήριξη κρατικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων χρηματοδότησης. Η Ελλάδα, με τα πλούσια φυσικά της αποθέματα, όπως ενδεικτικά η ηλιακή και η αιολική ενέργεια, έχει τη δυνατότητα να πρωτοστατήσει σε κλάδους όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, καθώς και η ενεργειακή αποδοτικότητα. Η αύξηση της ζήτησης για "πράσινες" υποδομές, όπως ενεργειακά αποδοτικά κτίρια και βιώσιμες τεχνολογίες, ανοίγει τον δρόμο για νέες καινοτόμες λύσεις στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας (Μόρφη, 2024).

Επιπλέον, η αυξημένη ευαισθητοποίηση των καταναλωτών γύρω από τα περιβαλλοντικά ζητήματα δημιουργεί μια νέα δυναμική στην αγορά, όπου οι επιχειρήσεις που υιοθετούν βιώσιμες πρακτικές κερδίζουν πλεονέκτημα έναντι του ανταγωνισμού. Η κοινωνική ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες με χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα αποτελεί ισχυρό κίνητρο για επιχειρηματική καινοτομία και βιώσιμη ανάπτυξη (Μόρφη, 2024).

Οι τεχνολογίες που στηρίζονται στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και κυκλικές διαδικασίες αναμένεται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο, καθώς η Ελλάδα συνεχίζει να υλοποιεί έργα που στοχεύουν στη ελάττωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και τη διασφάλιση ενεργειακής αυτάρκειας. Η χώρα, έχοντας πρόσβαση σε χρηματοδοτικά εργαλεία από την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι σε θέση να ενισχύσει περαιτέρω τις επενδύσεις στην πράσινη οικονομία, συμβάλλοντας τόσο στη βιωσιμότητα όσο και στην ενίσχυση της θέσης της στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια αγορά. Συνολικά, οι θετικές προοπτικές της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα ανοίγουν νέους ορίζοντες για βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ παράλληλα βοηθούν στην

καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών (Μόρφη, 2024).

Συνοψίζοντας η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι πιθανό να αναπτυχθεί σε διάφορους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, όπως για παράδειγμα στην παραγωγή και εμπορία προϊόντων βιολογικής γεωργίας, στις τοπικές παραδοσιακές επαγγελματικές δραστηριότητες, καθώς και στη βιώσιμη παραγωγή ενέργειας και τις υπηρεσίες ανακύκλωσης. Έως το 2020, αναμένεται σημαντική αύξηση στις επενδύσεις στις πράσινες τεχνολογίες, ενώ η Ελλάδα ήδη βλέπει αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με περίπου 5.000 θέσεις εργασίας, οι οποίες αναμένεται να αυξηθούν με την εγκατάσταση νέων φωτοβολταϊκών μονάδων (ΕΚΤ, 2008) .

4.2 Προβλήματα-Ανάγκες

Η ανάπτυξη πράσινων τεχνολογιών απαιτεί υψηλές αρχικές επενδύσεις, κάτι που καθιστά τις σχετικές επενδύσεις πιο επικίνδυνες για τους επενδυτές. Ωστόσο, οι εκτιμήσεις για την ελληνική οικονομία παραμένουν θετικές, με τη χώρα να αναμένεται να διατηρήσει ρυθμό ανάπτυξης άνω του 2% μέχρι το 2026, σύμφωνα με τις εκθέσεις τόσο του ΔΝΤ όσο και του ΙΟΒΕ, αν και με ορισμένες προϋποθέσεις (Δασόπουλος, 2024) .

Η βασικότερη προϋπόθεση για την υλοποίηση του σκοπού αυτού του ρυθμού ανάπτυξης είναι η μεγέθυνση των επενδύσεων, οι οποίες πρέπει να καλύψουν το κενό που έχει δημιουργηθεί από την οικονομική κρίση της προηγούμενης δεκαετίας, το οποίο υπολογίζεται γύρω από τα 100 δισεκατομμύρια ευρώ. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στη σωστή αξιοποίηση των 36 δισ. ευρώ από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Η Ελλάδα έχει ήδη λάβει το 50% αυτών των πόρων (18,1 δισ. ευρώ), οι οποίοι πρέπει να διοχετευτούν σε δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, ενώ το υπόλοιπο 18 δισ. ευρώ αναμένεται να διατεθούν μέχρι το τέλος του 2026. Συνολικά, τα επόμενα δύο χρόνια, η Ελλάδα καλείται να υλοποιήσει δημόσιες επενδύσεις ύψους 30 δισ. ευρώ (Δασόπουλος, 2024).

Από την άλλη πλευρά, η ιδιωτική κατανάλωση αποτελεί ζήτημα μείζονος σημασίας για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, καθώς συνεισφέρει το 65-67% στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) κάθε χρόνο. Το ΙΟΒΕ εκτιμά ότι για το 2024 η ιδιωτική κατανάλωση θα ξεπεράσει την προβλεπόμενη αύξηση 1,3% και θα φτάσει στο 1,7%, παρά την υψηλή επιτόκεια και τις ανατιμήσεις των τελευταίων ετών. Ωστόσο, το σημαντικότερο δομικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας παραμένει το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο οφείλεται κυρίως στο εμπορικό έλλειμμα και αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη. Το ΔΝΤ και το ΙΟΒΕ συμφωνούν ότι η αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης απαιτεί αύξηση της παραγωγής προϊόντων με υψηλή προστιθέμενη αξία. Εντούτοις, αυτό θα απαιτήσει χρόνο, καθώς η Ελλάδα θα πρέπει πρώτα να αυξήσει τις παραγωγικές της επενδύσεις, κάτι που ενδέχεται να οδηγήσει σε περαιτέρω αύξηση του εμπορικού ελλείμματος, λόγω των αναγκών εισαγωγών. Το ΔΝΤ προσδιορίζει ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα μειωθεί με την ανάπτυξη, αλλά όχι κάτω από το 3,5% του ΑΕΠ μέχρι το 2029 (Δασόπουλος, 2024).

Επιπλέον η γραφειοκρατία αποτελεί ένα σοβαρό εμπόδιο στην ανάπτυξη και την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, εμποδίζοντας τις επιχειρήσεις να προχωρήσουν σε καινοτομίες και επενδύσεις. Αντίθετα, πολλές φορές οι επιχειρηματίες αναγκάζονται να μετακινηθούν σε χώρες του εξωτερικού για να αποφύγουν την ακατανόητη γραφειοκρατία που επικρατεί στην Ελλάδα (Κήττας, 2015) .

Αυτή η γραφειοκρατική αναποτελεσματικότητα επιβαρύνει τις επιχειρήσεις με υψηλό διαχειριστικό κόστος, προκαλώντας την απώλεια θέσεων εργασίας και υπονομεύοντας την οικονομία στο σύνολό της. Η διαπλοκή συμφερόντων, μέσω παρασκηνιακών μεθοδεύσεων, δυσκολεύει την είσοδο νέων επιχειρηματιών στην αγορά, υπονομεύοντας τον ανταγωνισμό και περιορίζοντας την ανάπτυξη. Έτσι, η γραφειοκρατία γίνεται ένα ισχυρό «αγκάθι» για την επιχειρηματικότητα, ενώ ενισχύει και την εκτεταμένη διαφθορά, με επιτηδευούς να αναπτύσσονται γύρω από ένα σύστημα που καθυστερεί τις διαδικασίες (Κήττας, 2015) .

Η ζημιά για τις ελληνικές επιχειρήσεις είναι ανυπολόγιστη. Πολλές έχουν αναγκαστεί να κλείσουν καθώς δεν κατάφεραν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις της αγοράς λόγω των καθυστερήσεων, χάνοντας τη διεθνή τους ανταγωνιστικότητα. Μαζί με τις επιχειρήσεις, χάθηκαν θέσεις εργασίας και μειώθηκε η φοροδοτική ικανότητα της χώρας (Κήττας, 2015) .

Η γραφειοκρατία στην Ελλάδα εκδηλώνεται σε πολλές καθημερινές διαδικασίες. Συχνά απαιτούνται πολλά έγγραφα, τα οποία επικαλύπτονται το ένα με το άλλο, και οι διαδικασίες απαιτούν πολλαπλές καταθέσεις των ίδιων εγγράφων σε διαφορετικά τμήματα, ενώ η διαδικασία ελέγχου και έγκρισης διαρκεί μήνες. Επιπλέον, πολλές φορές τα έγγραφα έχουν λήξει και απαιτείται να προσκομιστούν εκ νέου (Κήττας, 2015) .

Η δημιουργία ή το κλείσιμο μιας επιχείρησης στην Ελλάδα συχνά εξελίσσεται σε πολύπλοκες και χρονοβόρες διαδικασίες, με το ενδιαφερόμενο άτομο να αντιμετωπίζει γραφειοκρατικά εμπόδια που το αποθαρρύνουν από το να προχωρήσει σε οποιαδήποτε ενέργεια. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η καθυστέρηση στην καταχώρηση μιας εκλογής Διοικητικού Συμβουλίου στο Γ.Ε.ΜΗ., η οποία μπορεί να διαρκέσει πάνω από ένα χρόνο, με αποτέλεσμα την έλλειψη διοίκησης και εκπροσώπησης της επιχείρησης σε αυτό το διάστημα. Τα προβλήματα αυτά δεν οφείλονται στους υπαλλήλους των δημόσιων υπηρεσιών, αλλά κυρίως στον κεντρικό σχεδιασμό που οδηγεί σε καθυστερήσεις και αναποτελεσματικότητα. Στη βάση αυτών των συστημάτων, η Ελλάδα κατατάσσεται στην κορυφή της λίστας της Ε.Ε. για τη γραφειοκρατία, μαζί με χώρες όπως η Ουγγαρία και οι βαλτικές χώρες. Η αναποτελεσματική δημόσια διοίκηση και η υπερβολική γραφειοκρατία αποτελούν σοβαρούς παράγοντες που δυσκολεύουν τη δημιουργία ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα, εμποδίζοντας νέες επενδυτικές κινήσεις και την οικονομική ανάπτυξη (Κήττας, 2015) .

Η εκπαίδευση και η εξειδίκευση στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας παραμένουν περιορισμένες, παρά τις συνεχείς προσπάθειες για την ενίσχυσή τους. Η ένταξη μιας επιχείρησης στην πράσινη επιχειρηματικότητα συνίσταται στη διαδικασία μείωσης του περιβαλλοντικού της αντίκτυπου και στην επίτευξη περιβαλλοντικής βιωσιμότητας μέσω δράσεων όπως η μείωση της σπατάλης ενέργειας και η χρήση ανανεώσιμων πηγών, η εξοικονόμηση πόρων και η εφαρμογή οικολογικών μεθόδων διαχείρισης. Η πράσινη επιχειρηματικότητα αναγνωρίζεται ως μια οικονομική δραστηριότητα που επικεντρώνεται στη διασφάλιση της οικολογίας και της φυσικής κληρονομιάς (Γεωργοπούλου and Γκότση, 2014).

4.3 Φορείς που εμπλέκονται

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας αναλαμβάνει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση και εφαρμογή πολιτικών που αφορούν την προάσπιση του περιβάλλοντος και την προώθηση της πράσινης οικονομίας στην Ελλάδα. Μέσω της ανασύνταξης των αστικών περιοχών, το υπουργείο επιδιώκει να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του αστικού χώρου με μια συνολική προσέγγιση, συντονίζοντας δράσεις σε πολλαπλά επίπεδα και επικαιροποιώντας το θεσμικό πλαίσιο. Αυτό αποσκοπεί στην

αποτελεσματικότητα των στρατηγικών και στην υλοποίηση του θεσμικού πλαισίου, το οποίο πρέπει να καταστεί επιχειρησιακό (ΥΠΕΝ, 2024).

Η πολιτική του Υπουργείου εστιάζει στην αναζωογόνηση και βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων και να αναχαιτιστούν οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή. Η ανάπτυξη του χωρικού σχεδιασμού είναι ουσιαστική για την επίτευξη αυτών των στόχων και περιλαμβάνει την προστασία του περιβάλλοντος με ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, την ενίσχυση του αστικού πρασίνου, και την εφαρμογή βιοκλιματικών αρχών. Παράλληλα, η διαχείριση των υδάτινων πόρων εντός των αστικών περιοχών είναι εξίσου σημαντική (ΥΠΕΝ, 2024).

Η ΔΕΗ (Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού) είναι ένας από τους βασικούς πυλώνες της ενεργειακής μετάβασης στην Ελλάδα και έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την προώθηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ). Η θυγατρική της, ΔΕΗ Ανανεώσιμες, δραστηριοποιείται από τη δεκαετία του '80 στον τομέα της αιολικής και ηλιακής ενέργειας και συνεχώς επεκτείνεται με έργα που προωθούν τη βιώσιμη και καθαρή ενέργεια (ΔΕΗ, 2024).

Η ΔΕΗ Ανανεώσιμες διαχειρίζεται σήμερα 40 αιολικά πάρκα, 20 μικρούς υδροηλεκτρικούς σταθμούς και 46 φωτοβολταϊκούς σταθμούς στην Ελλάδα, ενώ έχει ήδη υλοποιήσει και επενδύσεις σε ένα υβριδικό σταθμό παραγωγής ενέργειας. Παράλληλα, έχει αναπτύξει και συνεχίζει να επεκτείνει το χαρτοφυλάκιό της με νέες επενδύσεις που στοχεύουν στη δημιουργία ενός ισχυρού ενεργειακού τομέα, οδηγώντας τη χώρα σε ενεργειακό μετασχηματισμό (ΔΕΗ, 2024).

Η εταιρεία συνεργάζεται με μεγάλους ενεργειακούς ομίλους και κατασκευαστές για την υλοποίηση έργων που θα επιτρέψουν την ενίσχυση της παραγωγής πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας και την αποθήκευση ενέργειας, γεγονός που την καθιστά καινοτόμο στον τομέα των ΑΠΕ. Η δραστηριοποίηση της ΔΕΗ Ανανεώσιμες επεκτείνεται πέρα από τα ελληνικά σύνορα και καλύπτει την περιοχή των Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, με στόχο την ενσωμάτωση όλων των μορφών ΑΠΕ, όπως η αιολική, ηλιακή, υδροηλεκτρική, γεωθερμία, βιομάζα και βιοαέριο (ΔΕΗ, 2024).

Ο όμιλος ΔΕΗ διαθέτει ένα σημαντικό χαρτοφυλάκιο έργων ΑΠΕ, με συνολική ισχύ 2,3 GW, εκ των οποίων 0,9 GW βρίσκονται στην Ελλάδα και 1,4 GW διεθνώς. Έχει επίσης προγραμματίσει ή ήδη υλοποιεί έργα με συνολική ισχύ περίπου 3,8 GW, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το φωτοβολταϊκό έργο ισχύος 550 MW στην περιοχή του πρώην λιγνιτωρυχείου της Πτολεμαΐδας (ΔΕΗ, 2024).

Ο στρατηγικός στόχος της ΔΕΗ Ανανεώσιμες είναι η περαιτέρω ανάπτυξη του χαρτοφυλακίου της με την ένταξη νέων τεχνολογιών, όπως τα υπεράκτια αιολικά και τα πλωτά φωτοβολταϊκά πάρκα, καθώς και η ενίσχυση των συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας μέσω μπαταριών. Το στρατηγικό σχέδιο για την περίοδο 2025-2027 προβλέπει τον σχηματισμό ενός εκτεταμένου και διαφοροποιημένου χαρτοφυλακίου έργων ΑΠΕ και αποθήκευσης ενέργειας, το οποίο επίκειται να φτάσει τα 8,6 GW μέχρι το 2027 (ΔΕΗ, 2024).

Η ΔΕΗ Ανανεώσιμες δεσμεύεται να αξιοποιήσει πλήρως τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας της χώρας και να αναπτύξει έργα που θα εξασφαλίσουν καθαρή, οικολογική και ασφαλή ενέργεια για τις τοπικές κοινωνίες και τις επόμενες γενιές. Η καινοτομία και η ανάπτυξη σύγχρονων έργων και υποδομών είναι βασικά στοιχεία της στρατηγικής της, ενώ παράλληλα επιδιώκει τη αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών και την προβολή της ενεργειακής ανεξαρτησίας και της οικονομικής ανάπτυξης (ΔΕΗ, 2024).

Η ΔΕΗ Ανανεώσιμες είναι η μοναδική ελληνική εταιρεία που ενεργεί και στις πέντε μορφές ΑΠΕ από το 1982, συμβάλλοντας ενεργά στην αξιοποίηση των ανανεώσιμων

πόρων της χώρας και στην ανάπτυξη ενός καθαρού και βιώσιμου ενεργειακού μέλλοντος (ΔΕΗ, 2024) .

Εικόνα 4: Με πλήρη σεβασμό στις τοπικές κοινωνίες και το περιβάλλον και με άξονες την περιβαλλοντική μέριμνα και την κοινωνική ευημερία, πρωταγωνιστούμε στην ενεργειακή μετάβαση της Ελλάδας ,Πηγή : (ΔΕΗ, 2024)

Επιπλέον το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΕΣΧΒΑ) παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση στρατηγικών και σχεδίων που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών, λαμβάνοντας υπόψη τις περιβαλλοντικές παραμέτρους. Η διαρκώς αυξανόμενη σύνδεση μεταξύ των χωρικών και περιβαλλοντικών πολιτικών δημιουργεί σημαντικές προκλήσεις στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (Λαϊνά, 2024) .

Ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ) υπογραμμίζει ότι η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των σύγχρονων χωρικών πολιτικών απαιτεί έναν πιο συντονισμένο τρόπο συνεργασίας με άλλες πολιτικές, όπως οι αναπτυξιακές, περιβαλλοντικές και ενεργειακές. Αυτός ο συντονισμός είναι αναγκαίος για την αποτελεσματική και έγκαιρη υλοποίηση των σχεδίων, προκειμένου να διασφαλιστεί η βιώσιμη χωρική ανάπτυξη (Λαϊνά, 2024) .

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων προβάλλει τη βιώσιμη γεωργία, υποστηρίζοντας πρακτικές που σέβονται το περιβάλλον και τις ανάγκες του καταναλωτή. Η επιχειρηματικότητα στον αγροτικό τομέα ενσωματώνει καινοτόμες λύσεις που προάγουν τη βιωσιμότητα, εστιάζοντας στη βιολογική γεωργία και την αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Παράλληλα, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εφαρμογή βιώσιμων αγροτικών πρακτικών. Στο κοινωνικό επίπεδο, η βιολογική γεωργία αναγνωρίζεται για τον διττό της ρόλο, καθώς παρέχει ασφαλή τρόφιμα που ανταποκρίνονται στις ανησυχίες των καταναλωτών και συνάμα προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη, την προάσπιση του περιβάλλοντος και την ευημερία των ζώων (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2024) .

Για τις περιοχές και δραστηριότητες όπου είναι δυνατόν, η παραγωγή βιολογικών προϊόντων πρέπει να είναι ο στόχος για το άμεσο μέλλον. Ειδικότερα, η βιοκαλλιέργεια και η βιολογική κτηνοτροφία έχουν αναγνωριστεί ως προτεραιότητες για την προώθηση μιας πιο πράσινης και υπεύθυνης αγροτικής ανάπτυξης (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2024) .

Οι βασικοί στόχοι της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας περιλαμβάνουν την παραγωγή τροφίμων με υψηλή διατροφική αξία και την εγγύηση ότι τα προϊόντα είναι ασφαλή για τους καταναλωτές, χωρίς υπολείμματα χημικών ουσιών, φυτοφαρμάκων ή αντιβιοτικών. Επίσης, επιδιώκεται η προστασία του περιβάλλοντος, με έμφαση στην αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων, την προστασία του εδάφους και του υδροφόρου ορίζοντα, καθώς και την εξασφάλιση της βιοποικιλότητας (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2024) .

Η βιολογική γεωργία απορρίπτει τη χρήση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών (ΓΤΟ) και των προϊόντων που παράγονται από αυτούς, ενώ παράλληλα προστατεύει

την υγεία των αγροτών μειώνοντας την έκθεση τους σε βλαβερές χημικές ουσίες. Στη βιολογική κτηνοτροφία, διασφαλίζεται η ευζωία των ζώων και η φυσική τους διαβίωση, με τη χρήση ζωοτροφών που παράγονται βιολογικά και χωρίς τη χρήση ΓΤΟ (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2024) .

Κεφάλαιο 5. Η συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Τάσεις και προοπτικές.

Η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα έχει αναδειχθεί ως ένας σημαντικός τομέας με πιθανότητες σημαντικής συμβολής στο ΑΕΠ, αν και παραμένει υπό εκμετάλλευση, κυρίως λόγω της έλλειψης εξειδικευμένων γνώσεων και της περιορισμένης υποστήριξης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ). Παρά τις ευκαιρίες που προσφέρει, η πράσινη επιχειρηματικότητα δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως, με μόνο το 1% των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) να έχει ενσωματώσει εναλλακτικές πηγές ενέργειας (Σιδεράτου, 2011), και οι περιβαλλοντικές δαπάνες της Ελλάδας να παραμένουν χαμηλές σχετικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.

Μέσα από τη μελέτη και την ανάλυση των επιμέρους τομέων, προέκυψε ότι η συμβολή της στον οικονομικό ιστό της χώρας είναι μεν αισθητή, ωστόσο απέχει από το να αξιοποιηθεί πλήρως το διαθέσιμο δυναμικό της. Η παρούσα ενότητα αποτιμά την πραγματική συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στο ΑΕΠ, την απασχόληση και τα χρηματοδοτικά εργαλεία, ενώ αναδεικνύει και τις προοπτικές εξέλιξης με βάση τα σύγχρονα δεδομένα.

Ωστόσο, η πράσινη επιχειρηματικότητα ενδυναμώνεται μέσω της ανάπτυξης "πράσινων επενδύσεων", οι οποίες, σύμφωνα με τους Λάλας et al. (2011), επιφέρουν άμεσες, έμμεσες και προκαλούμενες επιπτώσεις στην οικονομία. Οι άμεσες επιπτώσεις αφορούν την παραγωγή και διάθεση περιβαλλοντικά φιλικών προϊόντων και υπηρεσιών, όπως οι επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ενώ οι έμμεσες επιπτώσεις προκύπτουν από την ενίσχυση άλλων τομέων, όπως οι κατασκευές και οι υπηρεσίες ανακύκλωσης. Οι προκαλούμενες επιπτώσεις συνδέονται με την αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης που επιδρά στους διάφορους τομείς.

Η ανάλυση των «πράσινων επενδύσεων» δείχνει ότι οι επενδύσεις σε τομείς όπως οι κατασκευές, οι μηχανές, και οι υπηρεσίες ακινήτων έχουν σημαντική συμβολή στην οικονομία. Η διανομή του επιπλέον προϊόντος που δημιουργείται εξαρτάται από την ένταση των διακλαδικών σχέσεων, με τον τριτογενή τομέα (υπηρεσίες) να έχει τις πιο ισχυρές επιπτώσεις, γεγονός που υποδηλώνει τη βαρύτητα της ανάπτυξης αυτού του τομέα για την πράσινη ανάπτυξη.

Επιπλέον, η πράσινη επιχειρηματικότητα έχει άμεσες επιπτώσεις στην απασχόληση στην Ελλάδα, με 97.464 νέες θέσεις εργασίας να δημιουργούνται κατά την περίοδο 2010-2020. Οι θέσεις αυτές κατανεμήθηκαν σε άμεση (55,14%), έμμεση (23,07%) και προκαλούμενη (21,79%) απασχόληση. Οι κλάδοι που απορρόφησαν τις περισσότερες επενδύσεις περιλαμβάνουν τις κατασκευαστικές εργασίες, τον ηλεκτρικό εξοπλισμό, τις μηχανές και τις υπηρεσίες ακινήτων. Η ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας συνέβαλε σημαντικά στην οικονομική ανάκαμψη, καθώς και στη μείωση της ανεργίας.

Ωστόσο, η επιτυχία της πράσινης επιχειρηματικότητας εξαρτάται από την υλοποίηση κατάλληλων πολιτικών, όπως είναι η δημιουργία στρατηγικών επενδύσεων και κινήτρων, η ισχυροποίηση της εκπαίδευσης και της καινοτομίας, καθώς και η ενίσχυση των δημόσιων συνεργασιών για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Συνολικά, η πράσινη επιχειρηματικότητα έχει τη ικανότητα να συμβάλει στην ενδυνάμωση του ΑΕΠ και της απασχόλησης στην Ελλάδα, εφόσον αξιοποιηθούν πλήρως οι δυνατότητές της.

5.1 Συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στο ΑΕΠ

Η πράσινη επιχειρηματικότητα, αν και προσφέρει σημαντικές θετικές επιδράσεις για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ), παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτη στην Ελλάδα. Μόνο το 1% των ΜμΕ έχει υιοθετήσει εναλλακτικές πηγές ενέργειας για την περίοδο 2007-2013, γεγονός που αποδίδεται σε διάφορους παράγοντες. Κύριοι λόγοι είναι η έλλειψη εξειδικευμένων γνώσεων στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας, η απουσία οργανωμένων εκστρατειών ενημέρωσης που να καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα, καθώς και η περιορισμένη πρόσβαση σε χρήσιμες πληροφορίες και υλικό κατάρτισης (Σιδεράτου, 2011).

Επιπλέον το 25% των κονδυλίων της Ε.Ε. για το χρονικό διάστημα 2007-2013 προορίζονταν για περιβαλλοντικές επενδύσεις στη χώρα, ωστόσο οι οικολογικές δαπάνες της Ελλάδας παραμένουν κάτω από το 1% του ΑΕΠ, ποσοστό πολύ χαμηλότερο σε σχέση με άλλες χώρες της Ε.Ε. Αυτό υποδεικνύει ότι οι ευκαιρίες για την εξάπλωση της πράσινης επιχειρηματικότητας δεν έχουν εκμεταλλευτεί πλήρως (Ατματζάκη, 2022).

Αν και οι ελληνικές επιχειρήσεις αναγνωρίζουν τη σημασία της ανάπτυξης προϊόντων και διαδικασιών που μειώνουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, η υπεράσπιση του περιβάλλοντος δεν φαίνεται να αποτελεί την κύρια κινητήρια δύναμη πίσω από τις στρατηγικές τους. Η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι πιο έντονα αναπτυγμένη στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ), οι οποίες αποτελούν το 99% των επιχειρήσεων στην Ε.Ε. και απασχολούν τα δύο τρίτα του εργατικού δυναμικού. Η Ε.Ε. έχει υιοθετήσει ένα μοντέλο πράσινης ανάπτυξης που προάγει τη μετάβαση σε βιώσιμες πρακτικές τόσο στην παραγωγή όσο και στις υπηρεσίες (Ατματζάκη, 2022).

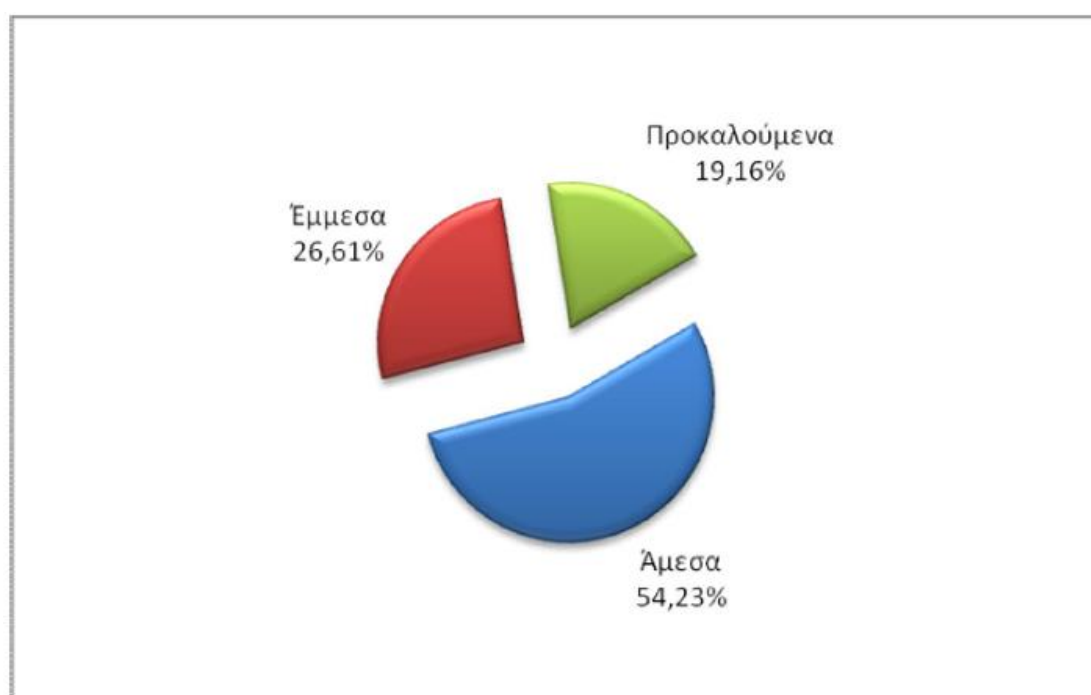
Επιπρόσθετα η επίδραση των «πράσινων επενδύσεων» στην οικονομία αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την ανάπτυξη ενός οικονομικού συστήματος, καθώς δείχνει το επιπλέον προϊόν που επίκειται να προκύψει σε κάθε τομέα ή κλάδο δραστηριότητας. Η ανάλυση του καταμερισμού αυτού του επιπρόσθετου προϊόντος στους διάφορους οικονομικούς τομείς κρίνεται κρίσιμη, προκειμένου να εντοπιστούν οι τομείς εκείνοι, που αναμένονται να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στο μέλλον. Η διάρθρωση των επενδύσεων στους διάφορους τομείς επιδρά στα άμεσα αποτελέσματα, καθώς και στις έμμεσες επιπτώσεις, που σχετίζονται με το προϊόν που παράγεται έμμεσα, μέσω των διακλαδικών αλληλεξαρτήσεων (Λάλας *et al.*, 2011).

Η ανάλυση των «πράσινων επενδύσεων» στην οικονομία, όπως αναφέρεται από τους Λάλας *et al.* (2011), εστιάζει στην καταγραφή των επιπτώσεων αυτών των επενδύσεων σε διάφορους τομείς της οικονομίας. Αυτές οι επιπτώσεις αναλύονται σε τρία επίπεδα, την άμεση επίδραση, την έμμεση επίδραση και την προκαλούμενη δράση. Αναλυτικότερα:

- ❖ **Άμεση Συμβολή:** Αφορά την παραγωγή και διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών που είναι φιλικά και οικολογικά και μειώνουν τις αρνητικές συνέπειες στο οικοσύστημα. Παράδειγμα αποτελούν οι επενδυτικές κινήσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, που αυξάνουν την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας χωρίς εκπομπές ρύπων.
- ❖ **Έμμεση Συμβολή:** Εκτός από την άμεση παραγωγή, οι πράσινες επιχειρήσεις ενισχύουν και άλλους τομείς, όπως τη βιομηχανία κατασκευών, τις μεταφορές και τις υπηρεσίες ανακύκλωσης, που επωφελούνται από τη μετάβαση σε πιο βιώσιμες μεθόδους παραγωγής και λειτουργίας.

Ο στόχος αυτής της ανάλυσης είναι η κατανόηση της επιρροής των πράσινων επενδύσεων στην παραγωγή και την οικονομική ανάπτυξη συνολικά, καθώς και πώς οι διαφορετικοί τομείς της οικονομίας ανταποκρίνονται σε αυτές τις επενδύσεις.

Η άμεση επίδραση αφορά τις επενδύσεις που συνδέονται άμεσα με τους κλάδους που επωφελούνται από τις πράσινες επενδύσεις. Τα αποτελέσματα σύμφωνα με το Σχήμα 1 δείχνουν ότι το 54,23% του παραγόμενου προϊόντος προέρχεται από τα άμεσα αποτελέσματα των επενδύσεων, ενώ το 26,61% προέρχεται από τα έμμεσα αποτελέσματα και το 19,16% από τα προκαλούμενα αποτελέσματα. Η ανάλυση αυτή δείχνει ότι οι κλάδοι με τις μεγαλύτερες επιπτώσεις είναι οι τομείς της κατασκευής, των μηχανημάτων και των υπηρεσιών ακινήτων (Λάλας *et al.*, 2011).

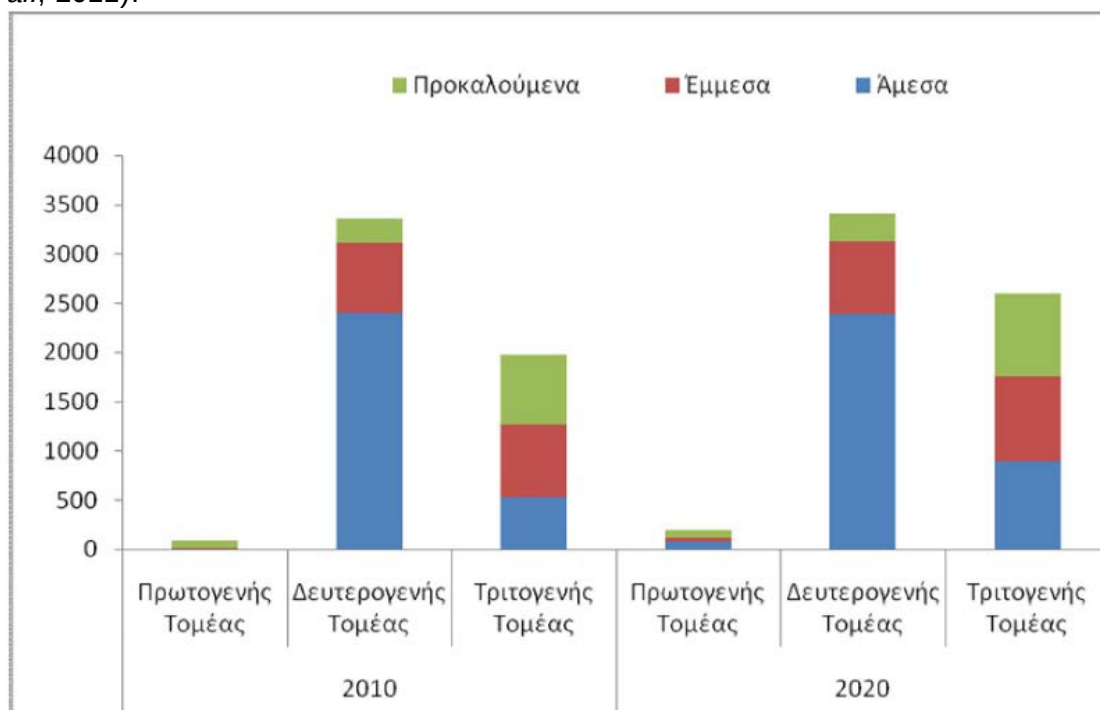

Γράφημα 1: Ποσοστιαία κατανομή του συνολικού παραγόμενου προϊόντος της Φάσης Α (ΜΕ), Πηγή: (Λάλας *et al.*, 2011).

Στο Γράφημα 2 απεικονίζονται τα αποτελέσματα που έχουν οι επενδύσεις στο προϊόν για το 2010 και το 2020, ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα άμεσα αποτελέσματα στο προϊόν αντιστοιχούν στο ποσό των επενδύσεων. Ωστόσο, τα έμμεσα αποτελέσματα διαφέρουν ανά κλάδο. Για τον πρωτογενή, τα έμμεσα αποτελέσματα αντιστοιχούν σε ποσοστό 13,9% για το έτος 2010 και ανέρχεται σε ποσοστό 15,8% για το έτος 2020. Στον δευτερογενή τομέα, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 21,2% για το 2010 και μόλις 21,7% για το 2020, ενώ για τον τριτογενή τομέα, τα ποσοστά ανέρχονται στο 37% το έτος 2010 και ποσοστό 33,3% για το 2020. Αυτή η διαφοροποίηση οφείλεται στην ένταση των διακλαδικών σχέσεων μεταξύ των τομέων. Στον τριτογενή τομέα, οι ισχυρότερες διακλαδικές σχέσεις οδηγούν σε μεγαλύτερη αύξηση του προϊόντος (Λάλας *et al.*, 2011).

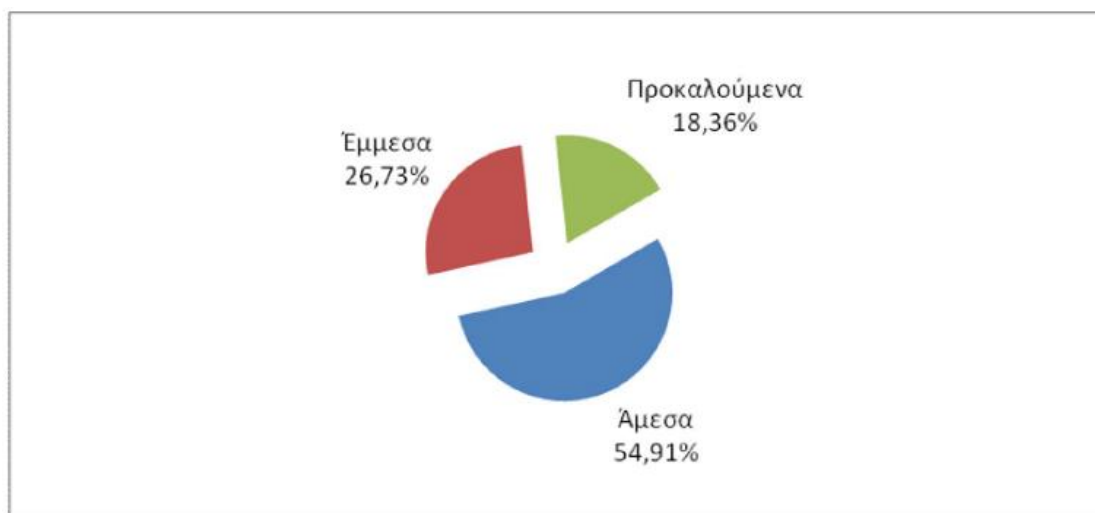
Αναλόγως, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις και στα προκαλούμενα αποτελέσματα. Για όλη την οικονομία, τα προκαλούμενα αποτελέσματα αντιστοιχούν στο 18,8% των συνολικών το 2010 και στο 18,3% το 2020. Για τον πρωτογενή τομέα, τα ποσοστά αυτά είναι 79,1% το 2010 και 40,8% το 2020, για τον δευτερογενή τομέα 7,2% το

έτος 2010 και για το 2020 το ποσοστό ανέρχεται στο 8,3%, ενώ για τον τριτογενή τομέα είναι μόλις το 35,8% για το 2010 και φτάνει το 32,2% το έτος 2020. Η διαφοροποίηση αυτή αποδίδεται στον τρόπο με τον οποίο η καταναλωτική ζήτηση των νοικοκυριών κατευθύνεται κυρίως προς τον τριτογενή κλάδο και λιγότερο προς τον πρωτογενή κλάδο, ενώ υπάρχει περιορισμός της σύνδεσης των νοικοκυριών με τα προϊόντα της μεταποίησης, σε σχέση με τα προϊόντα του τριτογενή τομέα (Λάλας *et al.*, 2011).

Γράφημα 2: Το συνολικό προϊόν κατά τομέα της οικονομίας για την Πρώτη Φάση (ΜΕ), Πηγή: (Λάλας *et al.*, 2011)

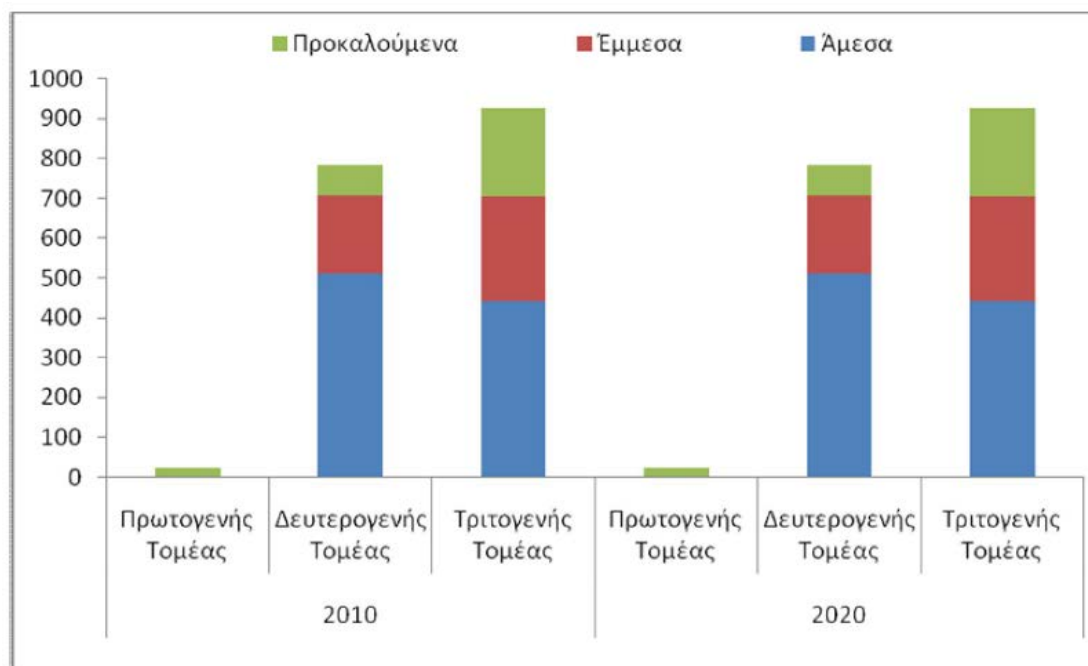
Η έμμεση επίδραση εξετάζει τις έμμεσες και προκαλούμενες επιπτώσεις, δηλαδή τις συνέπειες που προκύπτουν από τις διακλαδικές σχέσεις μεταξύ των τομέων. Σε αυτή τη φάση, το προϊόν που παράγεται παραμένει σταθερό καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου και κατανεμημένο ως εξής: 54,91% προέρχεται από τις άμεσες επενδύσεις, 26,73% από τις έμμεσες και 18,63% από τις προκαλούμενες (Λάλας *et al.*, 2011).

Γράφημα 3: Ποσοστιαία κατανομή του συνολικού παραγόμενου προϊόντος της Φάσης Β (Μ€), Πηγή: (Λάλας *et al.*, 2011)

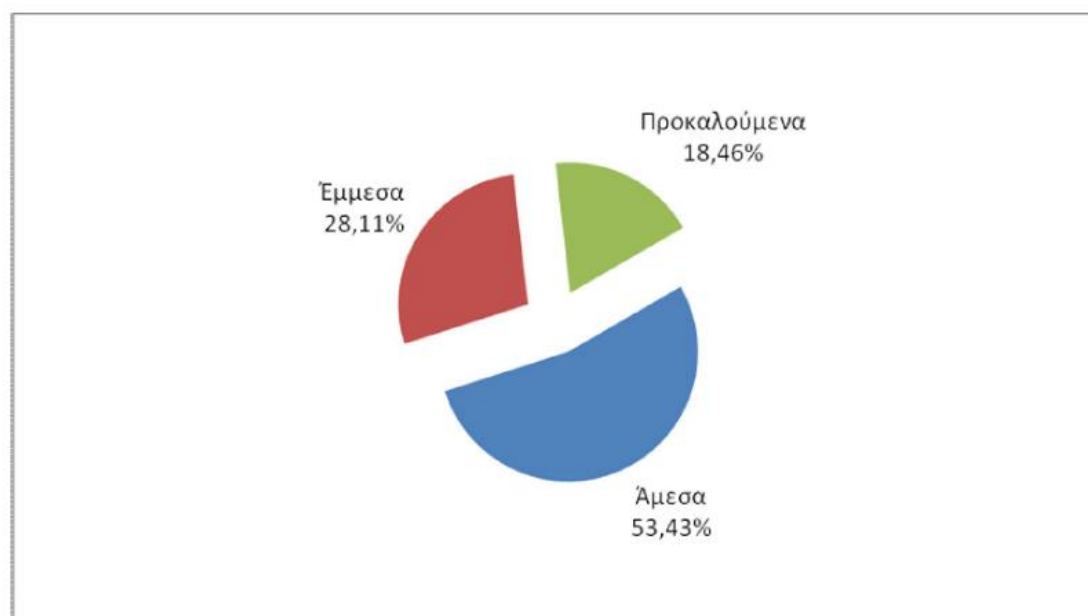
Στο Γράφημα 4 απεικονίζονται τα αποτελέσματα στο προϊόν για τα έτη 2010 και 2020, κατανεμημένα ανά οικονομική δραστηριότητα. Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως, σε αυτή την περίπτωση εξετάζονται τα έμμεσα και προκαλούμενα αποτελέσματα. Αναλυτικά, για τον πρωτογενή κλάδο, τα έμμεσα αποτελέσματα αντιπροσωπεύουν μόλις το 8,37% των καθολικών, για τον δευτερογενή το ποσοστό είναι 25,21%, και για τον τριτογενή το ποσοστό είναι 33,3%. Η αντίθεση αυτή προκαλείται εξαιτίας της έντασης των διακλαδικών αλληλεξαρτήσεων των τομέων, με τον τριτογενή τομέα να εμφανίζει τις ισχυρότερες διασυνδέσεις, γεγονός που αποτυπώνεται στο υψηλότερο ποσοστό του έμμεσου προϊόντος (Λάλας *et al.*, 2011).

Παρόμοια διαφοροποίηση παρατηρείται και στα προκαλούμενα αποτελέσματα. Στον πρωτογενή κλάδο, τα προκαλούμενα αποτελέσματα ανέρχονται στο 91,63% των καθολικών, ενώ στον δευτερογενή το ποσοστό είναι 9,62% και στον τριτογενή το ποσοστό ανέρχεται στο 23,88%. Η διαφοροποίηση αυτή συνδέεται με την κατεύθυνση της καταναλωτικής ζήτησης, η οποία είναι σε μεγάλο βαθμό στραμμένη προς τον τριτογενή τομέα και σε μικρότερο βαθμό προς τον πρωτογενή. Ταυτόχρονα, εντοπίζεται περιορισμός της σύνδεσης των νοικοκυριών με τα προϊόντα του δευτερογενούς τομέα εν συγκρίσει με τον τριτογενή (Λάλας *et al.*, 2011).

Γράφημα 4: Το καθολικό προϊόν ανά τομέα της οικονομίας για τη Δεύτερη Φάση (Μ€), Πηγή: (Λάλας *et al.*, 2011)

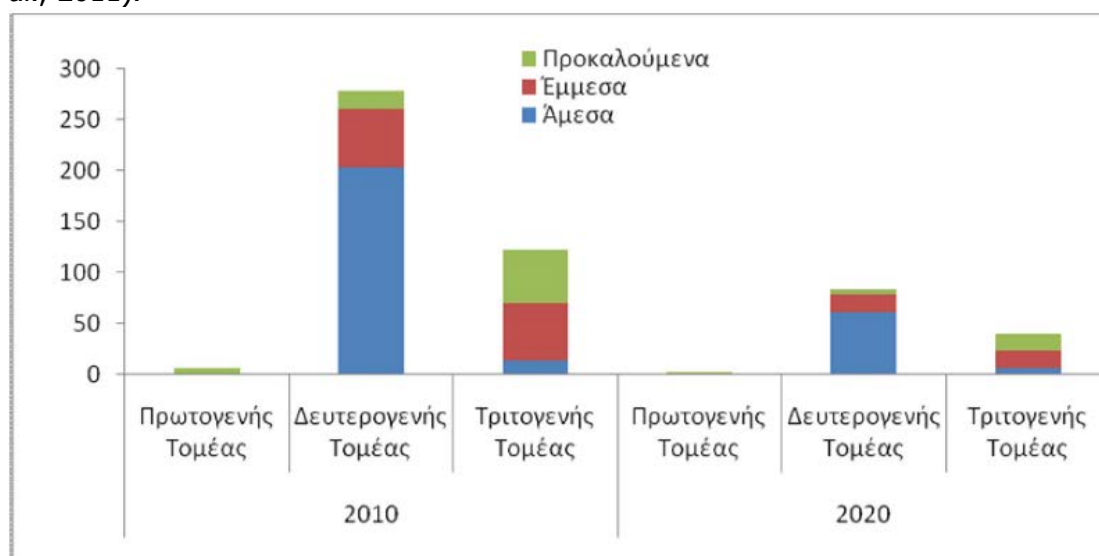
Η τελευταία φάση εξετάζει τις συνέπειες των μειωμένων επενδύσεων, σύμφωνα με το Γράφημα 5 το προϊόν που παράγεται είναι καταμερισμένο ως εξής: 53,43% προέρχεται από τις άμεσες επενδύσεις, 28,11% από τις έμμεσες και 18,46% από τις προκαλούμενες, (Λάλας *et al.*, 2011).

Γράφημα 5: Ποσοστιαίος καταμερισμός του ολικού παραγόμενου προϊόντος της Τρίτης Φάσης (Μ€), Πηγή: (Λάλας *et al.*, 2011).

Παρακάτω (στο γράφημα 6) ακολουθούν τα αποτελέσματα του προϊόντος για τα έτη 2010 και 2020, κατανεμημένα σύμφωνα με τους διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, τα άμεσα οφέλη αντιστοιχούν με το ύψος της επένδυσης που υλοποιήθηκε. Επιπλέον διαπιστώθηκε πως τα έμμεσα οφέλη ποικίλλουν ανά κλάδο. Ειδικότερα, τα έμμεσα οφέλη στον πρωτογενή κλάδο αποτελούν μόλις το 11,86% του συνόλου για το έτος 2010 και το 13,55% το έτος 2020, ενώ στον δευτερογενή τομέα τα ποσοστά φτάνουν το 20,78% το έτος 2010 και 21,03% το 2020. Για τον τριτογενή τομέα, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 45,72% το 2010 και 43,47% το 2020. Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται στη διαφορετική ένταση των διακλαδικών αλληλεξαρτήσεων ανάμεσα στους τομείς, με τον τριτογενή να έχει τις πιο ισχυρές σχέσεις, κάτι που φαίνεται και στο μεγαλύτερο ποσοστό του επιπλέον προϊόντος που παράγεται (Λάλας *et al.*, 2011).

Η ίδια διαφοροποίηση παρατηρείται και στα προκαλούμενα αποτελέσματα. Στον πρωτογενή τομέα, το ποσοστό τους ανέρχεται στο 88,14% για το έτος 2010 και 86,45% για το 2020, στον δευτερογενή τομέα είναι 6,4% το 2010 και 6,5% το 2020, ενώ στον τριτογενή τομέα είναι 42,78% το 2010 και 40,14% το 2020. Αυτή η διαφοροποίηση προκύπτει από την κατεύθυνση της ζήτησης καταναλωτικών αγαθών, η οποία βαδίζει περισσότερο προς τον τριτογενή τομέα και λιγότερο προς τον πρωτογενή. Επίσης, η άμεση σύνδεση των νοικοκυριών με τα προϊόντα του δευτερογενούς τομέα είναι περιορισμένη σε σχέση με τον τριτογενή τομέα (Λάλας *et al.*, 2011).

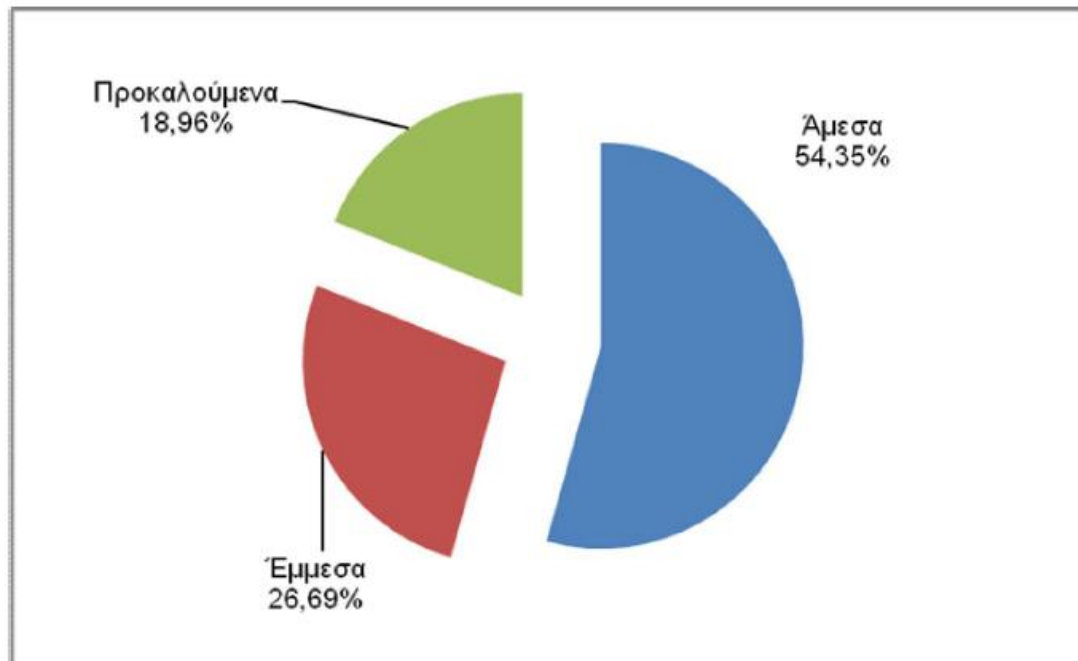

Γράφημα 6: Το καθολικό προϊόν ανά τομέα της οικονομίας για τη Τρίτη Φάση (Μ€), Πηγή: (Λάλας *et al.*, 2011).

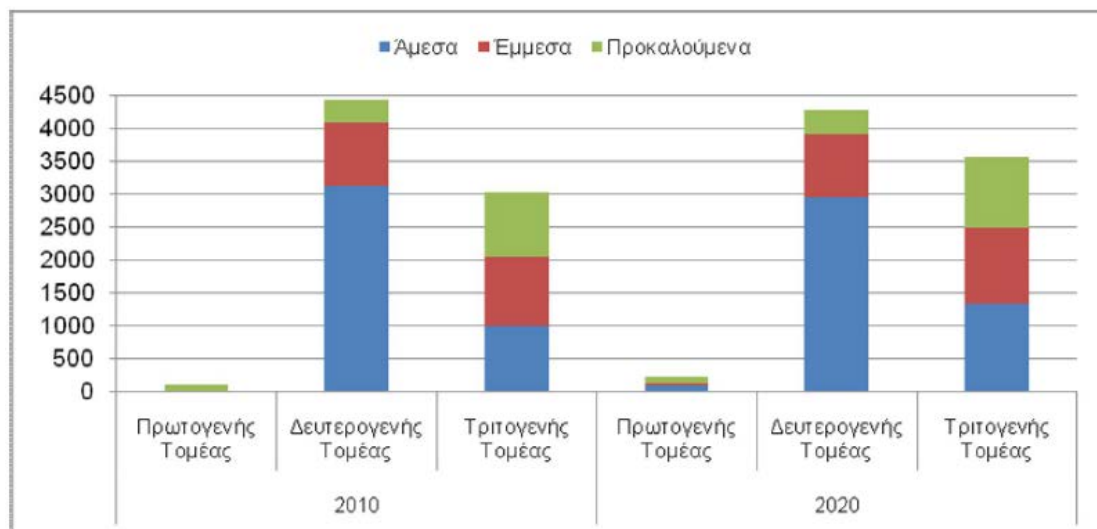
Αθροίζοντας τα αποτελέσματα των τριών φάσεων, η συνολική ανάλυση δείχνει ότι το προϊόν της οικονομίας αυξάνεται κατά 6,63% από το 2010 έως το 2020. Οι κλάδοι που συνεισφέρουν περισσότερο στην παραγωγή είναι οι κατασκευές, οι υπηρεσίες ακινήτων, οι μηχανές και ο εξοπλισμός, και οι υπηρεσίες χονδρικής και λιανικής πώλησης. Η διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων κατά τομέα εξαρτάται από την ένταση των διακλαδικών σχέσεων, με τον τριτογενή τομέα να έχει τις ισχυρότερες επιπτώσεις λόγω των πιο ισχυρών διασυνδέσεων.

Η αναλυτική κατανομή και η ποσοτική αποτύπωση των αποτελεσμάτων δείχνουν τη σημασία των πράσινων επενδύσεων στη δημιουργία νέου προϊόντος και τη συμβολή

τους στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ παράλληλα αναδεικνύουν τις διαφοροποιήσεις ανά τομέα.

Γράφημα 7: Ο ποσοστιαίος καταμερισμός του συνολικού παραγόμενου προϊόντος του κύριου σεναρίου (Μ€), Πηγή : (Λάλας et al., 2011)

Γράφημα 8: Το καθολικό προϊόν κατά τομέα της οικονομίας για τη Πρώτη Φάση (Μ€), Πηγή : (Λάλας et al., 2011).

Εν κατακλείδι, η εφαρμογή πολιτικών που ενισχύουν την πράσινη επιχειρηματικότητα είναι απαραίτητη για την ενδυνάμωση της συμβολής της στο ΑΕΠ. Ορισμένες από τις βασικές πολιτικές που μπορούν να ενισχύσουν τη πράσινη ανάπτυξη περιλαμβάνουν:

- ❖ **Στρατηγικές Επενδύσεων και Κινήτρων:** Δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για πράσινες επενδύσεις, μέσω επιδοτήσεων, φορολογικών κινήτρων και άλλων ενισχύσεων.

- ❖ **Εκπαίδευση και Καινοτομία:** Επένδυση στην έρευνα και την εκπαίδευση σε πράσινες τεχνολογίες και επιχειρηματικότητα, προκειμένου να ενισχυθεί η παραγωγή και η εφαρμογή καινοτόμων λύσεων.
- ❖ **Δημόσιες Συνεργασίες:** Ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την ενίσχυση της πράσινης ανάπτυξης και την προώθηση βιώσιμων υποδομών

Η ανάλυση των στοιχείων δείχνει ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα έχει αρχίσει να ενσωματώνεται σταδιακά στην ευρύτερη οικονομική δραστηριότητα. Βασικοί τομείς στους οποίους καταγράφεται αυτή η συμμετοχή είναι οι επενδυτικές κινήσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, οι παρεμβάσεις για την ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων και οι τεχνολογίες διαχείρισης αποβλήτων και ανακύκλωσης. Παρόλο που παρατηρείται αυξανόμενο ενδιαφέρον για τέτοιες δραστηριότητες, η συνολική τους συνεισφορά στο ΑΕΠ της χώρας παραμένει περιορισμένη και δεν αντανakλά πλήρως το δυναμικό του τομέα.

Η συμμετοχή της πράσινης επιχειρηματικότητας στην οικονομία, αν και ενισχύεται, παραμένει χαμηλότερη σε σύγκριση με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει πως, παρά τις υπάρχουσες δυνατότητες, η αξιοποίηση των πράσινων λύσεων από τις επιχειρήσεις – και κυρίως από τις μικρομεσαίες – παραμένει σε χαμηλά επίπεδα. Ειδικότερα, εντοπίζεται σημαντική αδυναμία στη χρήση διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων, κάτι που σχετίζεται με την έλλειψη κατάλληλης πληροφόρησης, αλλά και με την απουσία εξειδικευμένων δεξιοτήτων.

Ερμηνεύοντας τα παραπάνω, γίνεται φανερό ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα εξακολουθεί να είναι ένας τομέας με ανεκμετάλλευτες δυνατότητες. Οι υπάρχουσες επενδύσεις δεν αρκούν για να μετασχηματίσουν την οικονομία, όσο απουσιάζει μια συνεκτική στρατηγική που να ενισχύει την εφαρμογή καινοτόμων, περιβαλλοντικά φιλικών λύσεων. Η προοπτική ανάπτυξης υπάρχει, ωστόσο για να μεταφραστεί σε μετρήσιμη συμβολή στο ΑΕΠ απαιτούνται πιο στοχευμένα μέτρα, θεσμική απλοποίηση και ουσιαστική υποστήριξη των επιχειρήσεων που επιλέγουν τον πράσινο μετασχηματισμό.

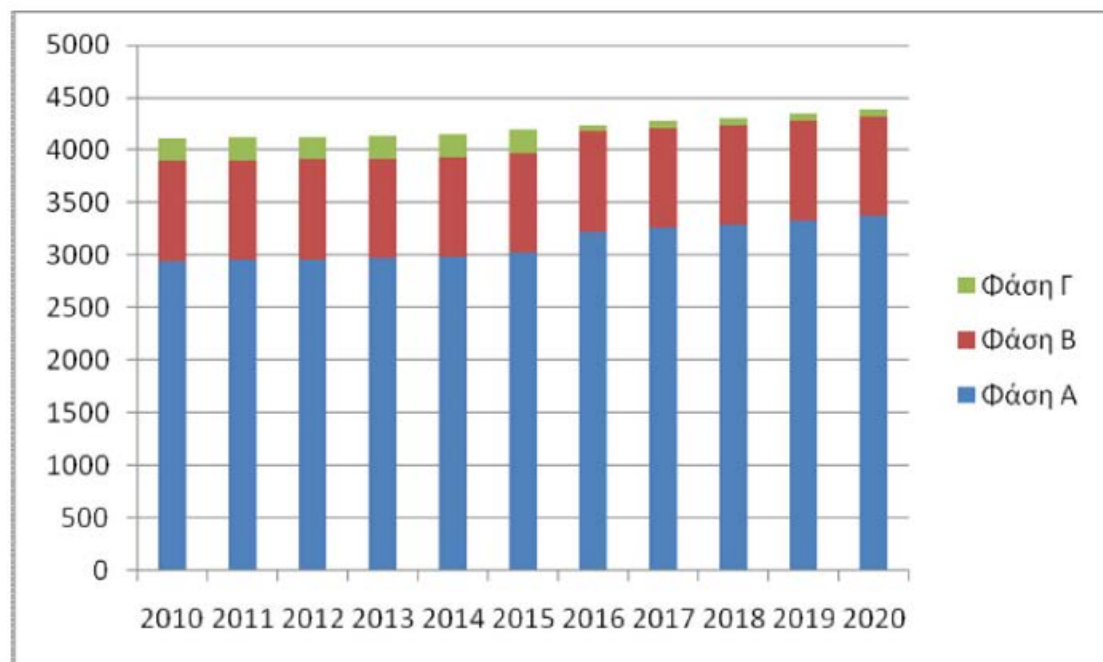
5.2 Η απασχόληση της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

Κατά την περίοδο 2010-2020, οι «πράσινες επενδύσεις» στην Ελλάδα αποτέλεσαν βασικό εργαλείο για τη μεταστροφή σε ένα πιο βιώσιμο οικονομικό πρότυπο, επιφέροντας παράλληλα σημαντικές αλλαγές στον τομέα της απασχόλησης. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, οι συνολικές νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν ανέρχονται σε 97.464 ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης, καταμεμημένες σε άμεση (55,14%), έμμεση (23,07%) και προκαλούμενη (21,79%) απασχόληση. Οι επενδύσεις αυτές κυμάνθηκαν μεταξύ 4,1 και 4,4 δισεκατομμυρίων ευρώ ετησίως, παρουσιάζοντας μια σταθερή αυξητική τάση, με συνολική μεταβολή της τάξης του 6,70% έως το 2020 (Λάλας et al., 2011).

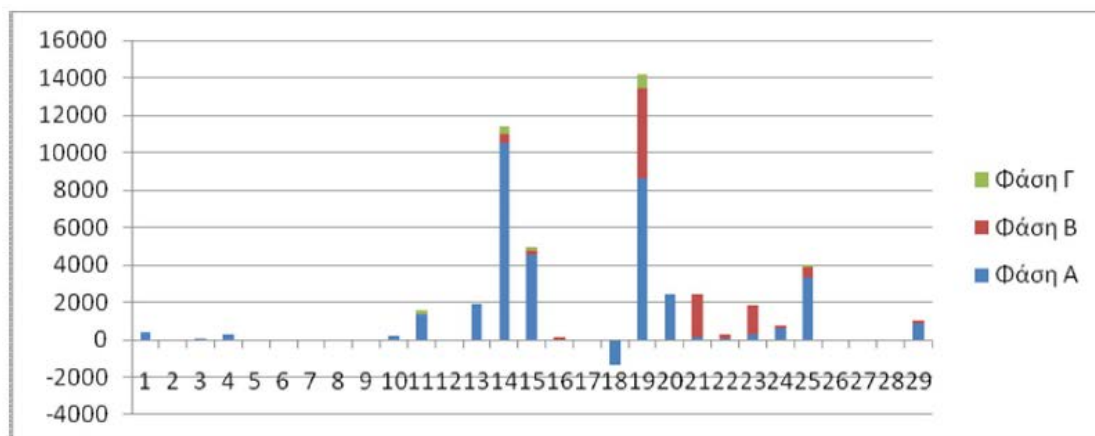
Ωστόσο οι επιπτώσεις των «πράσινων επενδύσεων» στην απασχόληση υπήρξαν ιδιαίτερα σημαντικές, καθώς η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας σε συνθήκες υψηλής ανεργίας συνέβαλε στη συνολική οικονομική ανάκαμψη. Η απασχόληση που προέκυψε διακρίνεται σε άμεση, η οποία αφορά τις θέσεις εργασίας που διαμορφώνονται στους κλάδους που υλοποιούν τις επενδύσεις, σε έμμεση, που σχετίζεται με τις θέσεις στους κλάδους που συνδέονται με τις επενδύσεις, και σε προκαλούμενη, η οποία αφορά τη δημιουργία θέσεων λόγω της αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματος στην οικονομία. Η τεχνολογική διάρθρωση των επενδύσεων και η παραγωγικότητα της εργασίας ανά

κλάδο καθόρισαν επίσης το εύρος της απασχόλησης, με κλάδους χαμηλότερης παραγωγικότητας να απαιτούν περισσότερη εργασία και κλάδους με έντονες διακλαδικές σχέσεις να παράγουν ισχυρότερα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην οικονομία (Λάλας et al., 2011).

Η αξιολόγηση της συνολικής εικόνας των «πράσινων επενδύσεων» στην Ελλάδα την περίοδο 2010-2020 καταδεικνύει τη σημαντική συμβολή τους τόσο στην προβολή της βιώσιμης ανάπτυξης όσο και στη γένεση θέσεων εργασίας. Ωστόσο, η διαφοροποιημένη πορεία των επενδύσεων ανά φάση και τομέα αναδεικνύει την ανάγκη για πιο στοχευμένες πολιτικές, που θα διασφαλίζουν την ισόρροπη κατανομή των οφελών σε όλους τους παραγωγικούς τομείς. Επιπλέον, το γεγονός ότι ορισμένοι κλάδοι, όπως η ηλεκτρική ενέργεια και το νερό, κατέγραψαν αρνητικές επιπτώσεις λόγω μείωσης της κατανάλωσης, υπογραμμίζει την ανάγκη για πιο προσεκτική σχεδίαση των παρεμβάσεων, προκειμένου να αποφευχθούν αρνητικές παρενέργειες.

Γράφημα 9: Οι προγραμματισμένες επενδύσεις στο κύριο σενάριο της πράσινης οικονομίας, σε Μ€ (2010-2020), Πηγή : (Λάλας et al., 2011)

Γράφημα 10: Οι «πράσινες επενδύσεις» στο υπό εξέταση σενάριο κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (2010-2020), Πηγή : (Λάλας et al., 2011)

Επιπρόσθετα η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (HDB) διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στον πράσινο μετασχηματισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στην υποστήριξη της ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), η τράπεζα συνέβαλε στην ενίσχυση της απασχόλησης και στην ποιοτική αναβάθμιση του παραγωγικού υποδείγματος της χώρας (Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, 2024).

Ο δείκτης GTR (Green Transition Ratio), που αναπτύχθηκε από το IOBE, δείχνει ότι το 90% των δανείων της HDB κατευθύνονται σε τομείς με ισχυρούς δεσμούς προς την πράσινη μετάβαση, ενώ το 55% των δανείων αφορά δραστηριότητες που αποτελούν κορυφαίες προτεραιότητες για την πράσινη ανάπτυξη (Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, 2024).

Αναφορικά με την οικονομική συμβολή, η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα είχε θετική επίδραση στο ΑΕΠ της χώρας, προσφέροντας 8,5 δισεκατομμύρια ευρώ και στηρίζοντας τη δημιουργία ή τη διατήρηση 280.000 θέσεων εργασίας την περίοδο 2019-2022. Στηριζόμενες από την HDB, επιχειρήσεις δημιουργούν 33 θέσεις εργασίας για κάθε 1 εκατομμύριο ευρώ χρηματοδότησης (Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, 2024).

Η HDB έχει επίσης ενεργό ρόλο στην ενίσχυση της μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας μέσω του προγράμματος «Πράσινα Συγχρηματοδοτούμενα Δάνεια», το οποίο διαθέτει προϋπολογισμό 415 εκατομμυρίων ευρώ και υποστηρίζει έργα σε τομείς όπως η Πράσινη Κινητικότητα, η Εξοικονόμηση Ενέργειας και η Παραγωγή Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές. Αυτό επιτρέπει στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να επενδύσουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, μειώνοντας τις εκπομπές αερίων και το ενεργειακό κόστος (Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, 2024).

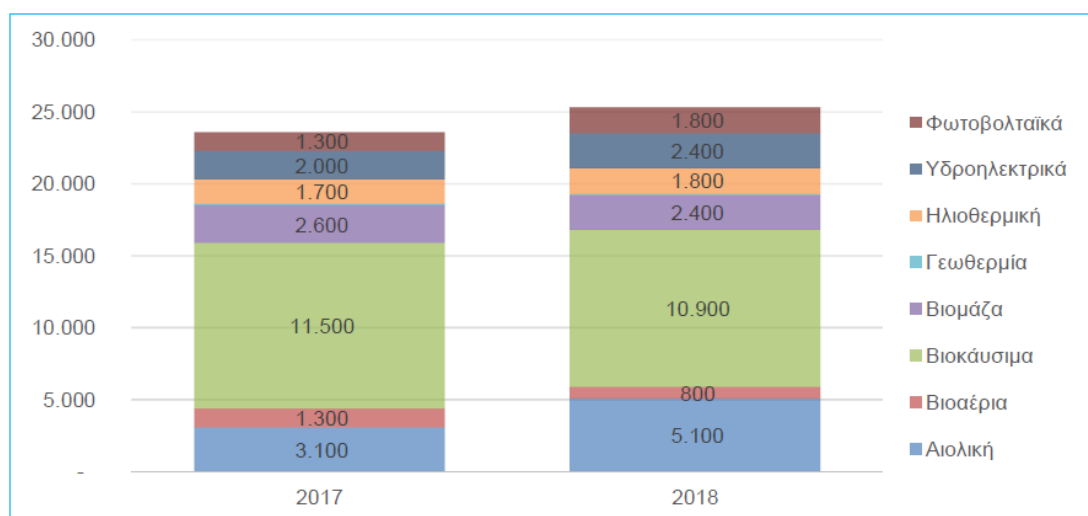
Σύμφωνα με τα στοιχεία του IOBE, περισσότερο από το 56% των θέσεων εργασίας που στηρίχθηκαν από τα χρηματοδοτικά προγράμματα της HDB αφορούν επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών κάτω από 10 εκατομμύρια ευρώ, ενώ το 33% των θέσεων αφορά επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών κάτω από 2 εκατομμύρια ευρώ (Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, 2024).

Επιπλέον, η δράση της HDB συμβάλλει στην μεγέθυνση του εισοδήματος των εργαζομένων και στην ενδυνάμωση των εσόδων του Δημοσίου. Συγκεκριμένα, την περίοδο 2019-2022 δημιουργήθηκε 5,2 δισεκατομμύρια ευρώ σε εισόδημα για τους εργαζόμενους, ενώ το Δημόσιο εισέπραξε 3,4 δισεκατομμύρια ευρώ μέσω φόρων και

ασφαλιστικών εισφορών. Ο Γιώργος Ζαββός, Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της HDB, επεσήμανε ότι η τράπεζα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της πράσινης ανάπτυξης και της βιώσιμης οικονομικής πολιτικής της χώρας (Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, 2024).

Επιπροσθέτως με τη συνεχιζόμενη στήριξη στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και την πράσινη μετάβαση, η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα παραμένει κρίσιμος πυλώνας της αναπτυξιακής πορείας της Ελλάδας (Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, 2024).

Ακόμη οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) συνέβαλαν άμεσα ή έμμεσα στη δημιουργία 25.300 θέσεων εργασίας το 2018, σύμφωνα με εκτιμήσεις του EurObserver. Η συγκεκριμένη αύξηση των θέσεων εργασίας, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ανήλθε σε 1.700 θέσεις Σχήμα 22 (ΣΕΒ, 2021).

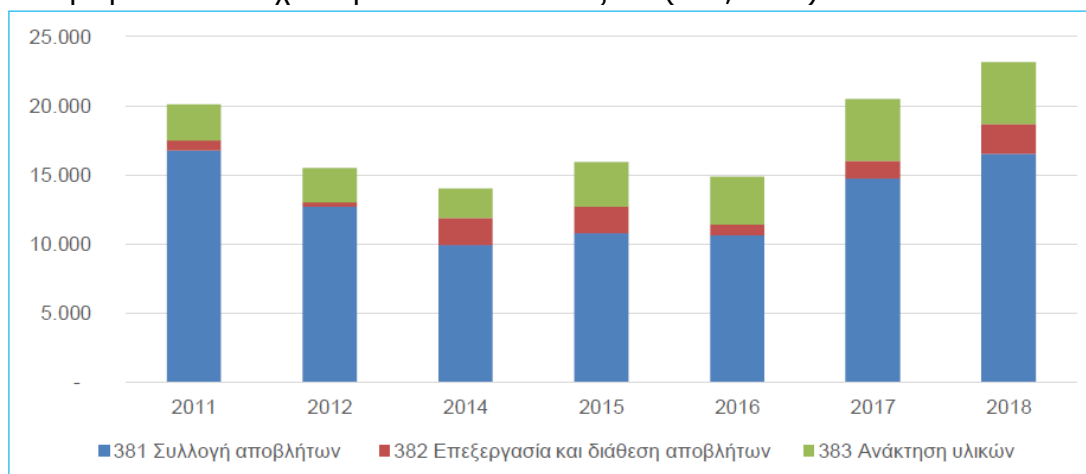
Γράφημα 11: Απασχόληση σε ΑΠΕ (άμεση και έμμεση), Πηγή : (ΣΕΒ, 2021)

Οι συντάκτες του ΕΣΕΚ υπολογίζουν πως οι καθολικές επενδύσεις στην ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ για την περίοδο 2020-2030 θα συμβάλουν με πάνω από 12 δισεκατομμύρια ευρώ στην εγχώρια προστιθέμενη αξία κατά τη περίοδο της λειτουργίας τους, ενώ παράλληλα θα διαμορφώσουν περίπου 37.000 θέσεις εργασίας, άμεσες και έμμεσες, μέσα σε 25 χρόνια. Χρησιμοποιώντας δεδομένα από προηγούμενη μελέτη του Greek Energy Forum για τα πλεονεκτήματα από τις επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), υπολογίστηκε ο αντίκτυπος της υλοποίησης των στόχων του ΕΣΕΚ σχετικά με την εγκατεστημένη ισχύ σε τέσσερις βασικές τεχνολογίες ΑΠΕ (Πίνακας 1). Όπως φαίνεται, αναμένεται να δημιουργηθούν περίπου 24.000 μόνιμες θέσεις εργασίας μεταξύ 2020 και 2030. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι υπολογισμοί αυτοί βασίζονται σε «συντηρητικούς» παράγοντες, που λαμβάνουν υπόψη τη μικρή συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων στην κατασκευή εξοπλισμού για ΑΠΕ (ΣΕΒ, 2021).

	Εργατοέτη /MWP*	Εγκατεστημένη ισχύς 2020 (GW)	Στόχος ΕΣΕΚ (2030) (GW)	Υπόλοιπο για επίτευξη στόχου	Νέες θέσεις πλήρους απασχόλησης 2020-2030
Αιολικά	19,4	3,6	7,0	3,4	6.596
Βιομάζα	43,2	0,1	0,3	0,2	864
Υδροηλεκτρικά	16,2	3	4	1	486
Φωτοβολταϊκά	33,5	3	8	5	15.745
Σύνολο	-	10,1	18,7		23.691

Πίνακας 1:Εκτιμώμενες νέες θέσεις εργασίας στις ΑΠΕ από την εκπλήρωση των στόχων του ΕΣΕΚ, Πηγή: (ΣΕΒ, 2021)

Ο τομέας που θα δεχτεί άμεση επίδραση από την προώθηση της κυκλικής οικονομίας είναι ο κλάδος «38. Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών». Όπως φαίνεται στο Γράφημα 12, το 2018 ο συγκεκριμένος κλάδος απασχολούσε συνολικά 23.162 άτομα, με τη μεγαλύτερη πλειοψηφία να εργάζεται στη συλλογή αποβλήτων. Παρά τις διακυμάνσεις στην απασχόληση του κλάδου μεταξύ 2011 και 2018, η δραστηριότητα ανάκτησης υλικών παρουσίασε σημαντική αύξηση, με τον αριθμό των απασχολούμενων να διπλασιάζεται (ΣΕΒ, 2021).

Γράφημα 12:Απασχόληση στους κλάδους συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων, ανάκτηση υλικών, Πηγή: (ΣΕΒ, 2021)

Σύμφωνα με ορισμένες αξιολογήσεις, η πλήρης εκτέλεση της νομοθεσίας για τη διαχείριση αποβλήτων στην Ελλάδα αναμένεται να ενισχύσει τον ετήσιο κύκλο εργασιών του κλάδου διαχείρισης αποβλήτων και ανακύκλωσης κατά 1,8 δισεκατομμύρια ευρώ και να σχηματίσει πάνω από 15.900 νέες θέσεις εργασίας. Ορισμένες από αυτές τις θέσεις θα προκύψουν μέσω της μετάβασης εργαζομένων από τη διαδικασία ταφής αποβλήτων σε δραστηριότητες επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης. Επιπλέον, η εφαρμογή του κυκλικού οικονομικού μοντέλου αναμένεται να έχει αντίκτυπο και σε διάφορους κλάδους της μεταποίησης (ΣΕΒ, 2021).

Κλείνοντας η πράσινη μετάβαση θα επιφέρει σημαντικές ποιοτικές αλλαγές στα επαγγελματικά πεδία. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι από τα 87 κρίσιμα επαγγέλματα που είχε εντοπίσει μία μελέτη του ΣΕΒ το 2013, τα 19 εξ αυτών μπορούν να θεωρηθούν «πράσινα επαγγέλματα», δηλαδή επαγγέλματα που έχουν αποκλειστικά περιβαλλοντικό χαρακτήρα (ΣΕΒ, 2021). Στην Ελλάδα, ο τομέας των «πράσινων» επαγγελμάτων περιλαμβάνει κρίσιμους ρόλους, όπως ο Ειδικός Αντιρρύπανσης, ο Σύμβουλος Βιομηχανικής Συμβίωσης σε περιβαλλοντικά θέματα, ο Τεχνικός Φωτοβολταϊκών Συστημάτων, ο Μηχανικός Κατασκευών με εξειδίκευση στη Διαχείριση Ενέργειας και ο Αρχιτέκτονας Βιοκλιματικής Δόμησης. Ειδικότερα, επαγγέλματα που

σχετίζονται με την ανακύκλωση, τη διαχείριση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος θεωρούνται «πράσινα». Ωστόσο, είναι επίσης σημαντικό ότι άλλα 31 επαγγέλματα ενσωματώνουν πράσινες δεξιότητες και καθήκοντα, όπως ο οικολογικός σχεδιασμός, η αξιολόγηση των αρνητικών περιβαλλοντικών συνεπειών, η πιστοποίηση οικολογικών προτύπων και η εκτίμηση της ενεργειακής απόδοσης των κτισμάτων, καθώς και η συμμόρφωση με την περιβαλλοντική νομοθεσία (ΣΕΒ, 2021).

Συμπερασματικά, βάσει της μελέτης που αναλύθηκε, η χρονική περίοδος 2010-2020 στην Ελλάδα μπορεί να χαρακτηριστεί από σημαντικές «πράσινες επενδύσεις» που συνέβαλαν στην επίτευξη ενός βιώσιμου οικονομικού μοντέλου και στην ενίσχυση της απασχόλησης. Οι επενδύσεις στον τομέα της πράσινης οικονομίας, με κύριες αφετηρίες την ανάπτυξη Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και την προώθηση της κυκλικής οικονομίας, όχι μόνο συνέβαλαν στην οικονομική ανάκαμψη της χώρας, αλλά δημιούργησαν και χιλιάδες θέσεις εργασίας σε διάφορους τομείς. Ωστόσο, η διαφοροποιημένη πορεία των επενδύσεων ανά κλάδο και η ανάγκη για κατάλληλες πολιτικές ενίσχυσης των πιο αδύναμων τομέων δείχνουν την σημασία μιας καλά σχεδιασμένης στρατηγικής για την ισόρροπη ανάπτυξη.

Η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (HDB) διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο για την ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ), καθώς και στην ενδυνάμωση πράσινων πρωτοβουλιών, με σημαντική επίδραση στην οικονομία και την αγορά εργασίας. Επιπρόσθετα, η εξέλιξη των «πράσινων» επαγγελμάτων και η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών δεξιοτήτων σε περισσότερους κλάδους υπογραμμίζουν τη βαθιά αλλαγή που συντελείται στον επαγγελματικό τομέα, με τον περιβαλλοντικό χαρακτήρα να διαπερνά σχεδόν όλους τους τομείς της οικονομίας.

Ωστόσο, η πράσινη μετάβαση στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία αποτελεί σημαντικό βήμα προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, με τις επενδύσεις να λειτουργούν ως καταλύτης για την οικονομική ανανέωση και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Παράλληλα, η πρόοδος αυτή απαιτεί συνέχιση των στοχευμένων δράσεων και προσαρμογή στις εξελίξεις, προκειμένου να διασφαλιστεί μια βιώσιμη και κοινωνικά ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη για το μέλλον.

Όπως έδειξε η παραπάνω ανάλυση κατά την περίοδο 2010-2020, οι επενδύσεις που συνδέονται με την πράσινη επιχειρηματικότητα συνέβαλαν ουσιαστικά στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην Ελλάδα. Συνολικά, εκτιμάται ότι δημιουργήθηκαν 97.464 θέσεις πλήρους απασχόλησης, οι οποίες κατανέμονται σε άμεσες (55,14%), έμμεσες (23,07%) και προκαλούμενες (21,79%) μορφές απασχόλησης. Οι θέσεις αυτές σχετίζονται κυρίως με τομείς όπως οι κατασκευές, ο ηλεκτρικός εξοπλισμός, οι μηχανές και οι υπηρεσίες ακινήτων, όπου υπήρξε αυξημένη ροή επενδύσεων. Οι συνολικές πράσινες επενδύσεις κατά την εν λόγω δεκαετία κυμάνθηκαν μεταξύ 4,1 και 4,4 δισεκατομμυρίων ευρώ ετησίως, παρουσιάζοντας θετική μεταβολή της τάξης του 6,70%. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει τη δυναμική του πράσινου τομέα ως μοχλού για την ενίσχυση της απασχόλησης, αλλά και την ανάγκη περαιτέρω υποστήριξης για τη διατήρηση αυτής της τάσης.

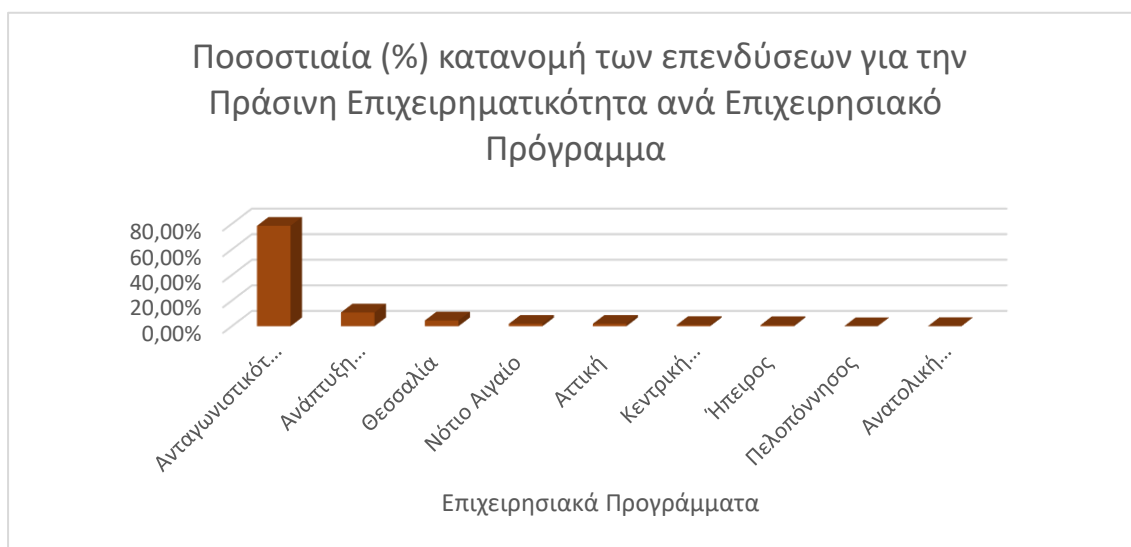
5.3 Έργα ΕΣΠΑ 2014-2020 με θέμα την πράσινη διάσταση

Στο παρόν υποκεφάλαιο, εξετάζονται οι επενδύσεις που σχετίζονται με την πράσινη επιχειρηματικότητα στο πλαίσιο του προγράμματος ΕΣΠΑ 2014-2020. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το ΕΣΠΑ δεν περιλαμβάνει έναν ειδικό άξονα αποκλειστικά για την

πράσινη επιχειρηματικότητα, παρά το γεγονός ότι πολλές από τις δράσεις του ενδέχεται να αφορούν και τον τομέα αυτό. Για τον λόγο αυτό, πραγματοποιήθηκε διερεύνηση των έργων του ΕΣΠΑ 2014-2020 με βάση λέξεις-κλειδιά όπως "Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας", "Βιώσιμη Ανάπτυξη", "Κυκλική Οικονομία", "Πράσινη Επιχειρηματικότητα" και "Αειφορία". Μέσα από αυτή τη διαδικασία, εντοπίστηκαν έργα που συνδέονται με την πράσινη επιχειρηματικότητα και καταγράφηκε η ποσοστιαία κατανομή των αντίστοιχων επενδύσεων ανά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα που είναι τα εξής :

Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία	78,50%
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση	10,74%
Θεσσαλία	4,51%
Νότιο Αιγαίο	1,91%
Αττική	1,91%
Κεντρική Μακεδονία	0,96%
Ήπειρος	0,85%
Πελοπόννησος	0,28%
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	0,08%

Πίνακας 2: Παρουσίαση ποσοστιαίας κατανομής των επενδύσεων για την Πράσινη Επιχειρηματικότητα ανά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα , Πηγή : Ιδία Επεξεργασία

Γράφημα 13: Παρουσίαση ποσοστιαίας κατανομής των επενδύσεων για την Πράσινη Επιχειρηματικότητα ανά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα , Πηγή : Ιδία Επεξεργασία.

Η ανάλυση των δεδομένων δείχνει ότι οι επενδύσεις που σχετίζονται με την πράσινη επιχειρηματικότητα δεν συγκεντρώνονται σε μία συγκεκριμένη δράση ή πρόγραμμα, αλλά χρηματοδοτούνται μέσα από διαφορετικούς θεματικούς στόχους και ταμεία. Αυτό καταδεικνύει τη διατομεακή φύση της πράσινης ανάπτυξης, η οποία ενσωματώνεται σε ποικίλες πρωτοβουλίες.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των επενδύσεων προέρχεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία", γεγονός που υποδηλώνει ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα συνδέεται στενά με την ενίσχυση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Παράλληλα, χρηματοδοτήσεις προέρχονται και από άλλα προγράμματα, όπως εκείνα που εστιάζουν στην ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και την περιφερειακή ανάπτυξη,

αποδεικνύοντας ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί στρατηγικό στόχο σε πολλαπλά επίπεδα.

Η κατανομή των πόρων επιβεβαιώνει ότι η στήριξη της πράσινης επιχειρηματικότητας δεν αποτελεί ξεχωριστό χρηματοδοτικό πυλώνα, αλλά διαχέεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Αυτό δείχνει την ανάγκη για μια πιο στοχευμένη προσέγγιση στη χάραξη πολιτικών, προκειμένου να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων και να διασφαλιστεί η μεγιστοποίηση του αντίκτυπου των επενδύσεων.

Σε κάθε περίπτωση, τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον για την πράσινη οικονομία, με τις διαθέσιμες χρηματοδοτήσεις να ενσωματώνουν σταδιακά περισσότερα έργα που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και την καινοτομία.

Σύμφωνα με την μελέτη που αναλύθηκε στα δύο προηγούμενα υποκεφάλαια οι προγραμματισμένες επενδύσεις διακρίθηκαν σε τρεις κύριες φάσεις. Η αρχική φάση επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), την εξοικονόμηση ενέργειας, την εφαρμογή βέλτιστων διαθέσιμων τεχνολογιών στον βιομηχανικό κλάδο, αλλά και στη διαχείριση στερεών αποβλήτων. Στο δεύτερο στάδιο δόθηκε έμφαση στις σιδηροδρομικές υποδομές και τις αστικές συγκοινωνίες, ενώ το τελευταίο στάδιο αφορούσε τη αξιοποίηση και προστασία των υδάτινων πόρων. Παράλληλα, ορισμένες επενδύσεις, όπως εκείνες στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), αλλά και την βελτίωση ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιρίων, παρέμειναν σταθερές σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας, ενώ άλλες, όπως οι επενδύσεις σε βιοκαύσιμα και παράκτια αιολικά πάρκα, σημείωσαν σταδιακή αύξηση (Λάλας et al., 2011).

Ο δευτερογενής τομέας απορρόφησε το μεγαλύτερο ποσοστό των επενδύσεων, φτάνοντας το 71,62% κατά μέσο όρο, ενώ στη φάση Γ το ποσοστό αυτό αυξήθηκε στο 92,87%. Αντίθετα, οι επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα ήταν περιορισμένες, εστιάζοντας κυρίως στην παραγωγή βιοκαυσίμων, ενώ ο τριτογενής τομέας απορρόφησε το 27,53% των συνολικών επενδύσεων (Λάλας et al., 2011).

Ακόμη οι κλάδοι με τη μεγαλύτερη απορρόφηση επενδύσεων περιλαμβάνουν τις κατασκευαστικές εργασίες, τον ηλεκτρικό εξοπλισμό, τις μηχανές και τον εξοπλισμό, καθώς και τις υπηρεσίες ακινήτων και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Αυτοί οι τομείς αντιπροσωπεύουν το 84,8% των συνολικών επενδύσεων, υποδεικνύοντας τον καθοριστικό ρόλο τους στη διαμόρφωση της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης (Λάλας et al., 2011).

	Φάση Α	Φάση Β	Φάση Γ	Σύνολο
Πρωτογενής Τομέας	1,14%	0,00%	0,00%	0,84%
Δευτερογενής Τομέας	76,07%	53,73%	92,87%	71,62%
Τριτογενής Τομέας	22,79%	46,27%	7,13%	27,53%

Πίνακας 3: Καταμερισμός των «πράσινων επενδύσεων» κατά τομέα σε Μ€, Πηγή : (Λάλας et al., 2011)

Εν κατακλείδι από την ανάλυση των επενδύσεων που σχετίζονται με την πράσινη επιχειρηματικότητα στο πλαίσιο του προγράμματος ΕΣΠΑ 2014-2020, καταδεικνύεται η σημασία της διατομεακής προσέγγισης στη χρηματοδότηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Αν και δεν υπάρχει ένας ειδικός άξονας αποκλειστικά για την πράσινη επιχειρηματικότητα, οι σχετικές επενδύσεις κατανεμήθηκαν σε διάφορα Επιχειρησιακά

Προγράμματα, όπως αυτό της «Ανταγωνιστικότητας, Επιχειρηματικότητας και Καινοτομίας», επιβεβαιώνοντας ότι η πράσινη ανάπτυξη αποτελεί στρατηγικό στόχο για την ενίσχυση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Η κατανομή των πόρων, παρότι δεν είναι συγκεντρωμένη σε έναν μόνο πυλώνα, δείχνει τη σημασία της ενσωμάτωσης περιβαλλοντικών δράσεων σε ευρύτερες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, κάτι που επιτρέπει την ευελιξία και την προσαρμογή σε διαφορετικούς τομείς της οικονομίας.

Η ανάλυση των φάσεων των επενδύσεων αναδεικνύει τη σταδιακή μετάβαση από τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την ενεργειακή αναβάθμιση, προς τις υποδομές μεταφορών και τη διαχείριση υδάτων, με τον δευτερογενή τομέα να απορροφά τη μεγαλύτερη μερίδα των επενδύσεων. Ταυτόχρονα, οι τομείς όπως οι κατασκευές, ο ηλεκτρικός εξοπλισμός και οι υπηρεσίες ακινήτων συνεχίζουν να διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην οικονομική δραστηριότητα και τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Η κατανομή αυτή υπογραμμίζει την ανάγκη για μια πιο στοχευμένη πολιτική, που θα διασφαλίζει τη μεγιστοποίηση των οφελών από τις επενδύσεις σε πράσινους τομείς, ενισχύοντας παράλληλα την οικονομική ανθεκτικότητα και την κοινωνική συνοχή.

Επομένως, από τα προαναφερθέντα διαπιστώνεται πώς η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα έχει καταφέρει να κερδίσει έδαφος, κυρίως λόγω των νέων θεσμικών και νομικών πλαισίων που ενσωματώνουν τη βιωσιμότητα και τις περιβαλλοντικές διαστάσεις στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Στο πλαίσιο αυτό, οι τάσεις που διαμορφώνονται αφορούν κυρίως την ανάπτυξη τομέων όπως η ανακύκλωση, η διαχείριση αποβλήτων, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), καθώς και η ενεργειακή απόδοση. Ειδικότερα, η χώρα έχει εστιάσει στην ενίσχυση των κλάδων που αφορούν στην ανακύκλωση και την αποδοτική χρήση των φυσικών αποθεμάτων, γεγονός που δημιουργεί νέες ευκαιρίες για τον σχηματισμό καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.

Η μετάβαση στην κυκλική οικονομία, η οποία αποσκοπεί στη μείωση της σπατάλης και στη μεγιστοποίηση της αξίας των υλικών, αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά σημεία εστίασης για την ελληνική επιχειρηματικότητα. Σύμφωνα με υπολογισμούς, η πλήρης εκτέλεση της νομοθεσίας σχετικά με τη διαχείριση αποβλήτων αναμένεται να ενισχύσει τον ετήσιο κύκλο εργασιών του κλάδου διαχείρισης αποβλήτων και ανακύκλωσης κατά 1,8 δισεκατομμύρια ευρώ και να σχηματίσει πάνω από 15.900 νέες θέσεις εργασίας, ενώ η μεταστροφή από την ταφή αποβλήτων σε επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση ανοίγει νέες προοπτικές για την αγορά.

Αυτό το φαινόμενο ενισχύεται και από τη στροφή της ελληνικής βιομηχανίας και των επιχειρήσεων προς τη χρήση καθαρών και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών και αιολικών συστημάτων να αποτελεί έναν από τους βασικότερους τομείς στον τομέα των ΑΠΕ. Παράλληλα, η ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων και η εφαρμογή βέλτιστων διαθέσιμων τεχνολογιών στη βιομηχανία συνεχίζουν να επηρεάζουν την κατεύθυνση της πράσινης επιχειρηματικότητας.

Μια από τις σημαντικότερες τάσεις στον τομέα αυτό είναι η εξειδίκευση των εργαζομένων σε «πράσινα επαγγέλματα», τα οποία περιλαμβάνουν ρόλους όπως ο Ειδικός Αντιρρύπανσης, ο Σύμβουλος Βιομηχανικής Συμβίωσης, οι Μηχανικοί Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και οι Αρχιτέκτονες Βιοκλιματικής Δόμησης. Η συνεχής ανάπτυξη αυτών των νέων επαγγελματικών τομέων ενισχύει την ανάγκη για ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, προσφέροντας νέες ευκαιρίες απασχόλησης και επαγγελματικής εξέλιξης.

Συνολικά, η πράσινη επιχειρηματικότητα υποστηρίχθηκε έμμεσα κατά την προγραμματική περίοδο του ΕΣΠΑ 2014–2020, παρότι που δεν υπήρχε ένας ειδικός θεματικός άξονας αποκλειστικά για αυτή. Μέσα από την αναζήτηση έργων που συνδέονται με έννοιες όπως οι «Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας», η «Βιώσιμη Ανάπτυξη», η «Κυκλική Οικονομία» και η «Αειφορία», εντοπίστηκαν αρκετές σχετικές δράσεις. Οι παρεμβάσεις αυτές κατανεμήθηκαν σε επιμέρους Επιχειρησιακά Προγράμματα, υποδηλώνοντας την ύπαρξη ενός πλαισίου χρηματοδότησης που, έστω και χωρίς αποκλειστική στόχευση, ενίσχυσε επενδυτικές προσπάθειες με πράσινο προσανατολισμό. Η συγκεκριμένη χαρτογράφηση ανέδειξε την ανάγκη για πιο σαφή και εξειδικευμένα μέτρα στο μέλλον, προκειμένου η πράσινη διάσταση να αποκτήσει κεντρικό ρόλο στις αναπτυξιακές προτεραιότητες.

5.4 Προοπτικές για τη Μελλοντική Ανάπτυξη

Η Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικές προοπτικές για την ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας, καθώς διαθέτει τόσο συγκριτικά πλεονεκτήματα, όπως για παράδειγμα γεωγραφικά, ενεργειακά και κλιματικά, όσο και ένα θεσμικό πλαίσιο που εξελίσσεται σταδιακά προς την υποστήριξη ενός βιώσιμου και περιβαλλοντικά φιλικού παραγωγικού μοντέλου. Η ανοδική τάση σε επενδύσεις που σχετίζονται με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), τις πράσινες υποδομές και τις βιώσιμες τεχνολογίες αποτελεί ένδειξη ενός δυναμικού αναπτυξιακού περιβάλλοντος με διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση.

Παράλληλα, η πράσινη επιχειρηματικότητα αναδεικνύεται και ως μοχλός κοινωνικής συνοχής, ενισχύοντας την απασχόληση σε τομείς υψηλής εξειδίκευσης, όπως η καθαρή ενέργεια, η βιολογική γεωργία, καθώς και η ενεργειακή αποδοτικότητα. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η δυνατότητα απορρόφησης επιστημονικού και τεχνικού προσωπικού, ενισχύοντας τη διασύνδεση της πράσινης ανάπτυξης με τη νεανική επιχειρηματικότητα και την καινοτομία.

Η χρηματοδοτική στήριξη που έχει παρασχεθεί μέχρι σήμερα μέσω προγραμμάτων όπως το πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία», σε συνδυασμό με άλλες δράσεις που εστιάζουν στην περιφερειακή συνοχή και στην ενδυνάμωση του ανθρώπινου δυναμικού, έχει δημιουργήσει τις απαραίτητες βάσεις για την επέκταση της πράσινης οικονομίας. Οι επενδύσεις αυτές χαρακτηρίζονται από διατομεακή διάθρωση, γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη ύπαρξης μιας συντονισμένης στρατηγικής, ικανής να ενισχύσει εξίσου όλους τους εμπλεκόμενους τομείς και να μειώσει τις ανισότητες μεταξύ περιοχών και κλάδων.

Ωστόσο, η μελλοντική πρόοδος υπόκειται σε αρκετά μεγάλο βαθμό από την δυνατότητα της χώρας να σχεδιάσει και να εφαρμόσει μία ολιστική στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτή η στρατηγική θα πρέπει να εστιάζει στον εκσυγχρονισμό των υποδομών, στην απλοποίηση των αδειοδοτικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της πρόσβασης σε κεφάλαια, αλλά και στη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος που θα ευνοεί την καινοτομία, την τεχνολογική πρόοδο και την κατάρτιση του εργατικού δυναμικού.

Σε μεταγενέστερη χρονική περίοδο από τη σύνταξη και ανάλυση της παρούσας μελέτης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο τέθηκαν σε εφαρμογή σημαντικά χρηματοδοτικά και θεσμικά εργαλεία, τα οποία αναμένεται να συμβάλουν καθοριστικά στην ενίσχυση και τη βιώσιμη ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Το ΕΣΠΑ 2021-2027 περιλαμβάνει εξειδικευμένα προγράμματα για την πράσινη καινοτομία, την

ισχυροποίηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και τη στήριξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) που υιοθετούν βιώσιμες πρακτικές. Παράλληλα, το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας διαθέτει σημαντικούς πόρους για έργα, τα οποία σχετίζονται με καθαρές μορφές ενέργειας, έξυπνες υποδομές, καθώς και ψηφιακό μετασχηματισμό με περιβαλλοντικό πρόσημο.

Η Ελλάδα έχει πλέον τη δυνατότητα να σχεδιάσει και να υλοποιήσει στοχευμένες δράσεις που θα ενσωματώνουν την πράσινη επιχειρηματικότητα σε κρίσιμους παραγωγικούς τομείς, όπως η ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων, η κυκλική οικονομία, η βιώσιμη γεωργία, αλλά και ο πράσινος τουρισμός. Επιπλέον, η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και των στόχων του Fit for 55 απαιτεί την άμεση κινητοποίηση δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, με κοινό στόχο τη μείωση των εκπομπών ρύπων και την ισχυροποίηση της ανταγωνιστικότητας μέσω περιβαλλοντικής υπευθυνότητας. Η αξιοποίηση αυτών των ευκαιριών θα επιτρέψει τη δημιουργία νέων επιχειρηματικών μοντέλων και θέσεων εργασίας, συμβάλλοντας στη μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Η ολοκληρωμένη ενσωμάτωση περιβαλλοντικών κριτηρίων σε όλους τους κλάδους της επιχειρηματικής δραστηριότητας και η συστηματική υποστήριξη της καινοτομίας διαμορφώνουν τις συνθήκες για ένα πιο ανθεκτικό και περιβαλλοντικά συνειδητοποιημένο αναπτυξιακό μοντέλο. Με τις κατάλληλες πολιτικές, η πράσινη επιχειρηματικότητα μπορεί να μετεξελιχθεί σε βασικό μοχλό οικονομικής ανασυγκρότησης και κοινωνικής ευημερίας, καθιστώντας με αυτόν τον τρόπο την Ελλάδα παράδειγμα βιώσιμης ανάπτυξης στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Εν κατακλείδι, η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης, καθώς ευθυγραμμίζεται με τις ευρωπαϊκές πολιτικές για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και την κλιματική ουδετερότητα. Παρά τις υφιστάμενες προκλήσεις, όπως οι περιορισμένες υποδομές και η ανάγκη για καλύτερο συντονισμό πολιτικών, η χώρα κινείται σταθερά προς την ενίσχυση των πράσινων επενδύσεων, κυρίως μέσω προγραμμάτων του ΕΣΠΑ. Η διατομεακή φύση των επενδύσεων αυτών υπογραμμίζει την αναγκαιότητα μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής προσέγγισης, που θα ενισχύει όχι μόνο την καινοτομία και τις τεχνολογικές εξελίξεις, αλλά και τη συνοχή μεταξύ των περιφερειών και του ανθρώπινου δυναμικού. Η ενσωμάτωση της πράσινης διάστασης σε ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων επιβεβαιώνει ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα αποτελεί βασικό μοχλό για τη μετάβαση σε ένα πιο βιώσιμο και ανθεκτικό παραγωγικό πρότυπο.

Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία ανέδειξε την αναδυόμενη σημασία της πράσινης επιχειρηματικότητας στην ελληνική οικονομία, εστιάζοντας τόσο στο θεσμικό πλαίσιο όσο και στις πραγματικές επιπτώσεις της σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Από την ανάλυση ανακύπτει ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα δεν αποτελεί απλώς μια τάση ή ένα ευρωπαϊκό ζητούμενο, αλλά έναν από τους πλέον ρεαλιστικούς δρόμους για τη μετάβαση της χώρας σε ένα βιώσιμο και ανθεκτικό πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης. Η συμβολή της είναι ήδη αισθητή τόσο στο ΑΕΠ όσο και στην απασχόληση, ιδίως μέσω της αύξησης των επενδύσεων σε τομείς όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), η ενεργειακή αποδοτικότητα και η κυκλική οικονομία. Παρόλα αυτά, η πλήρης αξιοποίηση των δυνατοτήτων της πράσινης επιχειρηματικότητας παρεμποδίζεται από σειρά δομικών αδυναμιών, όπως η έλλειψη θεσμικής καθοδήγησης, η περιορισμένη τεχνολογική ετοιμότητα και η αδυναμία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις της νέας εποχής.

Η παρούσα ερευνητική ανάλυση που πραγματοποιήθηκε ανέδειξε σημαντικά ευρήματα αναφορικά με τη συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στην εθνική οικονομία και την κοινωνία. Σε επίπεδο Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), παρατηρήθηκε πως η συμβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας είναι ιδιαίτερα σημαντική στους τομείς, που αφορούν τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), την ενεργειακή αποδοτικότητα, καθώς και την ανακύκλωση. Παρά τη θετική αυτή δυναμική, η συνολική απορρόφηση των δυνατοτήτων της πράσινης επιχειρηματικότητας εξακολουθεί να υπολείπεται σε σύγκριση με το υφιστάμενο παραγωγικό δυναμικό της χώρας.

Σε ό,τι αφορά την αγορά εργασίας, διαπιστώνεται ότι η ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας δημιουργεί αξιόλογες προοπτικές απασχόλησης, κυρίως μέσω της αξιοποίησης προγραμμάτων του ΕΣΠΑ και της ενίσχυσης δεξιοτήτων στον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ). Ωστόσο, η διείσδυση των πράσινων τεχνολογιών στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) παραμένει περιορισμένη, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη για περαιτέρω θεσμική υποστήριξη και στοχευμένες χρηματοδοτικές παρεμβάσεις.

Παράλληλα, η συμβολή των ευρωπαϊκών πολιτικών και χρηματοδοτικών εργαλείων, όπως το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, κρίνεται καθοριστική για την προώθηση καινοτόμων και περιβαλλοντικά φιλικών επενδύσεων. Ωστόσο, διαπιστώνεται αδυναμία πλήρους αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων και ευκαιριών, περιορίζοντας έτσι τη συνολική αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων.

Ειδικότερα τα ευρήματα επισημαίνουν την ανάγκη για μια πιο συνεκτική και μακρόπνοη στρατηγική, η οποία να ενισχύει τη συνέργεια ανάμεσα στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, να δημιουργεί χρηματοδοτικά κίνητρα και να ενθαρρύνει την καινοτομία. Επιπλέον, απαιτείται ενίσχυση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης σε πράσινες δεξιότητες, ώστε να διαμορφωθεί μια νέα γενιά επαγγελματιών ικανή να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της πράσινης μετάβασης. Η εδραίωση της πράσινης επιχειρηματικότητας προϋποθέτει την αλλαγή νοοτροπίας, τη δημιουργία κουλτούρας υπευθυνότητας και τη βαθύτερη σύνδεση της επιχειρηματικότητας με την κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση της ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, ο τομέας της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα βρίσκεται σε ένα μεταβατικό στάδιο. Η δυναμική της είναι υπαρκτή, το ενδιαφέρον των επιχειρηματιών είναι υπαρκτό, αλλά η διαμόρφωση ενός πιο ευνοϊκού περιβάλλοντος ανάπτυξης απαιτεί συντονισμένες και στοχευμένες παρεμβάσεις. Πρώτον, είναι αναγκαίο να υπάρξει θεσμική σταθερότητα, απλοποίηση των διαδικασιών, καθώς και ενίσχυση της διαφάνειας. Δεύτερον, είναι κρίσιμο να διαμορφωθούν στοχευμένα προγράμματα για την στήριξη μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, με ιδιαίτερη έμφαση στην τεχνική υποστήριξη και την κατάρτιση. Τρίτον, είναι σημαντικό να εφαρμοστεί ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός πολιτικών, ο οποίος θα υλοποιείται πολυεπίπεδα, με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, καθώς και την προσαρμογή στις τοπικές ανάγκες. Τέταρτον και τελευταίο, η πράσινη μετάβαση είναι απαραίτητο να συνδεθεί με την εκπαίδευση, αλλά και την επιστημονική έρευνα.

Η παρούσα διπλωματική εργασία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι δυνατόν να αποτελέσει έναν πυλώνα για ένα νέο παραγωγικό μοντέλο στον Ελλαδικό χώρο, ικανό να αντιμετωπίσει τις πιθανές προκλήσεις του περιβάλλοντος και ταυτόχρονα να δημιουργήσει προστιθέμενη αξία στην ελληνική κοινωνία. Επίσης απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη πολιτικής βούλησης, διατομεακής συνεργασίας, καθώς και ενεργοποίησης όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Δεν πρόκειται για ένα μοντέλο «πολυτελείας» αλλά για ένα μονόδρομο επιβίωσης και προόδου.

Η πράσινη επιχειρηματικότητα δεν είναι μόνο μια απλή τεχνική ή οικονομική πρόκληση για την χώρα. Είναι πρωτίστως μια πολιτική και πολιτισμική επιλογή. Συγκεκριμένα αποτελεί επιλογή για ένα νέο είδος ανάπτυξης που έχει ως κεντρικό άξονα, τόσο την ανθρώπινη φύση όσο και το φυσικό περιβάλλον. Συνεπώς η μετάβαση σε μια πιο πράσινη οικονομία δεν θα είναι εύκολη υπόθεση. Αλλά με την κατάλληλη στρατηγική, επιμονή, αλλά και συλλογικότητα μπορεί να γίνει πραγματικότητα. Παρακάτω ακολουθεί μία σειρά από πολιτικές, οι οποίες αν εφαρμοστούν σωστά μπορούν να εξελίξουν και ενισχύσουν τον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.

Το πρώτο και πιο άμεσο βήμα για την τόνωση της πράσινης επιχειρηματικότητας στη χώρα, είναι η καλύτερη διαχείριση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Η Ελλάδα, ως μέλος της ΕΕ, μπορεί να αξιοποιήσει τα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία (όπως το πρόγραμμα ΕΣΠΑ, το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, το Horizon Europe) προκειμένου να ενισχύσει τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Ωστόσο, πέρα από τη χρηματοδότηση, η πολιτική αυτή πρέπει να εστιάσει στη διασφάλιση ότι οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) έχουν την απαιτούμενη πρόσβαση σε αυτά τα κεφάλαια, μέσω της απλοποίησης των διαδικασιών και της παροχής υποστήριξης για την ανάπτυξη πράσινων καινοτόμων τεχνολογιών.

Επιπλέον, η ενίσχυση των πράσινων επενδύσεων δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί μόνο με την παροχή χρηματοδότησης. Απαιτείται και η ανάπτυξη ενός συνεκτικού πλαισίου φορολογικών και οικονομικών κινήτρων που θα ενθαρρύνει την υιοθέτηση πράσινων πρακτικών. Για παράδειγμα, η μείωση της φορολογίας για τις επιχειρήσεις που επενδύουν σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή η εφαρμογή ελαφρύνσεων για πράσινες επιχειρήσεις, μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας απαιτεί μια στρατηγική εκπαίδευσης και κατάρτισης που να καλύπτει το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας σε όλα τα επίπεδα. Η ενσωμάτωση της πράσινης οικονομίας στα εκπαιδευτικά συστήματα από το δημοτικό και το γυμνάσιο μέχρι τα πανεπιστήμια και τα επαγγελματικά Ιδρύματα είναι κρίσιμη. Στην Ελλάδα, η εκπαίδευση και κατάρτιση στις πράσινες δεξιότητες εξακολουθεί να

είναι περιορισμένη, γεγονός που περιορίζει τις δυνατότητες ανάπτυξης της πράσινης επιχειρηματικότητας. Η χώρα θα πρέπει να επενδύσει στην ενίσχυση των πράσινων δεξιοτήτων τόσο στον τομέα της τεχνολογίας όσο και στον τομέα της διαχείρισης και της στρατηγικής επιχειρήσεων. Η ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης σε συνεργασία με πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα και επιχειρήσεις μπορεί να δώσει τη δυνατότητα στο εργατικό δυναμικό να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της πράσινης οικονομίας.

Για την επιτυχημένη ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας στον Ελλαδικό χώρο, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση η ορθή πολιτική διακυβέρνηση. Η μετάβαση σε μία πιο βιώσιμη και κυκλική οικονομία απαιτεί τη δημιουργία ενός ευνοϊκού θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα είναι αξιόπιστο, σταθερό και με ρητή δέσμευση από την κυβέρνηση για τη στήριξη της πράσινης ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο της διακυβέρνησης, είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένας συντονιστικός φορέας που θα ενσωματώνει τις διάφορες πολιτικές στρατηγικές και θα επιβλέπει την υλοποίησή τους, παρέχοντας τις κατάλληλες υποδομές και υποστήριξη στους επιχειρηματίες. Επιπλέον, οι στρατηγικές για την ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας πρέπει να είναι συνεπείς και να εξασφαλίζουν την καλή συνεργασία μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα. Μια τέτοια συνεργασία, μεταξύ των κυβερνητικών φορέων, των επιχειρηματικών οργανώσεων και των κοινωνικών εταίρων, είναι αναγκαία για την αποτελεσματική αλλαγή σε μια κυκλική οικονομία και για τη διασφάλιση ότι οι πολιτικές αυτές θα υποστηρίζουν πραγματικά την επιχειρηματικότητα.

Η ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας αποτελεί κλειδί για την προβολή της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Οι πολιτικές που υποστηρίζουν την ανακύκλωση, την επαναχρησιμοποίηση και τη μείωση των αποβλήτων πρέπει να ενσωματώνονται πλήρως στο εθνικό και τοπικό επίπεδο. Σε αυτήν την κατεύθυνση, πρέπει να ενισχυθεί η εφαρμογή της πολιτικής για τη διαχείριση αποβλήτων, με την ενσωμάτωση της κυκλικής οικονομίας σε όλους τους παραγωγικούς τομείς.

Επιπρόσθετα, για την επιτυχία της κυκλικής οικονομίας, είναι σημαντικό να υπάρχει θεσμοθέτηση της ανακύκλωσης ως βασική προτεραιότητα στον τομέα των κατασκευών, της βιομηχανίας και της γεωργίας, καθώς και στον τομέα της τεχνολογίας. Η αξιοποίηση των δευτερογενών υλών μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικά οικονομικά οφέλη για τη χώρα, ενώ ταυτόχρονα μειώνει το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των παραγωγικών διαδικασιών.

Μία άλλη πολιτική που είναι απαραίτητο να αναπτυχθεί είναι αυτή που υποστηρίζει την κοινωνική καινοτομία και την ενσωμάτωσή της στις επιχειρηματικές στρατηγικές. Η κοινωνική καινοτομία στην πράσινη επιχειρηματικότητα αφορά τη δημιουργία λύσεων που όχι μόνο ενισχύουν τη βιωσιμότητα, αλλά και συμβάλλουν στην κοινωνική ευημερία. Για παράδειγμα, πολιτικές που ενθαρρύνουν την κοινωνική επιχειρηματικότητα ή που προσφέρουν κίνητρα για επιχειρήσεις που εφαρμόζουν κοινωνικά υπεύθυνες στρατηγικές θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ανάπτυξη ενός πιο πράσινου και κοινωνικά υπεύθυνου επιχειρηματικού τομέα.

Πιο συγκεκριμένα μέσω αυτής της μελέτης που πραγματοποιήθηκε στην παρούσα πτυχιακή επιδιώκεται όχι απλώς η καταγραφή, αλλά η ενεργή συμβολή στη διαμόρφωση ενός διαφορετικού τρόπου σκέψης για τον τομέα της επιχειρηματικότητας. Ενός τρόπου που δεν θα βασίζεται μόνο στο οικονομικό όφελος, αλλά και στην ευθύνη απέναντι στο περιβάλλον, την κοινωνία, καθώς και στις μελλοντικές γενιές. Η ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα απαιτεί την υιοθέτηση στρατηγικών που θα ενισχύσουν την καινοτομία, τη συνεργασία μεταξύ

δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση, καθώς και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού σε πράσινες δεξιότητες. Η Ελλάδα πρέπει να αξιοποιήσει τις διαθέσιμες ευκαιρίες μέσω των Ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων και να επικεντρωθεί στην εφαρμογή πράσινων τεχνολογιών και πρακτικών που θα ενισχύσουν τη βιωσιμότητα και την οικονομική ανθεκτικότητα.

Στο πλαίσιο αυτό, η πολιτική πρέπει να στοχεύει στη στήριξη των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε πράσινους τομείς και να προάγει τη συνεργασία μεταξύ της κρατικής διοίκησης, των επιχειρηματιών και των εργαζομένων. Η συνεχής ενίσχυση των «πράσινων» επαγγελματικών τομέων και η ενσωμάτωσή τους στις βασικές στρατηγικές ανάπτυξης της χώρας θα οδηγήσει σε μια πιο βιώσιμη και ανθεκτική οικονομία, με θετικές επιπτώσεις τόσο για το περιβάλλον όσο και για την κοινωνία.

Η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, παρά τις προκλήσεις, συνεχίζει να αναπτύσσεται δυναμικά, με τις σωστές στρατηγικές να αναδεικνύουν την πλήρη δυναμική του τομέα και να διασφαλίζουν την ενίσχυση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής μέσω της βιώσιμης ανάπτυξης

Βιβλιογραφία

Agenda 21 (2024) *Έκθεση Brundtland*. Available at: <http://www.agenda21.gr/brundt.htm>.

B-CAPP (2024) *“Ορίζοντας την Επιχειρηματικότητα”*. Available at: <https://bcapp.eu/genie-actions/defining-entrepreneurship>.

European Commission (2021) *Το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, European Union*. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-just-transition-fund.html>.

European Commission (2024a) *Renewable Energy Directive, European Commission*. Available at: https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-directive_en.

European Commission (2024b) *What is the EU ETS?, European Commission*. Available at: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/what-eu-ets_en.

European Commission (2024c) *Σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία, European Commission*. Available at: https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en.

European Union (2024) *Πρότυπα για τα ευρωπαϊκά πράσινα ομόλογα*. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/european-green-bond-standard.html>.

Global Network for Sustainability Professionals: Connecting, Supporting, and Growing Together (2024) *Evolution of Sustainable Finance: A Historical Perspective, Linked in*. Available at: <https://www.linkedin.com/pulse/evolution-sustainable-finance-historical-perspective-qbyke>.

gov.gr (2019) *‘Ελλάδα:Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη και Δίκαιη Ανάπτυξη 2030’*. mindev.gov.gr. Available at: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.mindev.gov.gr/wp-content/uploads/2019/05/%CE%91%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-2030.pdf>.

Horizon Europe (2024) *Τι είναι ο Ορίζοντας Ευρώπη-Στόχοι του Ορίζοντα Ευρώπη, Horizon Europe*. Available at: <https://horizoneurope.gr/>.

Misztal, A. and Kowalska, M. (2023) ‘Factors of green entrepreneurship in selected emerging markets in the European Union’, 26, pp. 28269–28292.

Neumann, T. (2022) ‘Impact of green entrepreneurship on sustainable development: An ex-post empirical analysis’, 377. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134317>.

Nikolaou, E.I., Ierapetritis, D. and Tsagarakis, K.P. (2011) ‘An evaluation of the prospects of green entrepreneurship development using a SWOT analysis’, pp. 1–16. Available at: <https://doi.org/10.1080/13504509.2011.543565>.

Söderholm, P. (2020) ‘The green economy transition: the challenges of technological change for sustainability’, *Sustainable Earth*, p. 11. Available at: <https://doi.org/10.1186/s42055-020-00029-y>.

Vasilescu, M.D., Dimian, G.C. and Gradinaru, G.I. (2022) 'Green entrepreneurship in challenging times: a quantitative approach for European countries', 36, pp. 1828–1847. Available at: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2022.2093767>.

Wetzel, J. and Wetzel, K. (1995) 'Sizing the earth: Recognition of economic carrying capacity', 12(1), pp. 13–21. Available at: [https://doi.org/10.1016/0921-8009\(94\)00019-R](https://doi.org/10.1016/0921-8009(94)00019-R).

Ανδρικοπούλου, Ε. *et al.* (2024) *Πόλη και πολεοδομικές πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη*. Αθήνα: Κριτική.

Ατματζάκη, Ε. (2022) *Η πράσινη επιχειρηματικότητα ως εργαλείο ανάπτυξης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος*. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας-Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Φορολογική Λογιστική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση Στρατηγικών Αποφάσεων. Available at: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/28796/1/AtmatzakiEleniMsc2022.pdf>.

Γενική Γραμματεία Εμπορίου (2024) *Πράσινες-καινοτόμες δημόσιες συμβάσεις πράσινες δημόσιες συμβάσεις, Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Ανάπτυξης Γενική Γραμματεία Εμπορίου*. Available at: <https://gge.mindev.gov.gr/tomeas-dimosion-simvaseon/prasines-dimosies-symvaseis/>.

Γεωργοπούλου, : Κατερίνα and Γκότση, Γ. (2014) *Περιβάλλον και επιχειρηματικότητα*. Αθήνα: Εθνική συνομοσπονδία Ελληνικού εμπορίου. Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://repository.edull.gr/edull/retrieve/6959/1668_2_%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91%2012_COVER.pdf.

Γκουτέρες, Α. (2015) *Οι στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Ecological Economics*. Available at: <https://unric.org/el/17-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CE%B2%CE%B9%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CF%83-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%83/>.

Δασόπουλος, Τ. (2024) *Το στοίχημα της επόμενης διετίας για επενδύσεις και ανάπτυξη*. Available at: <https://www.capital.gr/oikonomia/3880925/to-stoixima-tis-epomenis-dietias-gia-ependuseis-kai-anaptuxi/>.

ΔΕΗ (2024) *ΔΕΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ*. Available at: <https://www.ppcr.gr/el/etaireia/profil>.

Δημητρέλη, Ν.Μ. (2023) *Η πράσινη επιχειρηματικότητα ως εργαλείο ανάπτυξης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος*. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας-Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Φορολογική Λογιστική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση Στρατηγικών Αποφάσεων. Available at: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/28765/1/DimitrelisNikolaosMariosMsc2023.pdf>.

ΔΥΠΑ (2023) *Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση 5.000 ανέργων, ηλικίας 18-66 ετών, στην πράσινη οικονομία - Τ.Α.Α*. Available at: <https://www.dypa.gov.gr/proghramma-epikhorighisis-epikheiriseon-ghia-tin-apaskholisi-5000-anerghon-ilikias-18-66-etwn-me-emfasi-ston-tomea-tis-prasinis-oikonomias-kai-tis-ghinaikes-1>.

EKT (2008) *Πράσινη Επιχειρηματικότητα*. Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ekt.gr/sites/ekt-site/files/magazine/feature-files/afierwma67_PrasinhEpixeirhmatikothta.pdf.

Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (2024) *Καθοριστική η συμβολή της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας στην ελληνική οικονομία και στην πράσινη μετάβαση της χώρας, Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα*. Available at: <https://hdb.gr/kathoristiki-i-symvoli-tis-ellinikis-anaptyxiakis-trapezas-stin-elliniki-oikonomia-kai-stin-prasini-metavasi-tis-choras/>.

EPT (2024) *Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του Ο.Η.Ε.* Available at: <https://csr.ert.gr/keep/17-stoxoi-viosimis-anaptyxis/>.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2024) *Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/green-deal/>.

Ζαχαράκης, Κ. (2023) *Πράσινη επιχειρηματικότητα ως εργαλείο ανάπτυξης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των επιχειρήσεων*. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας-διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στη διοίκηση επιχειρήσεων. Available at: <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/29402>.

Ιωσιφίδης, Σ. (2023) *Βιωσιμότητα και Επιχειρηματικότητα*. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας - Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων για στελέχη (MBA Executive). Available at: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/29224/4/IosifidisStylianiosMsc2023.pdf>.

Κεσανίδου, Γ. (2013) *Η πράσινη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα -Ανασκόπηση και προοπτικές*. Μακεδονίας. Available at: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/15441/3/KenanidouGesthimaniMsc2013.pdf>.

Κήττας, Χ. (2015) *Η γραφειοκρατία και τα παράσιτα που γίνονται... αναγκαία*. Available at: <https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/1365353/h-grafeiokratia-kai-ta-parasita-roy-ginontai.html>.

Λαϊνά, Γ. (2024) *Ύχωροταξικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη: Οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος*. Available at: https://www.sev.org.gr/arthografia_mme/chorotaxikos-schediasmos-kai-viosimi-anaptyxi-oi-dyo-opseis-tou-idiou-nomismatos/.

Λάλας, Δ. *et al.* (2011) *Ή Πράσινη Οικονομία, Κοινωνική Συνοχή και Απασχόληση*. Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.inegsee.gr/sitefiles/files/GreenEconomy_FinalReport.pdf.

Μόρφη, Ε. (2024) *Η πράσινη επιχειρηματικότητα ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην Ελλάδα*. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας -διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακού στην φορολογική, λογιστική και χρηματοοικονομική διαχείριση στρατηγικών αποφάσεων. Available at: <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/30420>.

ΣΕΒ (2021) *Ή Πράσινη οικονομία και απασχόληση: προκλήσεις και προτάσεις για δίκαιη μετάβαση*. ΣΕΒ. Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.sev.org.gr/arthografia_mme/chorotaxikos-schediasmos-kai-viosimi-anaptyxi-oi-dyo-opseis-tou-idiou-nomismatos/.

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.sev.org.gr/wp-content/uploads/2021/07/SR_GREEN_JOBS_V18_FINAL.pdf.

Σιδεράτου, Ε. (2011) *Πράσινη Ανάπτυξη και Επιχειρηματικότητα : Η περίπτωση της Ελλάδας*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Σχολή Χημικών Μηχανικών Πανεπιστήμιο Πειραιώς Πανεπιστήμιο Πειραιώς Τμήμα Βιομηχανικής διοίκησης & τεχνολογίας. Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/5558/Sideratou.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

Τοπαλίδου, Ε. (2012) *Η πράσινη επιχειρηματικότητα στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις*. Τμήμα νομικής-δημοκρίτειο πανεπιστήμιο Θράκης. Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://repo.lib.duth.gr/jspui/bitstream/123456789/15643/1/TopalidouE_2012.pdf.

Τσαντικίδης, Γ. (2022) *ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ*. Δυτικής Μακεδονίας. Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.uowm.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/3962/%CE%A4%CF%83%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AF%CE%B4%CE%B7%CF%82%20%CE%93%CE%B5%CF%8E%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82%20LX12_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

ΥΠΕΝ (2018) *Εθνική στρατηγική για την κυκλική οικονομία*. Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ypen.gov.gr/wp-content/uploads/2020/10/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%93%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%9A%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1.pdf.

ΥΠΕΝ (2022) «Άρθρο 64 Ορισμός φέρουσας ικανότητας». Available at: https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/811946/nomos-4964-2022.

ΥΠΕΝ (2024) *Εθνική Πολιτική*. Available at: https://ypen.gov.gr/chorikos-schediasmos/astikos-schediasmos/ethniki-politiki/.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2024) *Βιολογική Γεωργία-Κτηνοτροφία*. Available at: https://www.minagric.gr/for-farmer-2/biologikgeorgiaktinotrofia.

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (2024) *Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας και Ανταγωνιστικότητας, Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας 2021-2027*. Available at: https://21-27.antagonistikotita.gr/enisxush-epixeirimatikothtas-antagwnistikothtas/.

Φωτιάδης, Μ. (2024) 'Αειφορία και αειφόρος ανάπτυξη: μία (ακόμα) κριτική θεώρηση', Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε, 58(13). Available at: https://www.peekpemagazine.gr/article/%CE%B1%CE%B5%CE%B9%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CE%B5%CE%B9%CF%86%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CE%BA%CF%8C%CE%BC%CE%B1-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B8%CE%B5%CF%8E%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7.

Χασαπλαδάκης, Γ. (2023) *Πράσινη μετάβαση, μέσω της πράσινης επιχειρηματικότητας*. Πανεπιστήμιο Πειραιώς-Τμήμα οικονομικής επιστήμης. Available at: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/15884/Chasapladakis_moes2064.pdf?sequence=1&isAllowed=y.